

לשכת הרבנות

המועצה הדתית

נשר

מידעון
פסח
תשפ"ה

תוכן עניינים

- 3.....דבר ראש המועצה הדתית
- 4.....דבר רב העיר
- 6.....דבר ראש העיר
- 7.....מידע לציבור
- 9.....דבר מחלקת הכשרות
- 11.....דבר מחלקת עירובין
- 13.....דבר מחלקת נישואין
- 14.....לוח שיעורי תורה
- 16.....תזכורות נחוצות לחג פסח
- 25.....רשימת השינויים לשנה זו
- 26.....דוגמאות לשו"ת לליל הסדר
- 30.....שואלין ודורשין
- 41.....שיעור מיוחד לערב פסח שחל בשבת
- 59.....דרשות שבת הגדול
- 60.....ברכת האילנות ובדיקת חמץ

ברכת יו"ר המועצה הדתית

תושבי נשר היקרים,

באהבה ובשפחה אני מברך אתכם לקראת חג הפסח, חג החירות והגאולה. חג זה מסמל עבורנו את היציאה מעבדות לחירות, את האמונה, התקווה והכוח לשאוף לעתיד טוב יותר.

פסח הוא זמן של התחדשות, ניקיון פנימי, חיצוני והתחברות לערכים הנצחיים של עמנו. זהו חג שמלמד אותנו על כוחו של ה' להושיע אותנו בכל דור ודור, ומחזק בנו את האמונה בגאולה השלמה הקרובה לבוא. בימים אלו, בהם עם ישראל מתמודד עם אתגרים רבים, אנו מרימים תפילה לשובם של אחינו החטופים לביתם בשלום, ולגאולה שלמה לכל עם ישראל – חירות אמיתית של גוף ונפש, בארץ ישראל הקדושה.

ברצוני להודות ולהוקיר את רב העיר, הרה"ג יצחק לוי שליט"א, על פועלו הרב והמסור במשך השנה כולה, ובעיקר לקראת חג הפסח, בהנגשת ההלכה לציבור הרחב ובהדרכתו התורנית. השקעתו הרבה ניכרת גם בחוברת זו, שבה תמצאו מידע חשוב וזמין בכל הקשור לכשרות הפסח, מקוואות הטהרה, זמני התפילות ושירותי הדת בעיר. תודתנו נתונה לו על עמל התורה והלכה ברורה, המאפשרים לכל תושבי נשר לחגוג את החג מתוך ידע, בטחון ושפחה.

יהי רצון שנזכה כולנו לשבת סביב שולחן הסדר מתוך בריאות, אחדות ושפע, ונראה בקרוב בבניין ירושלים ובגאולה השלמה.

חג פסח שמח וכשר.

בברכה,
אריאל ביטון
יו"ר המועצה הדתית נשר

ברכת רב העיר

הרב יצחק לוי שליט"א

ערב ראש חודש ניסן תשפ"ה.

לכל אחי ורעי תושבי עירנו נשר יע"א

בפרוס עלינו חג הפסח הבא עלינו לטובה, הנני מתכבד לברך בזה את כל תושבי העיר ה' עליהם יחיו, בברכת חג כשר ושופח, תזכו לשנים רבות, נעימות וטובות, הבנים והאבות.

חג הפסח מסמל את יציאת מצרים, אשר אנחנו מצווים לזכור בכל יום את יציאת מצרים, שנאמר "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך", כי יציאת מצרים היא יסוד האמונה של עם ישראל, וכבר נודע המעשה שהיה אצל הגאון הצדיק רבי ישראל מסלנט זצ"ל, הוא היה רגיל להתאספן מפעם לפעם בפונדק אותו ניהל יהודי פשוט פאד אך ירא שמים. והנה פעם אחת הגיע הרב לבואו פונדק, ופיד הבחין שאצל הפונדקאי חלה ירידה גדולה ביראת שמים. כאשר חקר אותו הרב, התברר ששהה בפונדק "משכיל" אפיקורוס, וכאשר ראה שלפניו יהודי פשוט, ניצל זאת כדי להכניס בו ארס של כפירה. אותו רשע הוציא פתרמילו נתח של בשר חזיר, והתרברב בפני הפונדקאי: הנה אני אוכל מאכל זהבכונה, כדי להרגיז את האלקים, אם לא יקרה לי שום דבר רע הרי זה סימן שאין אלקים! עפרא לפומיה. אמר ועשה. הפונדקאי היה בטוח שברגע בו יכנס בשר התועבה לתוך פיו של האורח, הוא ינפח את נשפתו, ויפול כפגר מת. אך לתדהמתו מאופה לא קרה, ומאז אמונתו מאד התקררה, והוא מפקפק ומגמגם אם אכן יש שכר ועונש. עד כאן דברי הפונדקאי. הרב לא מיהר לענות לכסיל כאוולות, אלא חיכה להזדמנות נאותה שאכן באה.

בתו של הפונדקאי חזרה באותו יום מבית הספר בסוף שנת הלימודים, ובידה תעודה המורה על הישגיה. הרב ביקש לראות את התעודה, והילדה מיהרה להיענות לבקשתו ולהתכבד בציוניה הטובים. בין הציונים היה ציון "מצוין" בנגינה בחליל. הרב עשה את עצמו מפקפק ביכולת נגינתה המצויינת וביקש שהיא תוכיח לו זאת על ידי שתנגן בפניו, אולם הילדה סירבה, ואז אמר לה הרב: אם כן מנין לי שאכן את מנגנת מצויין? והיא מיהרה לענות: בשביל זה יש לי תעודה! נבחנתי אצל המורה והמנהלת והן מעידות עלי שאני מנגנת מצויין, כדי שלא אצטרך להוכיח את יכולתי לכל דורש. או אז פנה רבי ישראל מסלנט אל אביה שנכח במקום ואמר: ישמעו אוזניך מה שפי בתך מדבר! אף הקדוש ברוך הוא לא יוכיח את יכולתו לכל דורש ומבקש, "יש לו תעודה"! כביכול הוא הוכיח את האמת שהוא בורא ומנהיג העולם, משלם שכר טוב לצדיקים, ומעניש את הרשעים, לעיני כל ישראל ביציאת מצרים בנסים גדולים מפורסמים, והכל מתועד בספר התורה, ואין זה מכבודו "להבחין" שוב ושוב אצל כל טפש או רשע!

בפרט בתקופה זו, של מלחמה ארוכה ועקובה מדם בחזיתות רבות, ועדיין יש עשרות מאחינו היקרים חטופים בידי מחבלי החמאס, והעתיד לוט בערפל, עלינו להתחזק בכל כוחנו באמונה בה' יתברך, וכדברי רבותינו במסכת מכות (כד.) בא חבקוק והעמידם על אחת: "וצדיק באמונתו יחיה". אשר על כן מצוה עלינו לנצל כל רגע לבילי הסדר הבא עלינו לטובה, כדי לספר בסיפור יציאת מצרים, ולהחזיר את האמונה הפשוטה בה' ובהשגחתו הפרטית בלב כל השומעים.

חוברת זו מכילה בתוכה "תזכורות נחוצות לחג הפסח", כמובן שאי אפשר להאריך בכל הפרטים כי רבים המה, וקצר המצע מהשתרע, ולכן כתבנו בקצרה ממש, עם התייחסות מיוחדת לשנה זו אשר ערב פסח חל בשבת. וכן הוספנו כמה שו"ת בהלכה בקצרה בהלכות פסח וספירת העומר בדברים הנוגעים למעשה. כמו כן הוספנו הנחיות מעשיות לליל הסדר, ושיבצנו בהם את מנהגיו של מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א.

כמו כן צירפנו לחוברת סיכום של שיעור בענין ערב פסח שחל בשבת, שנמסר על ידינו בס"ד בבית הכנסת הנוריות. ותודתי נתונה להרה"ג רבי שלום מצרפי שליט"א יו"ר ארגון "חזון עובדיה בנשר ובטבריה", שטורח הרבה לשכתב ולערוך את השיעורים שלנו, והכל עושה יפה בעט'ו בטוב טעם ודעת, יישר כוחו לאורייתא, וכבר איתמחי גברא בסדרת הספרים "באר יצחק", אשר נתקבלו באהבה ובשמחה אצל כל שוחרי התורה וההלכה, ויהי רצון שחפץ ה' בידו יצלח להגדיל תורה ולהאדירה, ועוד יעלה מעלה מעלה, והיה שמו כשם הגדולים אשר בארץ המה לגאון ולתפארת. ואין ספק שמי שיעבור על חוברת זו בימים הקרובים, יגיע מוכן ומסודר יותר לחג הפסח. ישמע חכם ויוסף לקח.

ובהזדמנות זו הנני שמח להכיר טובה, ולהזכיר תודה, לכל אותם העוזרים ומסייעים לכל דבר שבקדושה, ידידי ומכובדי ראש העיר מר רועי לוי הי"ו וסגנו ומפלא מקומו ידידנו מר ישי איבגי הי"ו, וכן חברי מועצת העיר כל אחד בשמו הטוב, ובפרט המשנה לראש העיר ומחזיק תיק הדת ה"ה יעקב דנינו הי"ו, וכן המועצה הדתית בראשות ידידי רב הפעלים לתורה ולתעודה אוצר כלי חמדה ר' אריאל ביטון הי"ו, ועובדי המועצה הדתית במחלקות השונות, הכשרות, הגישואין, העירובין, המקוואות, ובית העלמין. ורבני וגבאי בתי הכנסת. וכן רכז תרבות תורנית במתנ"ס ראש וראשון לכל דבר שבקדושה ה"ה שמעון זוהר הי"ו, אשר כולם משתפים פעולה באופן מלא להגדיל תורה ולהאדירה, ישלם ה' פעלם ותהי משכורתם שלימה מעם ה', ויזכו למצוא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם.

וכאן המקום לברך את כל רבני בתי הכנסת, ובפרט האברכים היקרים של הארגון הקדוש "חזון עובדיה בנשר", אשר מזכים את הרבים בבתי הכנסת בעיר על ידי שיעורי תורה ודרשות, יהי רצון שחפץ ה' בידנו יצלח להגדיל תורה ולהאדירה. ויישר כח לכל המסייעים להם, יהי רצון שה' ישמור אותם מכל צרה וצוקה ומכל נגע ופחלה, ויזכו לראות ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם. ויבואו על הברכה ראש העיר מר רועי לוי הי"ו, וסגנו מפלא מקום ראש העיר מר ישי איבגי הי"ו, והמשנה לראש העיר ה"ה יעקב דנינו הי"ו ויו"ר המועצה הדתית ר' אריאל ביטון הי"ו, על עזרתם החשובה לארגון חזון עובדיה, לגן התורני, לכולל, לספריה התורנית, ועוד, ברך ה' חילם ופועל ידם תרצה, ויפלא ה' כל משאלות לבם לטובה לעבודתו יתברך. וזכות מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א תעמוד לכל השותפים לזיכוי הרבים, ותגן בעדם אלף המגן. וכן ברכה מיוחדת לכל גבאי בתי הכנסת היקרים הי"ו, אשר קיבלו בסבר פנים יפות את כל רבני בתי הכנסת שמינינו בשנים האחרונות, ומשתפים פעולה עמהם באופן מלא ומסייעים להם בכל דרך אפשרית, ישלם ה' פעלם ותהי משכורתם שלימה מעם ה', ויהי רצון שחפץ ה' בידם יצלח להגדיל תורה ולהאדירה, ויזכו לרוות נחת מכל יוצאי חלציהם בבריות איתנה ונהורא מעליא, לאורך ימים ושנות חיים בטוב ובנעימים.

והריני פונה בקריאת קודש לכל אחד ואחת מתושבי העיר, אנא בואו ונתאחד כולנו למען התורה הקדושה, להרבות מצוות ומעשים טובים בעיר, מתוך אהבה ואחוה שלום ורעות, איש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק. ובפרט עלינו לפקוח עין על אותם שפרנסתם דחוקה, לסייע להם לקראת החג הקדוש, כל אחד כפי ממונו, איש כמתנת ידו ככרכת ה' אשר נתן לו, שזהו הפתח לגאולתנו ולפדיון נפשנו, וכמו שאמרנו במדרש (תנא דבי אליהו רבה פכ"ג): לא נגאלו ישראל עד שכרתו ברית ביניהם לגמול חסד איש לרעהו, וכמו שנאמר "נחיתבחסדך" עם אז גאלת. וכן לעתיד לבוא, וכמאמר הכתוב "כה אמר ה' שפרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות" (מלאכי ג, א).

ויהי רצון שכל חיילנו ה' ילך עמהם להלחם להם, ויזילם מכל אויבנו ומבקשי רעתנו, ויחזרו לביתם בריאים ושלמים עטורים בכתר ישועה ובעטרת נצחון, ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו, ושב יעקב ושקט ואין מחריד. וכל החטופים יזכו לחוג את חג החירות בביתם, וכבר בשנה זו יהיו בני חורין, ביפיים ובימינו תושעי יהודה, וישראל ישכון לבטח ובא לציון גואל בפהרה בימינו, אמן.

בברכת חג כשר ושפח

הרב יצחק לוי

רב העיר

דבר ראש העיר מר רועי לוי

מתפללים יקרים,

חג הפסח, חג החירות, מסמל את יציאתנו מעבדות לחירות ואת חשיבות האמונה, האחדות והערבות ההדדית שملווים את עפנו לאורך הדורות. ברגעים המיוחדים של ליל הסדר, כאשר אנו מצויים עם בני משפחתנו ומספרים ביציאת מצרים, אנו גם זוכרים את הכוח שטמון בקהילה, במסורת ובקיום המצוות.

קהילות בתי הכנסת בנשר מהוות עוגן רוחני וחברתי בעירנו, ומשמשות בית חם לתורה, לתפילה ולפעשי חסד. אני מוקיר את פועלכם לשימור הערכים היהודיים ולהעמקת הקשר בין הדורות, ומאחל לכם חג שמח, מלא אור ושפע ברכות.

מי ייתן ונזכה כולנו לצאת מחוזקים פחג זה, לשנה של בריאות, שלום וגאולה.

חג פסח כשר ושמח!

רועי לוי

ראש עיריית נשר

קבלת קהל לשכת הרבנות
הרב יצחק לוי הרב הראשי

יום ראשון 8:00-12:00

יום רביעי 16:00-18:00

הגעלת כלים ברחבת הטועצה הדתית

יום רביעי י"א בניסן תשפ"ה 9.4.2025

בין השעות 10:00-18:00

מכירת חמץ

במשרדי הטועצה הדתית או אצל גבאי בית הפנסת.

ניתן גם בפקס 04-8207290

או במייל hashiur29281@gmail.com

חצי יום

שכולו תורה

בע"ה בימי חוה"מ יתקיים

"חצי יום שכולו תורה"

במרכז הרוחני "חזון עובדיה נשר"

מהשעה 16:00 עד ערבית

ידרשו רבנים חשובים

מענינא דיומא בהלכה ובאגדה.

רשימת מקוואות

מקווה	שם בלנית	טלפון
מקווה דבורה	אפרת גולדנברג	054-8019722
מקווה מרים	דנה אוהיון	052-7120476

מקווה דבורה גברים משעה 6-9 בבוקר	מינאל סויסה	052-8342866
-------------------------------------	-------------	-------------

מקווה כלים במועצה דתית נשר פתוח
א-ה משעה 8:00 - 20:00

זמני פתיחת מקוואות נשים:

ימים א-ה:

חצי שעה לפני השקיעה עד 22:00

שישי וערבי חג:

מהשקיעה - למשך שעה בלבד.

מוצ"ש וחג:

מצאת השבת/חג - שעה לאחד צאת השבת
למשך שעותיים (לא יאוחר מהשעה 23 בלילה).
זמני הטבילה משתנים בין חורף לקיץ.

לפניות בנושא:

גב' אפרת גולדנברג - 054-8019722

הרב בועז אביטן הי"ו מפקח כשרות - מס' טלפון 050-4119578

כל העסקים בנשר שיש להם תעודת כשרות בסיסית של הרבנות, מקפידים על ירק מגידול מיוחד [מלבד כרוב שהמטגיה מכשיר אותן], בישול ישראל ע"פ דעת הרמ"א, עופות ובשרים בכשרות רגילה, אלא אם כן צויין אחרת. עסקים שהם בכשרות "מהדרין", כל המוצרים שם בהכשר הבד"ץ, וכשרים לכל הדעות. יש לציין, כי הכשרות "מהדרין" היא לשאר ימות השנה, אבל בפסח כל העסקים בכשרות רגילה בלבד.

וכאן המקום להזהיר גדולים על הקטנים, שלא לסמוך בכשרות אלא במקומות המפוקחים תחת הרבנות המקומית עם תעודת כשרות בתוקף, ולא לסמוך על עסקים שיש להם שלטים "כשר" ותעודות מגופי כשרות שונים ומשונים בלי הכשר של הרבנות.

כמו כן, יש לעורר את הצבור, במה שהיה מזהיר מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א, שחובה על הספרדים להקפיד על בשר חלק דוקא, וכן חשוב להקפיד על "בישול ישראל" כדעת מרן השלחן ערוך שקיבלנו הוראותיו.

להלן מצורפת רשימת העסקים הכשרים בעיר, תוך הדגשת הידורים בכשרות אם ישנם בעסקים מסויימים.

סוג העסק	שם העסק	כתובת	רמת כשרות	הידורים	שם המטגיה	פסח
אולם אירועים	הינומה	בר יהודה	רגילה		ר' יונתן דדון	סגור
איטליז	מחסני בשר ביטון	המסילה	רגילה		ר' שמעון דדון	פתוח
בית חולים	בית בלב	בר יהודה	רגילה		ר' משה קורנט ר' תומר כהן	פתוח
בר משקאות	בי פרש	מתחם מבנה	רגילה		ר' מאור קדוש	פתוח
חנות בשר פרימיום	רייר 55	בר יהודה	רגילה		ר' אליהו מזרחי	פתוח
מאפיה	בורקס עציקם	היצירה	רגילה		ר' חיים פבזנר	סגור
מאפיה	ביי אליס	המסילה 20	רגילה		ר' שרון לוי	סגור
מאפיה	ברכת משה	בר יהודה	רגילה		ר' תומר כהן	סגור
מאפיה	חטים ולחמים	החרושת 7	רגילה		ר' יעקב צימבלריס	סגור

פתוח	ר' משה קדוש	מהדרין	מהדרין	דרך השלום	אריאל	מאפיה
סגור	ר' יעקב ציפבלריס		רגילה	דרך השלום	מרכז המאפה	מאפיה
סגור	ר' יוסף מנדל		רגילה	המסילה 22	טל שני	מוצרי אפיה
סגור	ר' יעקב ציפבלריס	בישול ישראל	רגילה	מרגנית	בולס	מסעדה בשרית
סגור	ר' הראל אשר יזדי	בישול ישראל	רגילה	הזית 1	ג'ו פיתה	מסעדה בשרית
סגור	ר' חגי פפן	בישול ישראל	רגילה	דרך השלום	השניצליה	מסעדה בשרית
פתוח	ר' משה קדוש		רגילה	בר יהודה	יעקב קבב	מסעדה בשרית
סגור	ר' יעקב ציפבלריס	בישול ישראל ובשר חלק	רגיחה	בר יהודה	לשובע	מסעדה בשרית
סגור	ר' יצחק רוש		רגילה	התעשייה	מפגש הסטייק	מסעדה בשרית
פתוח	ר' מאור קדוש		רגילה	מתחם מבנה	מקדונלדס	מסעדה בשרית
סגור	ר' בנימין בן נון	מהדרין	מהדרין	בר יהודה	שניצבורגר	מסעדה בשרית
סגור	ר' שאול פדידה	מהדרין	מהדרין	התעשייה	ביגה	מסעדה חלבית
סגור	ר' שרון לוי	מהדרין	מהדרין	היצירה	חופוס אליהו	מסעדה פרוה
סגור	ר' אליהו מזרחי	בישול ישראל	רגילה	בר יהודה	סושי בריק	מסעדה פרוה
פתוח	ר' שרון לוי		רגילה	מתחם מבנה	מחסני השוק	סופר
פתוח	ר' שפעון דדון	הבשר בקצביה חלק	רגילה	דרך השלום	רפי לוי	סופר
פתוח	ר' אליהו מזרחי		רגילה	מתחם מבנה	שופרסל	סופר
סגור	ר' אליהו מזרחי	מהדרין	מהדרין	בר יהודה	אפריקן	פיצה
סגור	ר' חגי פפן		רגילה	האלון	בלה	פיצה
סגור	ר' ברק כהן	מהדרין	מהדרין	הורדים	טורינו	פיצה
סגור	ר' נתנאל קדוש	מהדרין	מהדרין	מרגנית	מאנצ'	פיצה

מחלקת עירובין בעיר נשר

תחום שבת ושמירה על הלכות עירוב הינם מל"ט מלאכות הנמנות במס' שבת כהוצאה מרשות לרשות.

כה חביבה היא מצווה זו שהגמ' במסכת שבת מתחילה במצווה זו כבר בתחילת המסכה במשנה הראשונה "יציאות השבת שתיים שהם ארבע וכו'".

השם עירוב במקורו ניתן אודות לתפקידו של העירוב לאחד ולערב רשויות ולהופכם לרשות אחת, הצורך בעירוב הינו חשוב כיון שהוא נותן אפשרות בשבת לצאת ולטלטל חפצים המותרים בטלטול בשבת, עירוב הוא דבר הנדסי מורכב ובמיוחד בעיר בה התווי של העיר הוא עליות, מורדות, שיפועי קרקע המצריכים לא פעם פתרונות יצירתיים שיהיו גם פתרון הולם וגם לא יפגעו בצד ההלכתי של הקמת עירוב.

ישנם מונחים רבים ומגוונים שקשורים בעירוב שבת כגון צורת הפתח, תל המתלקט, גוד אסיק מחיצתא, פירצה המותרת או אסורה, קרפף, וכו' היוצרים צורת חומה המקפת את העיר ויוצרת רשות אחת המתירה לטלטל.

ראוי לציין שרשות הרבים גמורה אינה ניתנת לטלטול בה אלא אם היא מוקפת חומה וסגורה ממש כדין ולא צורת הפתח וכו'. רוב המקומות בארץ הינם נחשבים כמקום הנחשב ככרמלית (מונח הלכתי נוסף).

יש לציין כי עירוב המוקף בכל צורה שהיא אינו פועיל אם לא נעשה עירוב חצרות יחד אתו. רב העיר שליט"א עורך עירוב חצרות עבור כל בני העיר.

בעיר נשר יש עירוב מקיף כ-35 ק"מ המצריך בדיקה כל סופ"ש מחדש לקראת שבת ופעמים רבות בערב שבת עצמו כדי לדאוג שאין תקלה או חוט עירוב קרוע המצריך תיקון. כאן המקום להודות לראש העירייה מר רועי לוי על

עזרתו בתחזוקת העירוב וסיועו במצווה חשובה זו של עירוב שבת. ישנה מפה עם מקרא של העירוב המצ"ב, גבולות העירוב מסביב לעיר גובלים בחלקם בעיר חיפה וניתן ללכת במקומות מסוימים מעיר לעיר, דרך שער הטכניון ודרך רחוב צה"ל המחובר לרחוב לח"י כביש המחבר את נשר לנווה שאנן.

נא לשים לב נכון להיום מקטע העירוב העולה בדרך משה מגיע עד צומת הלוטס, נכנס לרחוב הלוטס עצמו ואינו ממשיך הלאה בדרך משה.

בברכת פסח כשר ושמח

מנדל יוסף

מפקח עירובין בנשר

פחלקת הנישואין בעיר נשר

פחלקת הנישואין בעיר נשר הינה פחלקה העובדת בשעות הבוקר ואחה"צ לקבלת הקהל.

בימים: א' - ד' קבלת הקהל משעות 13:00-8:30.
ובימים ב' וד' גם בשעות אחה"צ משעה 16:30-18:00.
רישום הנישואין יעשה לא פחות מ45 יום קודם הנישואין.

לצורך הרישום לנישואין יש להצטייד במסמכים הבאים:

- א. תעודת זהות וספח בלבד של שני בני הזוג.
- ב. צילום תעודת הנישואין מהרבנות הראשית של ההורים של שני בני הזוג.
- ג. בנישואי גירושים / אלפנים יש להצטייד, גרושים בתעודת הגירושין ומעשה בית הדין (ספח הנלווה לתעודת גירושין).
- אלפנים תעודת פטירה של בן/ת הזוג, מסמכים אלו חייבים להיות מקוריים ולא צילום.
- ד. שני עדים לכל צד המעידים בתיק הנישואין על הרווקות/ פנויים של שני בני הזוג
- אך לא מקרבה ראשונה.
- ה. במידה ואחד מהורי הזוג לא נישאו בארץ או כלל לא נישאו יש לפנות לפחלקת הנישואין ולקבל הנחיות בנידון.

לשאלות בנושא הרישום ותיאום הגעה מראש
ניתן להתקשר לפלא: 054-5311506

לצורך הנגשת רישום הנישואין ישנו אתר בו ניתן להירשם רישום מקוון ראשוני ואנו ניצור קשר להמשך התהליך.
מצ"ב הקישור: <https://shirathayam.m-datit.org.il/rishum>
ניתן לחפש בגוגל רישום נישואין מקוון.

בברכת פסח כשר ושמח
מנדל יוסף
מפקח עירובין בנשר

רשימת שיעורים בבתי כנסת בעיר

פריטים	שיעור	כתובת	בתי כנסת
הרב צוקר רפאל 0556793184	א-ה בין מנחה לערבית לפני השקיעה שבת שעתיים לפני השקיעה	רח' ישורון	דוד המלך
דני בוזגלו 0502193781	א-ה שיעור אחרי ערבית שבת שעתיים לפני השקיעה	בר מוחא	תפילה לדוד בן חמו
דוד רביבו 0546092300	א-ה שיעור בין מנחה לערבית סמוך לשקיעה	רח' עמוס	תהילה לדוד
יוחאי זגורי 0548168880	שבת שיעור לפני מנחה 16:30	קרן היסוד	אור החיים
דני אלפקייס 0504205910	א-ה שיעור אחרי שחרית, שיעור בין מנחה לערבית סמוך לשקיעה. שבת - שיעור נשים שעתיים לפני מנחה שיעור גברים שעה לפני מנחה. מנחה 50 דק' לפני שקיעה.	האלון	אור יצחק
אליהו פרץ 0525656137	א-ה שיעור סמוך לשקיעה שבת שיעור 16:30 שעות קיץ	בר מוחא	רשב"י
נתן בן לולו 0522599807	א-ה שיעור סמוך לשקיעה שבת - שיעור 16:30 לפני מנחה	דרך הטף	דרכי נעם
שמעון אנקווה 0507975525	א-ה שיעור בין מנחה לערבית סמוך לשקיעה שבת - שיעור שעה וחצי לפני השקיעה.	אורן הכרמל	אורן הכרמל
שמעון אטיאס 0503004734	א-ה שיעור 19:00-17:00 שבת - שעה לפני מנחה	המגינים	משה וישראל
משה בן לולו 0556646793	שבת - שעה לפני מנחה	דרך הטכניון	השלום
אריה קליין 0587795577	א-ה שיעור 19:00-18:00 לפני מנחה וערבית	המתמיד	בית מדרש ביכנ"ס מרכזי בן דוד
דוד אלימלך 0505517538	א-ה שיעור 18:30 - 19:30	בר מוחא	אוהל יצחק
אליהו בן שמעון 0523016639	א-ה בבוקר משעה 9:00 - 16:00 משעה 10:00 עד 13:00 לפני מנחה משעה 17:00-19:00 שבת משעה 13:00-15:00	בר מוחא	היכל שלמה

רשימת שיעורים בבתי כנסת בעיר

פרטים	שיעור	כתובת	בתי כנסת
אבי דהן 0546805697	א-ה לפני מנחה 17:00-18:40 שבת - לפני מנחה 17:00	החלוצים	הגדול ג. נשר
שפעון דדון 0507653600	א-ה בבוקר משעה 9:00-10:30 19:00-20:30 20:00 שבת - אחרי שחרית משעה 8:30 - 10:00 לפני מנחה משעה 15:00 - 17:30	בר מוחא	בית מדרש ע"ש אביאל משה דדון
אלן אושרת 0546542626	שני משעה 19:00-20:00 שבת שיעור תורה שעה לפני מנחה 16:30-17:30	התאנה	התאנה
דוד לוגסי 0504544556	א-ה שיעור משעה 8:30-9:30 בבוקר - ראשון משעה 19:30 20:30 שני 19:30 - 20:30 רביעי משעה 20:00 - 21:00 20:00-23:00 משעה נשים שבת - שיעור לפני מנחה 16:45 - 17:45	הנוריות	הנוריות
הרב יצחק דוד 0527145965	שיעור א-ה 19:00-20:00	רח' בר מוחא	בית כנסת חזון עובדיה

תזכורות נחוצות לקראת חג הפסח - מאת רב העיר

ברכת האילנות

- הרואה אילנות מלבליים בחדש ניסן, מברך ברכת האילנות: בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶד הָעוֹלָם, שְׁלֹא חָסַר בְּעוֹלָמֵנוּ כְּלוֹם, וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת, לְהַנּוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם. ומי שקיבל הוראה ממשרד הבריאות לשהות בבידוד, ורואה מחלון חדרו אילן פורח, רשאי לברך ברכת האילנות מתוך החדר. ואם אינו רואה פרחים מחלון חדרו, ימתין עד שיסיים את תקופת הבידוד.

מכירת חמץ

- מי שמשאיר ברשותו בחג הפסח מוצרי חמץ לפניהם, עליו למכור את החמץ שלו לגוי, כדי שלא יעבור על איסור "בל יראה ובל ימצא".
- ניתן למכור את החמץ דרך הרבנות נשר, ניתן לעשות מכירת חמץ החל מראש חודש ניסן, עד יום חמישי י"ב ניסן בערב, באמצעים הבאים:

1. במשרדי הרבנות

2. אצל רבני בית הכנסת

3. בפקס 04-8207290

4. דרך כתובת המייל hashiur29281@gmail.com

- גם מי שמבער את כל החמץ שברשותו, טוב הדבר שיעשה מכירת חמץ, מחשש שמא שכח איזה חמץ שיש ברשותו, או שכספיו מושקעים באיזו מניה של חברות של חמץ.
- המוכר את החמץ שברשותו, צריך להצניעו בחדר סגור, או בארון סגור יחד עם כלי החמץ, ולנעול אותו במפתח. או שלפחות יניח אותו במדף מיוחד ויכסה אותו היטב, וידביק עליו מדבקה גדולה וכולטת שכתוב עליה באותיות גדולות "חמץ". ואסור להיכנס למקום שיש שם חמץ בכל ימי הפסח.
- בשנה זו מכירת החמץ מתבצעת ביום ששי י"ג ניסן בשעות הבוקר, ומכל מקום פותר אחר כך להמשיך לאכול חמץ עד יום שבת סוף שעה רביעית [10:05] כפי שיתבאר להלן, כי בשעת המכירה מתנים עם הגוי שמרשה לנו לאכול מהחמץ עד זמן איסורו. גבאי בתי הכנסת ידאגו למכור את החמץ שנמצא במחסן ובמטבח של בית הכנסת.

שבת הגדול

שבת שלפני חג הפסח היא הנקראת שבת הגדול, על שם הנס הגדול שנעשה בו. וגם על שם שדורשים באריכות מענייני חג הפסח, עד שנראה היום שהוא יום גדול. אולם בשנה זו ששבת הגדול היא בערב פסח עצמו, יש להקדים את דרשות שבת הגדול לשבת הקודמת ז' בניסן פרשת ויקרא, כדי להורות לעם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, בהלכות הפסח, כהגעלת כלים והכשרם, מכירת חמץ, בדיקת החמץ וביעורו, ובאלו מצות ויין יוצאים בהם ידי חובה בליל הסדר, ובדיקת המרור מהתולעים.

גם בשבת ערב פסח שהוא שבת הגדול, לעת ערב קודם תפלת ערבית, יש לדרוש בהלכות החג, בדין שיעור המצה והיין, וההסבה, וכן בדברי אגדה בסיפור יציאת מצרים, ובחזוקת האמונה. ויש להרחיב הדבור בתוכחות מוסר להוכיח את העם ולהזהירם גם על ביעור השאור שבעיסה במעשים הרעים, ומחצות הדעות המשובשות, ונפיחת המדות המקולקלות ולהחזירם למוטב. ונומצא שבשנה זו יש לנו שתי "שבת הגדול"! **זמני הדרשות והשיעורים ברחבי העיר בשבת הגדול מופיעים במודעה מיוחדת בסוף החוברת.**

שואלין ודורשין

אי"ה ביום ראשון ח' ניסן תשפ"ה בשעה 19:00 יתקיים שיעור מיוחד בהלכות ליל הסדר, עם המחשה והדגמה מעשית על כל דיני ומנהגי ליל הסדר, והתייחסות מפורטת לדיני ערב פסח שחל בשבת. וכן תינתן אפשרות לשאול שאלות מענייני דיומא. השיעור יתקיים בבית הכנסת "הנוריות", רמות יצחק.

קמחא דפסחא

מצוה גדולה וחובה קדושה לתרום עבור "קמחא דפסחא" כל אחד כפי יכלתו, שהרי חג הפסח הוא זמן חרותנו, וכל אחד יושב עם בני ביתו מסובים ברוב שמחה, ואין זה כבוד לה' שהעניים יהיו אז רעבים וצמאים. ואמר הקדוש ברוך הוא, אם אתה משמח ארבע שלי, הלוי והגר היתום והאלמנה, אני משמח ארבעה שלך, אתה ואשתך בנך ובתך. כי איך אדם יאמר "כל דכפין ייתי ויכול", ולא שלח לעניים דבר.

קניות לחג הפסח

- כשקונים בשר לפסח לא יאמר "בשר זה לפסח", כדי שלא ישמע שכוונתו לקרוב פסח, אלא יאמר "בשר זה לכבוד יום טוב". וטוב להחמיר בזה גם בעופות ודגים.
- חובה להקפיד בקניית הזרוע לפסח, שיהיה בשר "חלק", בפרט לספרדים ובני עדות המזרח שאסור להם בהחלט לאכול בשר "כשר" שאינו חלק. ולכן אם לא מצא זרוע של כבש חלק, יוותר על זרוע כבש, ויקח במקומו כנף של עוף.
- כל המצות הכשרות לפסח, מותרות באכילה בחג הפסח. אולם עבור קיום מצות אכילת מצה בליל הסדר, לכתחילה יש להקפיד לקחת דוקא מצות עבודת יד, דהיינו כזית (כ-30 גרם) למוציא מצה, ולכורך, ולאפיקומן, סך הכל כמאה גרם לכל אחד מהמסובים.

- היין לארבע כוסות צריך שיהיה יין אמיתי, דהיינו רובו יין שאז ברכתו הגפן. ומי ששותה "יין יבש", בדרך כלל כל היינות הללו יש בהם רוב יין, וטעמם חזק, וברכתם הגפן בלי ספק. אבל מי ששותה מיץ ענבים שטעמו חלש, ובדרך כלל מערבים בו מים וסוכר, טוב שיקפיד לקחת דוקא מיץ ענבים "תירוש" של יקבי כרמל וכדומה, שהוא 100% יין, ללא טיפת מים, וללא גרגר סוכר.

- החסה למרור, וכן הכרפס, צריכים לקחת מגידול מיוחד ללא תולעים. כי כמעט אי אפשר לבדוק אותם לגמרי מחרקים, ועדיף לוותר על מצוות אלו מאשר לאכול חרקים חס ושלום. ומי שאין לו ירק מגידול מיוחד, לא יאכל את העלים עצמם, אלא רק את הקלח של הכרפס לאחר שיבדוק שהוא נקי מחרקים, ובחסה יקח כל עלה ויוריד ממנו את הירוק משני צידיו, ואז יבדוק את הקלח באמצע שהוא נקי מחרקים, ויוכל לאכלו.

ודע, שגם ירק מגידול מיוחד ללא תולעים, צריך להשרותו במים עם מעט סבון וכדומה, כי מצוי שיש בירק זה זבובונים וחרקים שונים שיוצאים מהירק לאחר שריה ושטיפה. [גם שאין כן בירק מגידול רגיל שיש בו עשרות חרקים מסוגים שונים, שלא יוצאים גם על ידי שריה ושטיפה].

השנה שערב פסח חל בשבת, רצוי להקדים את שטיפת החסה והכרפס לערב שבת, ולאחר מכן יניח את העלים בתוך מגבת יבשה במקרר, או בתוך מסננת במקרר, וכך ישארו לו טריים עד ליל הסדר. ויש להזהר שלא להניח את עלי החסה במים עד מוצאי שבת, כי לאחר 24 שעות במים הם בגדר "כבוש", ולא יוצאים ידי חובה במרור כבוש.

- מצוה על כל אחד לשפח את כל בני ביתו, כל אחד בראוי לו, לעצמו יקנה בשר ויין, לילדים יקנה קליות ואגוזים, חטיפים וכל מיני מעדנים. ואת האשה ישפח בבגד חדש ותכשיט יקר.

הגעלת כלים

- ביום רביעי י"א ניסן תתקיים הגעלת כלים ברחבת המועצה הדתית נשר, בין השעות 10:00-18:00. יש להקפיד לנקות היטב את הכלים בבית לפני שמביאים אותם להגעלה.

יש לציין שבדורנו רבים מייחדים כלים מיוחדים לפסח, אבל עדיין יש כלים של חמץ שמשמשים כמעט את כולם גם בפסח ויש להכשירם. ולכן נביא כאן כמה כללים ומושגים יסודיים.

א. ליבון: כלי שהשתמשו בו באש ביבש כגון שיפודים ורשתות צליה, צריכים הכשר בליבון, דהיינו לשרוף אותם באש בחום של 400 מעלות עד שיהפכו לגחלת.

ב. הגעלה: כלי שהשתמשו בו במים ורתחים על האש, כגון סירים ומחבתות, צריכים הכשר בהגעלה, דהיינו להכניס אותם בתוך כלי עם מים ורתחים ומבעבעים על האש.

ג. עירוי: כלי שהשתמשו בו בעירוי מכלי ראשון, כגון קערות וצלחות וכוסות, צריכים הכשר בעירוי מכלי ראשון, דהיינו להרתיח מים בסיר או בקופקום חשמלי ולערות עליהם.

ד. כלי שני: כלים שרוב תשימשם בכלי שני, כגון מזלגות וכפות, מערים מים ורתחים לקערה, ומכניסים את המזלגות והכפות לקערה.

ה. ניקוי יסודי: כלים שלא צריכים הכשר בחום, אלא ניקוי בשטיפה והדחה היטב של כל חלקי הכלי, שלא ישאר שם חמץ בעין.

ו. הכלים שלא מועיל להם הכשר, וחובה להחליפם לפסח: כלי חרס, חרסינה, פורצלן, קרמיקה, מיקסר של לחם ועוגות [לעולם נשארים שאריות קמח שנושרים אחר כך בשימוש].

ז. הכלים שמועיל להם הכשר: כלי מתכות – נחושת, נרוסטה, אלומיניום, אצאיל, כסף, פלסטיק.

ח. הכלים שלא צריכים הכשר: כלי זכוכית, כולל כלי דורלקס ופיירקס. [ולמנהג האשכנזים: כלי דורלקס ופיירקס צריכים הגעלה, ולשאר כלי זכוכית לא מועילה הגעלה].

להלן נבאר אופן הכשר כלים בקצרה בדברים המצויים בכל בית לפי סדר א-ב

- בקבוק תינוק: עירו.
- חצובה: הגעלה, ושאר הכירים יש לערות עליהם מים רותחים וּלמנהג האשכנזים: יעשה ליבון, או יצפה בנייר כסף.
- כירים חשמליות מזכוכית, ניקוי יסודי. וּלמנהג האשכנזים: יפעיל את הכיריים עד שיתלבנו.
- כירים אינדוקציה מזכוכית: ניקוי יסודי. וּלמנהג האשכנזים: יעמיד סיר מים על הכירים וירתיחנו עד שמשטח הכירה יתחמם.
- טוסטר [טוסטים]: אין לו הכשר.
- כיור מטבח: עירו.
- כפות/כפיות: כלי שני.
- מדיח כלים חשמלי: ניקוי יסודי. ואחר כך טוב להפעילו ריק עם חומר ניקוי.
- מזלגות: כלי שני.
- מצחבת: הגעלה. וּמחבת טפלון לא מועיל לו הכשר כלל.
- מיחם חשמלי: ניקוי יסודי. ואם חיממו על הכיסוי שלו חמץ במשך השנה, צריך הגעלה.
- מעבד מזון: ניקוי יסודי. והסכינים לפרק ולהכשיר בהגעלה.
- מיקרוגל [ללא גופי השחמה]: לחמם כוס מים עם סבון כלים במשך כעשר דקות על החום הגבוה.
- מנגל: הרשת והשיפודים צריכים ליבון. והמנגל עצמו אינו צריך הכשר, אלא אם כן הניח לחם או חמץ אחר על מסגרת המנגל, אז ילבן אותה.
- מצקת: הגעלה.
- מקרר: ניקוי יסודי.
- סירים: הגעלה.
- סכין: הגעלה.
- פלאטה של שבת: יחבר את הפלאטה לחשמל על שתתחמם, ינתק את החשמל ובעודה חמה יערה עליה מים רותחים. וטוב לצפותה בנייר כסף.
- קומקום חשמלי: ניקוי יסודי.
- קרש חיתוך: ניקוי יסודי.
- שולחן: עירו. או שיקפיד להשתמש בכל הפסח עם מפה.
- שיניים תותבות: עירו.
- שיש מטבח: עירו.
- תנור אפיה: התבניות אין להן הכשר, וצריך תבניות מיוחדות לפסח, ואת התנור עצמו יחמם במשך כשעה על החום הגבוה, וגם הרשת שבתנור מוכשרת בתהליך זה.

- א. לצורך ההגעלה יש להשתמש בכלי הגדול ביותר, בין אם הוא חלבי או בשרי, ובין אם הוא של חמץ או של כשר לפסח.
 - ב. לפני ההגעלה יש להוסיף למים חומר פוגם כגון סבון כלים.
 - ג. לפני ההגעלה חובה לנקות היטב את הכלי שבאים להגעילו, מכל שומן וחלודה, ובפרט בחריצים והפינות, וכן לפרק את ידיות הכלים ולנקותם.
 - ד. כלי ארוך שלא נכנס כולו בבת אחת למים הרותחים, ניתן להכניס צד אחד ואחר כך את צדו השני.
 - ה. יש להכין קערת מים צוננים, ולאחר ההגעלה מכניסים את הכלים לתוכה. [מלבד כלי דורלקס ופיירקס שנתבאר לעיל שאחינו האשכנזים מכשירים אותם בהגעלה ברותחים, אין להכניסם למים צוננים לאחר ההגעלה, פן יתנפצו, ולכן יתנם במים צוננים רק לאחר שיתקררו הכלים].
- פרטי דיני ההגעלה רבים הם, ולכן בדברים שאינם מבווארים כאן, יש לעשות שאלת חכם, בכל מקרה לגופו.

יום חמישי י"ב ניסן

בדיקת חמץ

- ביום חמישי אור ל"ג בניסן לאחר צאת הכוכבים ותפלת ערבית – בשעה 19:22 – בודקים את החמץ לאור הנר. עיקר הבדיקה היא בכל מקום שנכנס שם חמץ כל השנה, כגון במקרר ובמקפיא, ובארונות המטבח וכדומה, ובמחסן. ובבית שיש בו ילדים קטנים, צריכים לבדוק גם בחדרי הילדים בתוך הארונות והמגירות, ואף פתחת הארונות ומעליהם, כל שיש אפשרות שיגיע לשם חמץ. וכן צריך לבדוק את המכונות עם פנס, מאחר שרגילים להכניס חמץ במכונות.
- עיקר בדיקת החמץ בדורנו היא, לעבור על כל המוצרים שבמטבח – בארונות ובמקרר ובמחסן, ולראות שאכן הם כשרים לפסח. כי בתעשייה של ימינו יש מוצרים רבים המכילים חמץ, ואפילו יש יין שהוא חמץ [סדרת "ורדי"]. וגם מצויים מוצרים רבים כשרים לפסח, שהם זהים לחלוטין למוצרים החמץ, מלבד הכיתוב שעל גבי האריזה, ולפעמים קורה שבחנות נתערבו מוצרי חמץ במדפים של כשר, ולכן בבדיקת חמץ צריכים לבדוק בעינא פקחא כל מוצר ומוצר שהוא כשר לפסח.
- גם גבאי בית הכנסת צריכים לבדוק את בית הכנסת לרבות כל החדרים והמחסנים והתאים בליל בדיקת חמץ. ובשעה שעברכים על בדיקת החמץ בביתם יכוונו על הבדיקה שיבדקו אחר כך בבית הכנסת.
- החמץ שמשאירים לארוחת הבוקר, וכן מי שמשאיר פיתות לסעודה ראשונה ושניה של שבת, יש להניחו במקום מיוחד, שלא יתפזר אנה ואנה ברחבי הבית. ואין להשאיר מעט חמץ במקרר ומעט במקפיא ומעט בארון, אלא יצרף הכל למקום אחד, כדי שלא ישכח לבערו בערב פסח.

ביטול חמץ

לפני הבדיקה מברך: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו על ביעור חמץ". ולאחר הבדיקה אומר "ביטול חמץ": "כל חמירא דאיכא ברשותי דלא חזיתיה ודלא ביערתיה ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא". [אם אינו מבין, יאמר בלשון הקודש: "כל חמץ שישנו ברשותי שלא ראתיו ושלא ביערתיו יתבטל ויהיה כעפר הארץ"]. ויחזור על נוסח זה שלש פעמים.

יום ששי י"ג ניסן – ערב שבת הגדול

תענית בכורים

השנה שערב פסח חל בשבת, מעיקר הדין אין חובה להתענות תענית בכורים, ומכל מקום טוב לארגן בכל בית כנסת סיום מסכת ביום חמישי י"ב ניסן, או ביום ששי י"ג ניסן, והבכורים ישמעו את הסיום ויטעמו כזית, ובכך יפטרו מהתענית לכל הדעות.

ביעור חמץ

- ביום ששי י"ג ניסן מקיימים מצות ביעור חמץ כמו בכל השנים לאחר שעה רביעית מהיום, כלומר בשעה 10:05 וגם מי שממשיך לאכול חמץ במהלך יום ששי ושבת עד זמן איסורו, ישרוף את שאר החמץ שאינו צריך לו עד השעה 11:30, כדי שלא לשנות משאר השנים ששורפים את החמץ בבוקר שלמחרת הבדיקה בשעה חמישית.
- לאחר הביעור אומר "ביטול חמץ": "כל חמירא דאיכא ברשותי דחזיתיה ודלא חזיתיה, דביערתי ודלא ביערתי ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא". [אם אינו מבין, יאמר בלשון הקודש: "כל חמץ שישנו ברשותי וראיתו ושלא ראיתו, שביערתי ושלא ביערתי, יתבטל ויהיה כעפר הארץ"]. ויחזור על נוסח זה שלש פעמים.
- אם בדעתו להמשיך לאכול חמץ עד שבת בבוקר, לא צריך לומר את הביטול ביום ששי, אלא ביום שבת לאחר סילוק החמץ מביתו כדלהלן.

עשיית מלאכה

בדרך כלל אסור לעשות מלאכה בערב פסח אחר חצות היום, אבל בשנה זו שערב פסח חל בשבת, פותר לעשות מלאכה ביום ששי גם לאחר חצות היום, כמו בכל ערב שבת. ורק לאחר זמן מנחה קטנה – בשעה 16:40 – לא יעשה מלאכה שאינה לצורך השבת והחג, כי העושה מלאכה באותה שעה אינו רואה סימן ברכה.

הדלקת נרות והכנות לשבת ויום טוב

זמן הדלקת הנרות ביום ששי ערב שבת פרשת צו בשעה 18:47, ומברכת קודם ההדלקה: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של שבת מי שרגיל להדביק את הנרות בפמוטים, עליו להכין ביום ששי שני סטים של נרות, להדלקה ביום ששי, ובמוצאי שבת. כמו כן מי שרגיל להדליק נרות שמן עם פתיל צף, טוב שיכין מערב שבת את הפתיל בתוך הגלגל שלו, כדי שהנרות יהיו מוכנים להדלקה בחג לכבוד יום טוב (חזון עובדיה יו"ט עמ' סא. פסקי תשובות סי' תקיד אות טז. תשובת מרן זיע"א בכת"י הובא בירחון יתד המאיר גליון 152. ילקוט יוסף יום טוב עמ' תקו. השיעור השבועי תשע"ו פרשת במדבר אות ח. אור המועד שבועות פ"ד ס"ג) יש להדליק לפני כניסת השבת נר נשמה גדול שמחזיק יותר מ-24 שעות, כדי שיהיה אפשר להעביר מפנוי אש למחרת בערב ולהדליק נרות של יום טוב, וכן להדליק את הגז ושאר הדלקות הנצרכות יש להצניע את כל כלי החמץ כבר מיום ששי ערב שבת הגדול, במקום מיוחד סגור וחתום שיהיה מסומן שיש שם כלי חמץ, ולא יבואו לטעות ולהשתמש בהם במהלך החג. ויכינו את כל הסעודות של שבת הגדול מוצאים כשרים לפסח, וכן בכלים הכשרים לפסח יש לזכור לטגן מצות שלמות ביום ששי, עבור סעודה שלישית, כפי הצורך של בני הבית, ומי שמבער לגמרי את החמץ מביתו ביום ששי, כפי שיתבאר להלן, יטגן מצות גם עבור סעודת שבת שחרית יש לבשל את הסעודה של ליל הסדר – שחל במוצאי שבת – כבר מיום ששי, כדי שבמוצאי שבת יהיו פנויים לעריכת הסדר, ובפרט להרבות בסיפור יציאת מצרים.

- בסעודה ראשונה ושניה של שבת (ליל שבת, ושבת בבוקר) ניתן לאכול פת חמץ, וטוב לאכול בשבת זו פיתות במקום חלות, כדי למנוע שאריות של פירורים שיתפזרו ברחבי הבית. וישאירו פיתות בצמצום לצורך שתי סעודות אלו.
- מאחר שביארנו שכל הסעודות של שבת יהיו ממוצרים כשרים לפסח, ובכלים של פסח, יש להזהר שלא יבוא החמץ במגע עם הכלים הללו. לפיכך האוכל חמץ בשבת זו, ישתמש בכלי סעודה חד פעמי, וכן יקפידו שלא להגיש את הסירים והקערות לשלחן, אלא יצגו במטבח מהקדרות לצלחות, וכך יגישו לשלחן את המנות בפני הסועדים.
- הרוצה להימנע לגמרי מחמץ בשבת זו, ישנה עצה טובה לכך, שביום ששי יבער את כל החמץ מביתו כליל, ובליל שבת יקבע סעודתו על מצות, ויברך עליהן המוציא לחם מן הארץ, כי אין איסור לאכול מצות בליל שבת, אלא רק בשבת בבוקר ערב פסח ממש. וביום שבת בבוקר שאסור לאכול מצה, מכל מקום מותר לאכול מצה מטוגנת, ולכן יטגן מצות בערב שבת כדי שיוכל לאכול מהן בשבת בבוקר, ויקפיד לטגן את המצה במחבת גדולה בשמן עמוק, באופן שהמצה תשאר שלמה, וכך יוכל לברך עליה המוציא לחם מן הארץ, ולקיים מצות לחם משנה.

יום שבת הגדול פרשת צו – י"ד ניסן – ערב פסח

- בכל בתי הכנסת צריכים לקבוע תפלת שחרית בשבת זו בנץ החמה, תחילת התפלה בשעה 5:15, ותפלת העמידה בשעה 6:14, ולא יאריכו בפיזטים ובעולים נוספים לתורה, וכך יסיימו את תפלת מוסף לכל היותר בשעה 7:30. כדי שייסיקו לאכול סעודת שבת מוקדם, ולסיים את אכילת החמץ לפני זמן איסורו.
- גם אותם שאוכלים מצות מטוגנות בשבת בבוקר, על פי העצה האמורה לעיל, יקדימו את תפלת שחרית, כדי שייסיימו את סעודת שחרית בשעה מוקדמת, וכך יוכלו להקדים את סעודה שלישית ככל האפשר, וכדלהלן.
- בשבת זו מפטירים הפטרה של שבת הגדול: וערבה לה, שמסיימת בפסוק "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא", והוא על פי מאמר חז"ל "בניסן נגאלו ובניסן עתידים להגאל".
- האוכלים חמץ בסעודת שחרית של שבת, עליהם לסיים את הסעודה עד השעה 10:05, שאז מתחיל זמן איסור אכילת חמץ. ויזהרו מאוד שלא יתפזרו פירורי חמץ לכל עבר, ופירורי החמץ הנותרים יש לסלקם מהבית ולהשליכם לפח האשפה הצבורי עד השעה 11:23.
- מי שאינו יכול לצאת מהבית לזרוק את החמץ, לא ישליך אותו לפח שברשותו כמות שהוא, אלא יפורר אותו לפירורים קטנים פחות מכזית, וישליכם לבית הכסא, או לפח הצבורי ברשות הרבים. או שיאבד אותו על ידי שיניחנו בקערה עם חומרי ניקוי כמו אקונומיקה וכדומה.
- לאחר הסעודה – לפני תחילת זמן איסור החמץ – ישטוף פיו היטב במים, שלא ישאר בפיו פירור חמץ אפילו משהו, וטוב לנקר בין שיניו בקיסם וכדומה בנחת, ופותר גם לצחצח שיניים בנחת, אבל לא ישטוף את המברשת לאחרת הצחצוח, אלא יניחנה בכיור, והיא נשטפת מאליה.

- מותר לטאטא את רצפת הבית לאחר הסעודה, כדי לנקותה מפירורי חמץ. אולם אסור לשטוף את רצפת הבית, ומכל מקום אם יש אזור מסויים שהוא מלוכלך, מותר לשוטפו ולנקותו לכבוד שבת, אבל יגרוף את המים במגב בלבד.
- בשבת זו יש להקדים את תפלת מנחה ולהתפלל מנחה גדולה בשעה 13:15, ולאחר מכן יאכלו סעודה שלישית על מצות מטוגנות שלמות שהכינו מערב שבת.
- מי שאין לו מצות מטוגנות לסעודה שלישית, רשאי לקיים סעודה שלישית על מצה עשירה [פפושדו וגטנין], וגם מי שפחמיר בפסח לא לאכול עוגיות אלו – וכן אחינו האשכנזים – רשאים לאכלם בערב פסח. ומי שאין לו מצה עשירה, יקיים סעודה שלישית בבשר ודגים, או בפירות.
- לכתחילה יש לסיים סעודה שלישית עד השעה 15:30, כדי שיהיה תאב לאכילת המצה בערב. ואם נתעכב עד לאחר שעה זו, יקפיד לאכול מהמצות המטוגנות או מהמצה עשירה פחות מחמשים גרם. או שיקיים סעודה שלישית בבשר ודגים או פירות, אך יזהר שלא ימלא כרסו מהם.
- כאמור לעיל, אסור לאכול מצות בערב פסח, אבל מותר לתת לילדים קטנים שאינם מבינים בסיפור יציאת מצרים לאכול מצות, ולכן המצות אינן מוקצה ביום שבת, כיון שהן ראויות לקטנים כאלה. ומכל מקום המצות השמורות של ליל הסדר שאדם מקפיד שלא לתת מהן לקטנים לפני פסח, הרי הן מוקצה בשבת ערב פסח.
- יש להנחות את בני הבית שלא יתחילו בהכנות הליל הסדר כלל עד צאת הכוכבים בשעה 19:23, ובשעה זו יאמרו בני הבית "ברוך המבדיל בין קודש לקודש", ואז יהיה מותר להם לבשל/לחמם את המאכלים לסעודה, לערוך את השלחן ולסדר הקערה לליל הסדר, להכין סלטים, להכניס שתיה לפקרר, להדיח כלים, וכן על זו הדרך.
- מותר לפנות השלחן לאחר סעודה שלישית, אם רוצה לשבת ליד השלחן כשהוא מסודר, ואין בזה איסור משום הכנה משבת ליום טוב, כיון שעושה זאת לכבוד שבת.
- מצוה שכל בני הבית ישנו בערב פסח, הגדולים עם הקטנים, כדי שכולם יהיו עירניים בליל הסדר לקיים את מצוות הלילה, ולהאריך בסיפור יציאת מצרים, וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. אבל לא יאמר בפיו שהולך לישון בשביל שיהיה לו כח בערב, כדי שלא יראה הדבר כזלזול בכבוד השבת, אלא יאמר שהולך לישון לכבוד שבת קודש.
- מותר להוציא מבעוד יום את המאכלים מההקפאה או מהמקרר, כדי שיפשירו בחוץ, ואז יתחממו פהר כשיניח אותם על הפלאטה בערב. ואם רוצים להפשיר את המצות השמורות מבעוד יום, יש להניח עליהן עלה חסה ועל ידי זה רשאים להוציאם מהמקפיא.
- יש לקבוע שיעור תורה בבתי הכנסת לפני תפלת ערבית, אשר יעסקו בו בהלכות ליל הסדר, ובפירושי ההגדה של פסח.
- אסור להתרחץ בשבת במים חמים, גם אם הוחמו בדוד שמש, או שהוחמו מערב שבת. ואם רוצה לרחוץ גופו לכבוד יום טוב במים חמים, יתרחץ בלילה לאחר צאת השבת, ורשאי אף לחפוף את ראשו בסבון ושמפו, רק יזהר לאחור מכן שלא יסחט את שערות ראשו וגופו, וכן לא לסחוט את המגבת, אלא יניחנה בנחת והמגבת תספוג מאליה. ומכל מקום מותר ללבוש בגדי יום טוב כשיוצא בשבת מביתו לבית הכנסת, ואין בזה איסור הכנה, מאחר שנהנה מהבגדים כבר בשבת.
- נכון מאוד להמתין עם הדלקת הנרות לצאת השבת לפי רבינו תם בשעה 20:26, ואחר שתאמר "ברוך המבדיל בין קודש לקודש", תברך קודם ההדלקה "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של יום טוב" (ביום טוב גם לפנהג האשכנזים מברכים קודם ההדלקה, וכפ"ש המשנה ברורה סימן רסג ס"ק כז. וכ"ש לדעת מרן סי' רסג ס"י, שגם בשבת צריך לברך לפני ההדלקה).
- הרגילים להדליק נרות של שבת וחג בפמוטים של שמן עם פתיל צף, יש אומרים שהפתילות המשומשות מאתמול הן מוקצה, ולכן עדיף להדליק בפמוטים נפרדים לחג השני. ואם אין לו פמוטים אחרים ורוצה להחליף את הפתילות, טוב שיוצא את הפתילות בשינוי דהיינו על ידי קיסם או מזלג וכדומה, ויפיל אותן לתוך מגש, ויטול המגש למקום האשפה (ילקוט יוסף יום טוב עמ' תקיב. אור המועד שבועות פ"ד סי"ג).

ליל הסדר

- גם הנשים אומרות הלל שלם בברכה בליל פסח, כמו שהגברים אומרים בבית הכנסת בתפלת ערבית, ולכן כשיבא הבעל מבית הכנסת יזכיר לאשתו ולבנות לומר הלל שלם בברכה.
- השנה שחל יום טוב שני במוצאי שבת, בקידוש יש לנו 5 ברכות, וסימניך "יקנה"ז", יין [הגפן], קידוש [מקדש ישראל ויום הזכרון], נר [בורא מאורי האש], הבדלה [המבדיל בין קודש לקודש], זמן [שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה], ואין מברכים על הבשמים.
- אין להדליק במוצאי שבת זה את נר האבוקה שרגילים לברך עליו בכל מוצאי שבת, שהרי אסור אחר כך לכבותו, אלא יברכו על הנרות שהדליקו לכבוד יום טוב. ויכולים להביא את הנרות הללו לשלחן לברך עליהם ולאחר הקידוש להחזירם למקומם. ולא יברכו על הנר נשמה שדולק מערב שבת, מכמה טעמים.
- יש לסיים את כל ה"סדר" עד חצות הלילה, דהיינו עד השעה 12:41, לפיכך יש לגשת לאכילת האפיקומן לכל המאוחר בשעה 12:20.
- גם לאחר סיום "הסדר", מצוה להמשיך ולספר ביציאת מצרים ובהלכות חג הפסח כל הלילה, עד שתחטפנו שינה.

יום ששי – ערב חג שני

- זמן הדלקת הנרות ביום ששי ערב פסח בשעה 5240, ומברכת קודם ההדלקה: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של שבת ויום טוב".
- לא אומרים במה מדליקין לאחר תפלת מנחה.
- מתפללים תפלת ערבית של יום טוב, ומזכירים "שבת".
- עושים קידוש של יום טוב, ומזכירים שבת. ואין מברכים שהחיינו.

מוצאי שבת וחג

- אין להתחיל בשום אופן בהכנות למימונה, ואין לאכול חמץ, אלא לאחר צאת החג בשעה 19:43, וטוב להמתין לזמן רבינו תם 20:32.
- נחמץ שעבר עליו הפסח ברשות ישראל אסור בהנאה. ולכן היודע על חבירו שלא מכר את החמץ, אין לו לאכול או לשתות מוצרי חמץ ששהו ברשותו במשך חג הפסח.
- כמו כן אין לרכוש מוצרי חמץ לאחר הפסח, אלא ממקומות שיש להם אישור מהרבנות המקומית על מכירת חמץ.
- עושים סעודה רביעית על מצה ומברכים עליה המוציא, ומשעה שנכנס לחם הביתה לאחר חג הפסח, ברכת המצה משתנה לברכת בורא מיני מזונות.

רשימת השינויים שיש בשנה זו בשל כך שפסח חל במוצאי שבת

- עיקר דרשות שבת הגדול מקדימים לשבת הקודמת – פרשת ויקרא.
- מעיקר הדין אין חיוב להתענות תענית בכורות בשנה זו. [ומכל מקום טוב להשתתף בסיום מסכת ביום חמישי או ששין].
- בדיקת חמץ מוקדמת ליום חמישי בערב – אור לי"ג ניסן.
- ביעור חמץ מוקדם ליום ששי בשעות הבוקר – י"ג ניסן.
- מכירת חמץ מתבצעת מוקדם ביום ששי – י"ג ניסן, ועושים תנאי עם הגוי שמרשה לנו להשתמש בחמצו עד זמן איסורו.
- ביטול חמץ שנעשה בדרך כלל בשעת הביעור, השנה אין לעשותו בשעת הביעור, אלא ביום שבת בבוקר לאחר זמן איסור אכילת חמץ [אלא אם כן לא אוכל חמץ בשבת כלל, אז יעשה ביטול חמץ בשעת הביעור ביום ששי].
- בערב שבת מותר לעשות כל מלאכה עד זמן מנחה קטנה [16:40]. כמו בכל ערב שבת.
- יש להכין את כל המאכלים הנצרכים לליל הסדר כבר מיום ששי, ובכלל זה הכשרת עלי החסה והכרפס.
- יש להכין נר גדול שידלוק מערב שבת עד מוצאי שבת.
- האוכלים בשבת סעודה ראשונה ושניה בלחם, יאכלו פיתות ולא חלות.
- גם האוכלים חמץ בשבת, כל התבשילים לשבת יהיו כשרים לפסח, בכלים הכשרים לפסח. וימזגו במטבח לכלים חד פעמיים, ובסיום הסעודה ישליכו כל השאריות לפח הצבורי.
- בשבת ערב פסח מקדימים את תפלת שחרית לנץ החמה, ומקדימים את תפלת מנחה למנחה גדולה.
- מקדימים סעודה שניה של שבת לשעות הבוקר המוקדמות מיד לאחר סיום תפלת מוסף, ומקדימים סעודה שלישית מיד לאחר מנחה גדולה.
- סעודה ראשונה ושניה של שבת, ניתן לקיים בפיתות. ומי שביער כל החמץ מביתו, רשאי לקיים סעודה ראשונה במצות, וסעודה שניה במצות מטוגנות.
- סעודה שלישית מקיימים במצות מטוגנות, או במצה עשירה – עוגות יין [פפושדון], או בבשר ודגים, או בפירות [הקדימה היא לפי הסדר הזה].
- אסור להכין משבת ליום טוב, ולכן אין לערוך את השלחן ולהכין שאר צרכי ליל הסדר לפני צאת הכוכבים [19:23], ובמקום הצורך ניתן להתחיל בהכנות שאין בהן מלאכה דאורייתא לאחר השקיעה [19:08], ומכל מקום מותר להפשיר או להוציא מהמקרר מבעוד יום, ויחמצו רק בערב.
- הדלקת הנרות לחג, תעשה רק לאחר צאת השבת [19:38], וטוב להמתין עד זמן רבינו תם [20:26].
- המצות השמורות המיועדות לליל הסדר, הן מוקצה במהלך השבת.
- בתפלת ערבית של מוצאי שבת אומרים "ותודיענו".
- בקידוש של ליל הסדר אומרים חמש ברכות יקנה"ז [יין. קידוש. נר. הבדלה. זמן].

מצוה לספר בליל הסדר את סיפור יציאת מצרים בדרך שאלה ותשובה, כפז שנאמר "והיה כי ישאלך בנך", ולכן ההגדה פותחת ב"מה נשתנה". לפיכך פחלקים מיני פתיקה לילדים כבר בתחילת הסדר, וכן עושים כפה שינויים כדי לעורר את הילדים לשאול. וניתן לגרות את הילדים לשאול, אם יבטיח להם על כל שאלה אגוז או סוכריה וכדומה. ולהלן הבאנו כפה שאלות ותשובות, שיוכל כל אחד להשתמש בהם לסיפור יציאת מצרים.

והיה כי ישאלך בנך – דוגמאות לשו"ת לליל הסדר

קצרת הסדר

ש. מדוע יש שלש מצות בקצרה?

ת. 1. שתי מצות ללחם משנה, אלא שמצה אחת חוצים, שכן דרך עני לבצוע על פרוסה, והמצות לחם עוני, ולכן צריך עוד מצה. 2. כנגד עגלה משולשת שלקח אברהם בברית בין הבתרים שבה התבשר על גלות מצרים. 3. כשיצאו מצרים צריכים להקריב קרבן תודה שיש בו ג' סוגי מצות (מהרי"ל).

ש. מדוע לוקחים דוקא ביצה לקצרה?

ת. ככל שמבשלים הביצה מתקשה יותר – בשונה משאר המאכלים, כך ישראל "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ".

קדש

ש. בליל הסדר שהסעודה רחוקה מהקידוש, האם אין זה פגם בדין קידוש במקום סעודה [לפמ"ש הרמ"א סי' רעג שצריך גם "סמוך" לסעודה?]

ת. ליל הסדר הוא שונה גם בזה, וכך תיקנו חז"ל פתחילה שהסעודה תהיה אחר המגיד, והרי זה חשוב במקום סעודה, שכך תיקנו חכמים (חזון עובדיה).

ש. מדוע יש ארבע כוסות?

ת. 1. כנגד ארבע לשונות של גאולה. 2. כנגד ג' פעמים שהוזכר כוס בחלום שר המשקים, והרביעי לבהמ"ז (רש"י פסחים קח סע"א, וע"ע בב"ר פפ"ח).

ש. מדוע נאמרו ד' לשונות של גאולה?

ת. כנגד ד' גזרות – וימרו את חייהם, אם בן הוא והמתן אותו, כל הבן הילוד, תבן לא ינתן להם (שמות רבה פכ"ו).

ש. מדוע צריך את הטעם הנוסף לד' כוסות, מלבד ד' לשונות של גאולה?

ת. לחייב גם את הנשים, שלא היו בשתי הגזרות האמצעיות.

ורחץ - כרפס

ש. מדוע לוקחים דוקא כרפס לטיבול ראשון?

ת. 1. אותיות "ס' פרך", כי ס' רבוא מישאל עבדו בפרך (אבודרהם). 2. רמז לכתונת פסים (ר' מנחם). כי "כר פס" הוא סוף "מכר" ותחילת "פסים" (בן איש חי צו אות לב). ועוד, שכשמטביל את תיבת "כרפס" בתיבת "מים" יוצא "מכר פסים" (הרה"ג נאמן שליט"א בהערותיו לבא"ח שם, בשם ר' צבי פנש). 3. הכרפס נקרא גם סלרי, גימטריא 300, במצרים לקו 50 מכות, ועל הים 250, סה"כ 300.

ש. מדוע מטבילים את הכרפס במי מלח דוקא?

ת. 1. זכר לדמעות המלוחות שהורידו עם ישראל בזמן השיעבוד. 2. כשנימולו ישראל לפני קרבן פסח הלכו לטבול ביאור [כמו מופר שחוזר בתשובה – יו"ד סי' רסח סעי' יב בהגה], וכשטבלו ס' רבוא ביאור נעשו המים עכורים כמו מי מלח (טעמי המנהגים).

יחצ

ש. מדוע חוצים את המצה לשתים?

ת. 1. כי צריך לברך על המצה כשהיא פרוסה – "לחם עוני", שכן דרך עני לאכול פרוסה בלבד.
2. לעורר את התינוקות לשאול. 3. כדי לשמור לאפיקומן שלא יגמרו המצות. 4. בליל הסדר הכל 4 – כוסות, בנים, לשונות גאולה, וע"י שחוצים המצה יש 4 מצות.

ש. מדוע כשחוצים את המצה מכוונים חתיכה אחת ו', ואחת ד'.

ת. כי השלש מצות רומזות לחכמה בינה ודעת, והאמצעית רומזת לבינה, וע"פ הקבלה בינה היא כנגד אות ה' המורכבת מצות ד' ואות ו'.

מגיד

ש. מדוע לא מברכים על ההגדה – אשר קדשנו במצותיו וכו'?

ת. 1. כי כבר התחלנו במצוה בקידוש – זכר ליציאת מצרים. 2. כי זו מצוה שאין לה גבול וקצבה (רשב"א).

ש. מדוע לא מוזכר משה רבינו בהגדה?

ת. 1. משה רבינו הוא הראשון שסיפר הגדה של פסח – ויספר משה לחותנו את כל אשר עשה ה' וכו' (פרשת יתרו), ובדאי לא יזכיר את עצמו לשבח (האדמו"ר פבלז). 2. להבליט כחו של ה' יתברך – כמו שאמרו אני ולא מלאך וכו', כי בלילה זה המטרה לחדד את כחו של ה' שהוא תקיף ובעל כל הכחות כולם. (שו"ת רביד הזהב). 3. לרוב ענוותנותו של משה עשה ה' רצונו שלא יוזכר שמו בפרסום בהגדה (הגרי"ז מבריסק).

ש. כל השנה יש מצוה לזכור יציאת מצרים – בלילה וביום, א"כ מה מיוחד בליל הסדר?

ת. 1. כל השנה מזכירים יציאת מצרים שאירעה לאבותינו, אבל בליל הסדר חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים (מהר"ל מפראג). 2. כל השנה רק מזכירים בלי לספר, בליל הסדר יש מצוה לספר בהרחבה ובפרוטרוט. 3. כל השנה יש מצוה להזכיר בסתם, בליל הסדר יש מצוה לספר בדרך של שאלה ותשובה.

ש. למה ההגדה פותחת בארמית?

ת. קטע זה נתקן בגלות, כדי שיבינו הנשים והתינוקות בזמן הגלות שהיו מדברים ארמית, וכמו שנאמר – לשנה הבאה בארעא דישראל.

ש. מדוע כופלים "כל דכפין" "כל דצריך"?

ת. כל דכפין הוא זה שרעב כי אין לו מה לאכול. כל דצריך הוא זה שיש לו לאכול, אבל עדיין אינו יכול לקיים את המצוות כי אין לו מצה שמורה לשמה, או יין, או חרוסת (אבודרהם).

ש. מדוע דוקא בפסח מזמינים עניים?

ת. כי בליל הסדר אנו מצווים להראות כמו בני חורין, ובושה אם יש עני שאין לו מה לאכול (ע"פ המ"ב סי' תכט).

ש. מדוע מזמינים את העניים ברגע האחרון?

ת. אין הכוונה להזמין את העניים כעת, אלא להראות לילדינו שאנחנו מוכנים לאורחים אפילו ברגע האחרון – הבית פתוח.

ש. למה לא שואלים בסוכות "מה נשתנה"?

ת. בסוכות זה גלות וישראל רגילים לגלות. אבל בפסח בני חורין לא מצוי כל כך אצל עם ישראל (קרבן פסח).

ש. "אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה". ומדוע לא נאמר גילו המדוייק אלא

רק בערך – כבן שבעים?

ת. 1. הוא היה בסה"כ בן ח"י שנים, אלא שכשרצו לפנותו נשיא צמחו לו י"ח שורות לבנות בזקן, שיראה מבוגר ויתאים לנשיאות (ברכות כז:). 2. ו"א שמרוב יגיעתו בתורה הלבינו שערותיו (רמב"ם בפירוש המשניות). 3. ראב"ע היה גלגול של שמואל הנביא שנפטר בן נ"ב שנים, וראב"ע כשהיה בן י"ח שנה יחד עם נ"ב של גלגול קודם הרי זה שבעים (האר"י ז"ל).

ש. מדוע לגבי הכן שאינו יודע לשאול נאמר "את" פתח לו בלשון נקבה?

ת. 1. ילד רך שאינו יודע לשאול צריך תשומת לב מיוחדת וברכות ע"י אמא. 2. צריך להרחיב לו בשיחה ארוכה כדרך נשים שמרבות בסיפור. 3. "את" רומז שצריך לספר הכל – מא' עד ת'.

ש. "והיא שעמדה" מי זאת "היא"?

ת. 1. ההבטחה שהוזכרה קודם – ברוך שומר הבטחתו. 2. האמונה בה'. 3. השכינה. 4. התורה – "והיא" גימטריא כ"ב אותיות התורה.

ש. מה הענין של ר' יהודה לעשות סימן – דצ"ך עד"ש באח"ב?

ת. 1. הסימנים האלו היו חקוקים על מטהו של משה רבינו (מכילתא, ומדרש רבה). 2. בתהלים (עז, מה) הסדר שונה – "ערוב ויאכלם, וצפרדע ותשחיתם" וכן במכת ברד, ארבה, דבר. קמ"ל הסדר הנכון (ר"י החסיד). 3. דצ"ך – לאמת מציאות הקב"ה, "כי אני ה'", "אצבע אלהים". עד"ש – לאמת את ההשגחה, "כי אני ה' בקרב הארץ", "ושמתי פדות", "והפלה ה'". באח"ב – שה' מנהיג העולם ע"י שלוחיו בלבד, ולא כאמונת המצרים לעבוד לכוכבים ומזלות, בברד כוסו בעננים, הארבה החשיך את עין הארץ, וכן בחושך (כלי יקר. וכע"ז בריטב"א). 4. דצ"ך ע"י אהרן, עד"ש – משה ואהרן, בא"ח – משה, בכורות – הקב"ה (שבלי הלקט).

ש. מדוע רק במכת בכורות נאמר "מכת בכורות" ובשאר המכות נאמר דם, צפרדע וכו'?

ת. 1. לרמז על מכה נוספת – שהבכורות נלחמו במצרים כששפעו על מכת בכורות ופרעה לא רוצה לשחרר את ישראל, ומתו ס' רבוא מצרים (מדרש שוחר טוב). 2. מכה נוספת בזכות בכורות, מגיפה שהתפשטה במצרים מרקבון הגופות (בית הלוי). 3. דם – משפעותה מכה, וכן בשאר המכות, משא"כ בכורות אין במשפעותה מכה, לכן הוצרך לומר "מכת בכורות" (מלבי"ם).

ש. מדוע שופכים מהכוס בעשרת המכות ובדצ"ך עד"ש באח"ב. דם ואש ותמרות עשן. סה"כ 16?

ת. 1. כשם יוה"ך שממונה על הנקמה וחקוק על המטה, ויוצא מס"ת כי מלאכיו יצוה לך נ"ו – הן] 2. 16 פנים שיש לחיות הקודש (ד"מ). 3. חרבו של ה"ת 16 פיות כנגד מילה פריעה ומציצה וי"ג פעמים ברית שבתורה (תיקונים). 4. לרמז שזה רק ההתחלה, טיפות, ועיקר הנקמה עוד לפנינו (גר"א).

מוציא מצה

ש. מדוע המצות של ליל הסדר עגולות?

ת. 1. עושים אותה מהר שלא תחמיץ ואין זמן לעשות לה צורה (שו"ת האלף לך שלמה בהשפטות ס"ס לב, ע"פ השי"ע סי' תס"ד). 2. בתורה נאמר עוגות מצות, ועוגה הוא עגול כמו בתענית (יט). עג עוגה (שו"ת מהר"י אסאד סי' קנז). 3. המצרים היו עושים מצה עם כמה ראשים לפי מס' האלהות שלהם – טלה, פרעה, יאור, בעל צפון וכו', אבל לנו ה' אחד ושמו אחד שאין לו התחלה וסוף (שם).

מרוז

ש. מדוע מטבילים את המרוז בחרוסת?

ת. 1. להמית הארס שבמרוז (גמרא). 2. זכר לטיט (גמרא). 3. זכר לתפוח (גמרא). 4. "חרוסת" אותיות ס' חרות, כי ס' רבוא מ"שארל יצאו מעבדות לחרות (דרשות החת"ס). צפון – קרבן פסח

ש. מה הטעם שמחביאים את האפיקומן?

ת. 1. כדי שישאר מצה שמורה לאכול בסוף הסעודה זכר לקרבן פסח. 2. לעורר את התינוקות שלא יישנו.

ש. מדוע צוה ה' שהקרבן פסח יאכל צלי דוקא?

ת. 1. שהמצרים ידעו שאלהיהם נשרפים, ולא יהיה להם תירוץ שלא הריחו (הרמב"ם). 2. דרך חירות, שעשיר שיש לו הרבה בשר אוכל צלי, ולא חושש שישרף (החינוך מצוה ז). 3. שאכלוהו בחפזון (שם).

ש. מדוע צוה ה' בקרבן פסח ועצם לא ישרו בו?
ת. 1. שהמצרים ידעו שאלהיהם נאכלו, ולא יהיה להם תירוץ שלא זיהו העצם השבורה (רמב"ם). 2. דרך חירות, שעשיר שיש לו הרבה בשר לא שובר עצמות (החינוך מצוה טז).

כללי

ש. מדוע נקרא "ליל הסדר"?

ת. שחייב לעשות הכל לפי הסדר ואם שתה כל ארבע הכוסות בזה אחר זה לא יצא. 2. ליל הסדר עושה סדר לכל השנה, איך שהלך לו בליל הסדר כך תיראה כל השנה.

ש. מדוע מחלקים מיד קליות אגוזים מפתקים והפתעות בתחילת הסדר?

ת. 1. להראות שאנחנו יצאנו ממצרים, ובשעה כל כך שמחה מחלקים הפתעות לילדים. כמו דוד שבא ממרחקים. 2. לעורר התינוקות שישאלו.

ש. איך ישראל יצאו ממצרים לפני הזמן שנקבע – 400 שנה?

ת. קושי השעבוד השלים המנין. 2. ריבוי האוכלוסין השלים המנין.

ש. מדוע החפירו בחמץ בפסח שאסור אפילו במשהו?

ת. מפני שהתורה החמירה בו ביותר – 1. כרת. 2. אסור בהנאה. 3. לא יראה ולא ימצא. והטעם לכל זה מפני שחמץ לא בדילי מיניה אינשי.

ש. מה הפירוש "בזכות נשים צדקניות נגאלו ישראל ממצרים"?

ת. 1. שפרה ופועה. 2. מרים שהשגיחה על משה. 3. שעודדו את בעליהן לפו"ר.

שאלות בקיאות

ש. מי חיבר את ההגדה – באיזו תקופה?

ת. אנשי כנסת הגדולה, ואחר כך בזמן התנאים והאמוראים הוסיפו עליה עוד קטעים (שואלין ודורשין).

ש. כמה היה גובהו של פרעה?

ת. אמה.

ש. כמה היה גובהו של משה רבינו ע"ה?

ת. עשר אמות.

ש. כמה שנים נגזר בברית בין הבתרים?

ת. 400 שנה.

ש. כמה שנים היו ישראל במצרים?

ת. 210 שנה, כמנין רד"ו.

ש. כמה שנים היה השעבוד במצרים?

ת. לפחות 80 שנה [שהרי משה נולד בתקופת השעבוד, והיה בן 80 בעמדו לפני פרעה]. אבל לא יותר מ-139 שנה [שהרי יוסף היה בן 39 כשירדו למצרים, ורק לאחר שהוא מת בן 110 שנים וכל אחיו התחיל השעבוד]. ועיקר השעבוד היה 116 שנה, לאחר שמת לוי אחרון השבטים 94 שנה אחרי שירדו מצרימה (מדרש רבה. ספורנו א, ח).

ש. כמה היו יולדות בכרס אחת?

ת. י"א, 6, י"א, 12, י"א, 60.

ש. כמה התארכה ידה של בתיה בת פרעה?

ת. 60 אמה.

ש. אלו צפרדעים היו במכת צפרדע?

ת. יש אומרים צפרדעים רגילות, ויש אומרים התנינים – קורקודיל, שנאמר (תהלים עח, מה) "וצפרדע ותשחיתם" (רבינו בחיי).

ש. באיזה גודל היו הכינים במכת כינים במצרים?

ת. הקטנה בגודל ביצת תרנגולת, והגדולה בגודל ביצת אווז.

ש. באיזה גובה היתה מכת כינים?

ת. כל עפר הארץ בגובה אמה.

ש. כמה זמן נמשכה כל מכה?

ת. ג' שבועות התראה ושבוע מכה. וי"א להיפך – שבוע התראה וג' שבועות מכה.

דוגמאות לחידות לליל הסדר

- ש. מה הקשר בין חלומו של שר המשקים לליל הסדר?
 ת. ד' כוסות כנגד ג' פעמים כוס פרעה בחלומו, וכוס ד' לבהמ"ז (רש"י פסחים קח סע"א. וע"ע בב"ר פפ"ח).
 ש. איזו אשה ילדה 600,000 בכרס אחת?
 ת. יוכבד, את מרע"ה שהיה שקול כס' רבוא (מדרש שה"ש רבה).
 ש. "קרבן פסח אינו נאכל אלא בחמץ". היתכן?
 ת. בחמץ ר"ת בלילה, חצות, מנוייו, צלי.

שואלין ודורשין

מקבץ שאלות ותשובות בקצרה להלכה ולמעשה השייכים לענייני דיומא

סימן א – הכשרת כלים במדיח חשמלי

שאלה נפאת ארגון רבני הקהילות "לפען ילמדו". האם ניתן להכשיר כלים – כגון סירים וסכונ"ם וכדומה – במדיח כלים חשמלי, כשנותנים אותם בתוך המדיח ומפעילים אותו?

ראשית יש להקדים את הכלל בהכשר כלים: "כבולעו כך פולטו", כלים שרוב תשמישם בכלי ראשון כגון סיר ומצקת והוא הדין סכין, מכשירם בכלי ראשון, ואם רוב תשמישם בעירו בכלי ראשון כגון קערות, מכשירם בעירו בכלי ראשון, ואם רוב תשמישם בכלי שני כגון כפות ומזלגות, די להם בהגעלה בכלי שני (שלחן ערוך סימן תנא סעיף ג, ה, ו). וכלים שצריכים הכשר בכלי ראשון, יש להרתיח מים על האש עד שיהיו מבעבעים בחום 100 מעלות לפחות, ולא די שיהיו בחום שהיד סולדת בהם (שלחן ערוך סימן תנא סעיף ג, וסימן תנב סעיף א, וב"י שם. מג"א סי' תנב סק"ג. פרי חדש. מאמ"ר סק"ב. נה"ש סק"ג. כה"ח ס"ק טז. מ"ב סק"ה. ערוה"ש ס"ק יא. חזון עובדיה עמ' קלד).

ובנידוננו כי המדיח כלים החשמלי יש בו שטיפה קרה ושטיפה חמה, ובשטיפה החמה הוא מגיע לחום של חמשים וחמש מעלות בתכנית הדחה קלה, ולשבעים מעלות בתכנית הדחה יותר חזקה, ומים אלו ניתזים על גבי הכלים כל משך ההדחה (שו"ת יביע אומר ח"י חיו"ד סימן ד).

ומכיון שבדרך כלל המים החמים במדיח לא מגיעים לרתיחה כלל, אין להכשיר בהם כלים שתשמישם בכלי ראשון, ובפרט שיש לומר שהמים הניתזים דינם כעירו ולא ככלי ראשון. אולם ניתן להכשיר במדיח כפות ומזלגות שתשמישם בכלי שני, על ידי הדחה בתכנית חזקה של שבעים מעלות. אך ינקה אותם היטב תחילה (סידור פסח להלכתו פ"ח הע' 120. שו"ת מצות אברך סימן י).

סימן ב – הכשרת כיריים מזכוכית לפסח

שאלה [פאת רבי יצחק אחרר הי"ו מאשדוד יע"א]. כיצד יש להכשיר כיריים חשמליות של אינדוקציה שהם עשויים מזכוכית?

תשובה. יש להקדים, כי באופן כללי למנהג הספרדים אין צורך להכשיר כלי זכוכית די בשיטה נגיד ונודי, שהרי זכוכית – אפילו של דורלקס ופירקס – אינה בולעת ואינה פולטת. ולכן כיריים חשמליות מזכוכית אין צורך להכשירם כלל מעיקר הדין, אלא די להם בניקוי יסודי. ואם יש רגילות שנופל מהאוכל על המבערים עצמם, טוב להפעיל את הכיריים לאחר הנקיון בחום גבוה עד שיתלבנו המבערים (שלחן ערוך סימן תנא סעיף כו. שו"ת יביע אומר ח"ד חאו"ח סימן מא, וחיו"ד סימן ה. שו"ת יחווה דעת ח"א סימן ו. נטעי גבריאל עמ' שלז. כי בא מועד סי' תנא סעיף פט. הרב בנימין מכלוף בספר הכשרת כלים לפסח כהלכתם עמ' קלה).

אבל למנהג אחינו האשכנזים אין תקנה לכיריים חשמליות מזכוכית, כיון שלפי מנהגם צריך ללבוש את הזכוכית ליבון גמור, מה שלא שייך בזכוכית, וההיסק של הכירים אינו מועיל להכשירה (הליכות שלמה פסח פ"ג סעיף ג).

אולם בכיריים של אינדוקציה יש להקל גם לאחינו האשכנזים להכשירם לפסח, כיון שכיריים אלו אין בהם גוף חימום כלל, אלא הכיריים הללו פועלים על ידי גלים קצרים אלקטרו מגנטיים שמחממים את הקדרה ואת התבשיל שבתוכה, ולכן כל משטח הזכוכית נשאר קר, מלבד המקום שמונח עליו הסיר ממש, אשר הוא מתחמם מחום הקדרה, ולאחר הורדת התבשיל משם הכיריים מתקררים מהר. ומכיון שלא מצוי שיפול מהתבשיל אל פתחת הקדרה ממש, אלא מסביב לה ששם אינו מקום חם, לכן אחר שינקו היטב את הכיריים של האינדוקציה, ירתיחו שם סיר של מים, ודי בזה.

סימן ג – מזון לבעלי חיים בפסח

שאלה [פאת הרה"ג אלעד כהן שליט"א רב בית הכנסת "בן חמו" בנשר יע"א]. מי שיש לו בעלי חיים, כגון תוכים, דגים, תרנגולים, וכלבים, האם צריך להקפיד בפסח לתת להם אוכל כשר לפסח ללא חשש חמץ?

תשובה. חמץ בפסח אסור בין באכילה ובין בהנאה, וכבר בערב פסח החמץ אסור בהנאה מתחילת שעה ששית מהיום. ולכן אסור להאכיל בעלי חיים בחמץ מאותה שעה, וקל וחומר בפסח, שהרי הוא נהנה מהחמץ. וגם חמץ שנפסל מאכילת אדם אסור בהנאה ואסור לקיימו ברשותו בפסח, אלא אם כן נפסל מאכילת הכלב (שלחן ערוך סימן תמב סעיף ב, ט, וסי' תמג סעיף א).

ומכל מקום כל זה דוקא בחמץ גמור ללא תערובת. אבל דבר שיש בו תערובת חמץ, והחמץ נתערב בו מלפני הפסח, ואינו ראוי למאכל אדם, מותר להשאירו אצלו בפסח, וגם מותר ליהנות ממנו בפסח אף על פי שאסור לאכלו (שלחן ערוך סימן תמב סעיף ד. משנה ברורה ס"ק כב. וע"ע חזון איש או"ח סי' קטז סק"ז, ויו"ד סי' יב ס"ק ז ד"ה יש. ומ"ש במשנה ברורה מהדורת דרשו סי' תמב הערה 20, לעשות מחלוקת בזה בין המ"ב לחזון איש, אין דבריהם מוכרחים).

ולכן מותר להאכיל בפסח בעלי חיים במזון המיוחד להם שיש בו תערובת חמץ, אם אינו ראוי למאכל אדם ונתערב בו החמץ קודם הפסח (שו"ת אור לציון ח"ג פרק ח אות ה. כי בא מועד סי' תמב סעיף לה).

ובדרך כלל המזון לבעלי חיים שומצוי היום בשוק, אינו חמץ לבד, אלא בתערובת מלפני הפסח, לפיכך יש לבדוק בכל מקרה לגופו אם הוא ראוי למאכל אדם. ולמשל 'דוגלי' לכלבים שיודעי דבר אומרים שהוא ערב לחיך, אלא שאסור לנו לאכלו גם במשך השנה מפני שהוא מורכב ממוצרים שאינם כשרים לאכילה כגון בשר נבלות וטריפות, אבל הוא מותר בהנאה, מה שאין כן בפסח שאין לתת אותו גם לכלב מפני שהוא ראוי למאכל אדם. והוא הדין בתערובת לתרנגולות, שיש בה חטה ושעורה הראויים עדיין למאכל אדם, ולכן יש להקפיד להאכילן בתערובת הכשרה לפסח. מה שאין כן אוכל לדגים שאינו ראוי למאכל אדם, אינו צריך הכשר לפסח.

שאלה [מאת רבי אלירן גוזלן הי"ו מרכזים יע"א]. א. האם מותר לאכול בפסח את העוגיות של "מצה עשירה" שמיצרות ע"י החברות "גטניו" ו"פפושדו", כי יש כמה חכמים שהוציאו עליהן לעז שהן חמץ גמור, ובאים בטענות שונות ומשונות, מפני שיש תערובת של מים בחומרים שבעיסה, במרגרינה, ובביצים, ובין, וכן על זו הדרך. ואפילו יש הטוענים שעוגות אלו אסורות גם לפני הפסח משום יין נסך, האם יש לחוש לטענות אלו?

ב. ופי שמחמיר לאכול מצה שמורה משעת קצירה, האם רשאי לאכול עוגיות אלו שנעשות מקמח לפצות שאינו שמור משעת קצירה? [שאלת הרה"ג רפאל בן סעדון שליט"א ממעלות יע"א].

תשובה. ראשית יש להקדים, כי מצה עשירה זו עשויה מקמח חיטה כשר לפסח, אשר לשים אותו במי פירות, ומפורש בתלמוד שמי פירות אינם פחמיצים, וכך דעת רוב ככל הראשונים כמלאכים, וכך פסק מרן השלחן ערוך, וכן הוא מנהג הספרדים מדורי דורות. אלא שמנהג אחינו האשכנזים להימנע מאכילת מצה עשירה זו, אבל גם לאשכנזים מותר לתת מצה עשירה כזו שנלושה במי פירות לחולה זקן וקטן (פסחים לה ע"א). שלחן ערוך סימן תמד סעיף א, וסי' תסב סעי' א, ד. שו"ת יחזה דעת ח"א סי' י. שו"ת יביע אומר ח"ט חאו"ח סי' מב. חזון עובדיה הל' פסח עמ' קיח. שו"ת שמע שלמה ח"ד ס' יב-יט. ילקוט יוסף החדש הלכות פסח ח"ב סימן תסב).

והעוגיות "מצה עשירה" שמיצרות על ידי חברת פפושדו, קיבלו הכשר מפרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א כבר לפני כחמשים שנה בהיותו רב ראשי לתל אביב, וגם אחר כך בהיותו רב ראשי לישראל, וגם אחר כך כשהסתיימה כהונתו ברבנות, במשך עשרות שנים היה נותן להם הכשר מידי שנה בשנה בכתב יד קדשו, ומינה רבנים חשובים ומפורסמים להשיג מקרוב על מערך הכשרות שם, שהכל יהיה כדת וכדין, ובכל שנה לקראת חג הפסח היה מדבר על כך בשיעוריו, שהעוגות הללו כשרות בתכלית, ויאכלו ענוים וישבעו. וזה המוצר היחיד בעולם, שפרן זיע"א ראה לנכון לתת לו כשרות באופן אישי. וגם היום העוגיות הנ"ל עומדות תחת השגחתו ופיקוחו של בנו הגדול של מרן זיע"א, הרה"ג אברהם יוסף שליט"א.

ובשבטי ישראל אודיע נאמנה, כי בשנתיים שעברו ביקרתי פעמיים במפעל פפושדו שבחולון, וראיתי את כל תהליך הייצור, והן כל יקר ראתה עיני, שהכל נעשה על הצד היותר טוב, ועמדתי מקרוב על כל הטענות המוזכרות לעיל, וראיתי כי אין בהן ממש, וכדלהלן: המיכל הגדול שיש בו קמח בכל השנה, פרוקנים אותו, ומנקים אותו בלחץ אויר חזק מאוד, ואת כל החיבורים שוטפים ומכשירים כראוי, ולאחר מכן נכנס בתוך המיכל הרב נותן הכשרות בעצמו, ובדק את כל המיכל שהוא נקי לחלוטין מכל פירור קמח, וכך מנקים גם את המלוש שלש את הבצק בכל השנה, ואחרי זה מכניסים למיכל הגדול את הקמח הכשר לפסח, ועושים שתי אפיות של עוגות במוצרים כשרים לפסח, אבל משווקים אותם כחמץ, ורק לאחר מכן כשברור שגם אילו נשאר פירור חמץ הוא הלך בעיסות הראשונות, מתחילים לאפות עוגיות כשרות לפסח.

ולענין החומרים שיש בעיסה בנוסף לקמח כשר לפסח, שהוא קמח המיועד לאפיית מצות, יש גם יין לבן, וסוכר, וביצים, ומרגרינה, ואבקת חומר כימי שמאוורר את הבצק, ובכל התערובת הזו אין טיפה אחת של מים. ואף על פי שאילו היה מים ביין הדבר מותר, כיון שהמים נתבטלו ביין קודם שלשו העיסה (כפ"ש מרן הש"ע סי' תסב ס"ג), הם פחמימים שלא תהיה טיפת מים. היין מגיע טיפוח ללא טיפת מים, ומשגחים על כך ביקב, שלאחר שמיבשים את הבור מהיין הקודם, ושוטפים את הצנרת ביין, רק ואחר כך מייצרים את היין שלהם. והביצים שיש בעיסה, מגיעים במיכלים מיוחדים עם חותמת המעידה שזה עבור מצה עשירה, כי במפעל של יצור הביצים בכל ערב שוטפים את המכונות והצינורות במים, שלא יסריחו משאריות הביצים, ובבוקר מייצרים ביצים חדשות שהם שוטפים את המכונות והצנרת מכל שאריות מים, ורק אחר כך מייצרים את הביצים עבור המצה עשירה. וגם המרגרינה שמשתמשים בה למצה עשירה אין בה טיפת מים, וכפי שראיתי בביקורי במפעל את האישורים על כך, שהמרגרינה אינה מכילה מים, כי אף על פי שבדרך כלל מרגרינה מכילה מים, אבל לא משתמשים במרגרינה רגילה, אלא הוא שומן דקלים שקוראים לו בשם מושאל "מרגרינה". וגם החומר הכימי המעורב בעיסה, הוא אבקה יבשה לחלוטין המגיעה ממחצב, ללא שום מים.

וכל הברזים במפעל אין בהם מים כלל בכל תקופת אפיית העוגות הללו, והמשיגים – שהוא ירא ה' מרבים – עובר ובודק כל הזמן שהברזים פתוחים ולא יורד מהם מים, כי סגרו את הברז הראשי. ובסוף היום שוטפים את המכונות ביין ולא במים, כדי שלא ישאר שם טיפת מים, וגם הגלגלת שמורחים עמה ביצים על העוגיות להבריך אותן, ובלילה צריכים להשרות אותה במים כדי שלא תתייבש, משרים אותה ביין. והצינור שעובר בו היין הוא צינור מיוחד להעביר בו יין בתקופה זו, ואילו הצינור שרגילים להעביר בו מים הוא סגור במשך כל תקופת אפיית המצה עשירה.

והטוען שהשוקולד יש בו מים והוא מחמיץ את העיסה, במחכת אינו יודע מה הוא סח, כי השוקולד שפצפה את העוגה מגיע רק לאחר שהעוגה אפויה לחלוטין.

וכן הטוען שיש חשש יין נסך בעוגות אלו, מפני שיש פועלים גוים במפעל, במחכת אינו יודע מה הוא סח, כי אין לפועלים שום גישה ליין שזורם ממיכלים סגורים לצינורות אטומים. ועוד שהיין הוא מבושל, ולא שייך בו דין יין נסך.

והגלגלת שמורחים עמה ביצים בכל השנה, מחליפים אותה לפסח בגלגלת מיוחדת, וכן שאר התבניות שעושים בהן את הצורות של העוגות של כל השנה, מחליפים אותן בתבניות מיוחדת לפסח.

נשאר לנו לדון על התנור עצמו ועל הרשת שמוליכה את הבצק לתנור, כי האפיה נעשית ע"י רשת שרשראות ברזל הקבועים ליד התנור, שעליהם נותנים הבצק של העוגות, ומופעלים ע"י חשמל באופן אוטומטי שנכנסים אל תוך התנור הלוהט, ויוצאים כשהם אפויים מצד השני של התנור, ואי אפשר לפרק אותם כדי ללבנם כדת בליבון חמור עד שיהיו ניצוצות ניתזים ממנו. אבל מכיון שכל האפיה נעשית לפני הפסח אין צורך בהכשרה, אלא די במה שהם מנקים ניקיון יסודי שלוקח להם שלושה ימים, כי החמץ לפני הפסח הוא בגדר היתר, והרי זה כדון נ"ט בר נ"ט דהיתרא שמוותר. ועוד שמכיון שמפסיקים יותר מעשרים וארבע שעות מאפיית החמץ לפני שאופים כשר לפסח, הרי זה נותן טעם לפגם. ובנוסף לזה הם מחמירים ומסיקים את התנור על 350 מעלות, שיש אומרים שהוא ליבון חמור (שלחן ערוך סימן תמז סעיף י, וסימן תנב סעיף א. שו"ת יביע אומר ח"ט חאו"ח סימן מה. וע' בספר דרך כוכב פפויפר עמ' 311, ובספר שערי ימי הפסח עמ' עו. ודו"ק. ומ"ש בשו"ת אור לציון ח"ג פרק י הערה ט להחמיר שלא לקנות עוגות לפסח ממאפיה שהכשירו בה את התנור בליבון קל. במחכת הפר"ז על מדתו להחמיר, ולא ידעתי מה ראה על ככה ומה הגיע אליו לגבב חומרות כל כך, שהרי יש בזה גם נטל"פ, וגם נ"ט בר נ"ט דהיתרא, וגם התנור עבר הכשר בליבון קל, ובכל דבר לחוד יש להתיי לדעת מרן בדיעבד עכ"פ, וכ"ש בהצטרף כולוה. וע"ע במ"ש מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א בשו"ת יחזה דעת ח"ב סימן סג, ובחזון עובדיה פסח עמ' קלב, ובשו"ת הסכמתו לספר אשר לשלמה ילזז אות ד. שו"ת שמש ומגן ח"ג חאו"ח סימן נו אות ו. שו"ת אדני פז ח"ד חאו"ח סימן סה. שו"ת ברית אברהם דניאל ח"ב סימן כג).

ועל כן הרוצה לאכול מהעוגות מצה עשירה של חברת פפושדו, ידע שעושה כדון וכהלכה, ואכלו עניים וישבעו. ומרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א בעצמו היה נוהג לאכול מהן בפסח, כפי שהעידו כמה פאיי אמת. וכן העיד הגר"מ פאיה שליט"א רב שכונת יד אליהו בת"א במכתבו, שראה במו עיניו שמרן זיע"א היה מגיש מעוגות אלו בחול המועד פסח לאורחים שבאו לבקרו ולקיים מצות הקבלת פני רבו. וכל מי שלא ביקר במפעל ומוציא עליהם שם רע – כמו שיש בדורנו כמה חכמים בעיניהם כאלה – קורא אני עליו את הפסוק **תִּאלְמָנָה שִׁפְתַי שֶׁקֶר הַדְּבָרוֹת עַל צְדִיק עֵתָּה בְּגִאוֹה וְבוֹז**.

ב. ולענין השאלה במי שמחמיר לאכול מצה משעת קצירה, אם רשאי לאכול עוגיות אלו, יש להקדים, כי לאחרונה שמעתי טענה חדשה בשם חכם אחד, שפרסם ברדיו שאסור לאכול עוגיות אלו, מפני שהן עשויות מקמח שאינו שמור משעת קצירה, וכבר קיבלו עליהם כל ישראל לאכול אך ורק מצה שמורה. עכ"ל. ובמכ"כ לא חש לקמחיה, כי מי אמר לו שכל ישראל קיבלו חומרא זו, ואדרבה עינינו הרואות שרוב העולם אינם מקפידים על מצה שמורה משעת קצירה, וכן בדיון, שהרי אפילו למצת מצוה כתב מרן השלחן ערוך (סימן תנג סעיף ד) **"טוב" לשמרן שלא יפלו עליהם מים משעת קצירה.** כלומר שהוא פתורת חומרא, ולא מדינא. ולא כמ"ש הפרי חדש (סימן תנג) שהוא מדינא. וכבר האחרונים השיגו על דבריו. וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ט (חאו"ח סימן ז), וח"י (חאו"ח סימן לה אות יא), ובשו"ת יחזה דעת ח"ג (סימן כו). וכ"ש למצות של שאר החג, שבודאי אין שום חובה להקפיד על מצה שמורה, והיא חומרא בעלמא מפתת חסידות בלבד.

ומלשון הביאור הלכה (שם סד"ה טוב) משמע, שהגר"א לבדו היה נזהר בזה לעצמו, ובדאי שאין לחייב את כלל ישראל להדר בזה. והן אמת שכפי הנשמע מרן זיע"א נהג בשנותיו האחרונות לאכול דוקא מצה שמורה בכל ימי החג, כי היה מצוי לו בביתו שפע של מצות שמורות, ויתכן שגם נמנע מאכילת עוגיות אלו באותן השנים (ראה גליון בית מרן פרשת ויקהל פקודי תשע"ח אות כא. וראה עוד במעיין אומץ ח"ג סי' מא). אבל לא ללמד על הכלל כולו יצא, ומי שנוהג לאכול מצות רגילות במשך כל השבוע כרוב עמך בית ישראל, רשאי לאכול פעוגיות אלו.

וגם מי שמהדר לאכול מצות שמורות משעת קצירה בכל ימי הפסח, רשאי להחזיק בביתו מצות אלו, וכפי שהעידו בפני בני ביתו של מרן זיע"א, שגם בשנים האחרונות היו בביתו עוגיות אלו בחג הפסח. וגם רשאי ליתן לבניו הקטנים, וכמבואר בב"י או"ח (סי' רסט), דהיכא דאיכא פלוגתא אי שרי לגדולים, מותר למספי להו לקטנים בידיהם, כיון שאינו אלא איסור דרבנן. וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"א (חיו"ד סי' ד אות ז), וזה"ח (חיו"ד סי' יא אות ב). ע"ש. ודון מינה ואוקי באתרין. ואפילו אחינו האשכנזים רשאים לתת מצה עשירה זו לחולים וזקנים וקטנים, וכמבואר בדברי הרמ"א בהגה (סימן תסב סעיף ד), ובשו"ת יחזה דעת ח"א (סימן י). ע"ש.

וגדולה מזו אני אומר, כי לפע"ד אפילו המהדר לאכול מצות שמורות משעת קצירה בכל ימי הפסח, ורוצה להקל ולאכול עוגיות אלו בפסח, אין מזניחים אותו. כי כאמור אין זו אלא חומרא בעלמא, ופהיות טוב אל תיקרי רע. וזה שייך במצות ממש שיש לו כיוצא בהן שמורות משעת קצירה ומעדיף לאכול אותן, משא"כ בעוגיות אלו שאין לו כמותן מקמח שמור משעת קצירה. וכעין מ"ש הרשב"א בתורת הבית הארוך (ב"ג ש"ז דצ"ב ע"ב) לענין פת פלטר גוי, שלא הותרה אלא במקום שאין לו פת ישראל, וה"ה אם יש לו פת ישראל, אבל יש פלטר גוי שעושה פת יפה ממנו וערבה לו יותר, או ממין אחר שאין בידו של פלטר ישראל, מותר לקנות מפלטר גוי, דכיון דדעתו נוחה יותר בפת פלטר זה מפני חשיבותו בעיניו, הרי זה כפת דחוקה לו. וכתב שכן נהגו, ושכן דעת רבינו יונה. והובא להלכה בש"ע יו"ד (סי' קיב סעיף ה). וראה עוד במש"כ בס"ד בשו"ת אבי בעזרי (חיו"ד סי' יא). ע"ש ודו"ק.

ולאפוקי מצה שהראוני לאחד מרבני הזמן שלעג בספרו לנוהגים כן, שמקפידים לאכול מצה שמורה משעת קצירה, ומאידך אוכלים עוגיות של מצה עשירה, וגם כתב כמה דברים שאינם נכונים ע"פ שמועות הפורחות באויר, כגון מה שכתב שם בשם מרן הראשון לציון רבינו יצחק יוסף שליט"א שהעיד, כי מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א לא הכניס לביתו בעשרים השנים האחרונות לחייו עוגיות אלו בפסח. ושמועה זו אינה נכונה, ואדרבה העידו לי בני ביתו של מרן זיע"א, שממש בשנים האחרונות לחייו העוגות הללו היו בביתו. ובספר רבינו עמי' שמט העיד שמרן זיע"א גם אכל בעצמו עוגות אלו בחול המועד פסח תשס"ו. ושוב ביררתי אצל מרן הראש"ל שליט"א על זה, ואמר לי שמה שכתב בספר הנ"ל הוא שקר מוחלט, ומעולם לא אמר כדבר הזה שמרן לא הכניס לביתו עוגיות אלו בשנים האחרונות. ומכאן יש ללמוד שאין להתפעל כ"כ מדברים המודפסים. הנלע"ד כתבתי. והיעב"א.

סימן ה – בענין הנ"ל

שאלה [מאת הרב אסף פרג'ון הי"ו מפעלות יע"א]. בענין עוגות יין של חברת פפושדו, אם כשרות העוגות הללו כל כך טובה, מדוע אם כן אין כשרות של בדי"ץ על עוגות אלו?

ב. איך יצאנו מידי איסור חמץ בעוגות אלו, והלא נותנים ביסולפיט ביין, שהוא חומר משמר שמורכב גם מפיס? [שאלת הרה"ג נתנאל בן הרוש שליט"א מחיפה יע"א].

תשובה. א. גופי הכשרות של הבד"ץ בדרך כלל נמנעים מלהעניק כשרות על מפעל שמייצר במשך כל השנה חמץ, מחשש שמא ישאר משהו חמץ במפעל, ושמא ההכשרה לא תהיה כהוגן. אולם בנידוננו שכבר נתבאר בתשובה הקודמת, שכל העוגיות הללו מיוצרות לפני הפסח, אין לחוש לזה מעיקר הדין, שהרי חמץ שנתערב לפני הפסח – בפרט כשהוא לח בלח – בטל בששים, ואינו חוזר וניעור בפסח (שלחן ערוך סימן תמז סעיף ב, ד).

וגם מצד הכשרת התנור אין שום חשש, וכפי שנתבאר בתשובה הקודמת, שיש ארבע סיבות לכך שאין לחוש לטעם החמץ שבלוע בתנור: א. כיון שהכל נעשה לפני הפסח, והרי זה נ"ט בר נ"ט דהיתרא שמותר לפסח. ב. כיון שאופים את העוגיות הללו לאחר המתנה של עשרים וארבע שעות, והרי זה נותן טעם לפגם שאינו אוסר את העוגיות לפסח. ג. התנור עובר היסק שהוא לפחות בגדר ליבון קל, אשר מועיל לכתחילה לדעת הרבה פוסקים, וגם אנחנו שמצריכים ליבון חמור, זהו לכתחילה, אבל בדיעבד שהעוגיות כבר נעשו יש לסמוך על ליבון קל. ד. ההיסק שעובר התנור הוא בחום של 350 מעלות צלזיוס, אשר לדעת כמה חכמים הדבר נחשב כליבון חמור.

אלא שהבד"ץ נאמן לגדר שאימץ לעצמו, שלא לתת כשרות למפעל שמייצר חמץ במשך כל השנה, ואין בזה שום הוכחה שלילית על כשרות המוצר.

ובכלל יש לדעת, כי יש הרבה מוצרים שאין עליהם כשרות בד"ץ, והם כשרים בהחלט, כמו כמה בתי אוכל בעירנו נשר יע"א שיש עליהם כשרות של הרבנות, וב"ה הם כשרים בהחלט גם למהדרין, אלא שהיצרן אינו מעונין לשלם לגוף כשרות פרטי, אשר בדרך כלל גובה ממנו אגרה גבוהה, ולכן אין להביא שום ראיה לפסול כשרות של איזה מוצר, ממה שאין לו כשרות בד"ץ. [ומאידך אני יודע על בתי עסק בערים אחרות שיש עליהם כשרות של הבד"ץ, ולדאבונו יש בהם כמה ליקויי כשרות חמורים, נמצא שכל מקרה לגופו. תן לחכם ויחכם עוד].

ב. כפי שביארנו בתשובה הקודמת, אם נתערב מעט מים ביין לפני לישת העיסה, אין המים הללו מחמיצים את העיסה, כי כבר נתבטלו ביין, וכמו שפסק מרן השלחן ערוך (סימן תסב סעיף ג) בפירוש. והוא הדין לביסולפיט שנותנים ביין, הרי הוא בטל ביין ואינו מחמיץ את העיסה. ובנידונו צריכים לדעת שבמאפיית פפושדו מחמירים יותר, ומשתמשים ביין שפיוצר במיוחד עבורם, אשר אין בו מים ולא ביסולפיט כלל, אלא יין בלבד.

סימן 1 – אכילת אורז בפסח

שאלה [מאת ה"ה ליאור בוזגלו הי"ו מחיפה יע"א]. מי שנהג כמנהג אבותיו יוצאי מרוקו, שלא לאכול אורז בפסח, אבל יש לו עובדת זרה שרוצה לבשל ולאכול אורז בפסח בכלים המיוחדים לה, האם רשאים להדיח את כלי הפסח באותו כיור שהיא מדיחה כלים?

תשובה. ראשית יש להקדים, שהדבר ברור שאורז אינו חמץ, ולא מחמיץ, לכל הדעות, ורבותינו האמוראים בעלי התלמוד היו מניחים אורז בקערת הסדר בליל פסח. אלא שיש כמה מקהילות ישראל – בעיקר אצל עדות אשכנז – שנהגו שלא לאכול אורז בפסח מכמה טעמים וחששות (פסחים קיד ע"ב). שלחן ערוך סימן תנג סעיף א.

וכן יש גם מהספרדים מהשרידים אשר ה' קורא, שנהגו להמנע מאכילת אורז בפסח, מחשש פן לא יוכלו לבדוק יפה. ומכל מקום מי שמחמיר שלא לאכול אורז – בין אשכנזי בין ספרדי – ומתארח במקום שנהגים לאכול אורז, ויודע שהעוף או תבשיל אחר התבשל בסיר שבישלו בו אורז במהלך חג הפסח, יכול לאכול מתבשיל זה בלא חשש. ולכן אין שום איסור במה שמדיחים את הכלים באותו הכיור שמדיחים בו כלים שבישלו ואכלו בהם אורז, כי אין הכיור נאסר מכלים אלו (שו"ת יחזה דעת ח"ה סי' לב. חזון עובדיה פסח עמ' פו).

סימן 2 – בענין הסעודות בשבת הגדול

שאלה [מאת ה"ה דניאל אלפקיים הי"ו מנשר יע"א]. א. בשנה זו שליל הסדר חל במוצאי שבת, כיצד מקיימים מצות סעודה שלישית באותה שבת?

ב. והאם ניתן לקיים מצות סעודה שלישית בשבת זו, בנופאתא מבושלות מקמח מצה הנקראות "קניידלך"? [שאלת ר' יוסף מנדל הי"ו מנשר יע"א].

ג. והאם עותר לאכול בשבת זו לחמניות שנעשות מקמח מצה? ומה ברכת הלחמניות הללו? [שאלת הרה"ג מיכאל דנינו שליט"א רב בית הכנסת תהלה לדוד מנשר יע"א].

ד. ומה יעשה מי שעליו להימנע מאכילת לחם בערב פסח, מפני שיש לו גשר על השיניים, שמצטבר שם חמץ וקשה להסירו לגמרי, ולכן מפליצים לו בכל שנה להימנע מאכילת חמץ יום קודם פסח, כיצד ינהג בשנה זו בסעודות שבת שחובה לאכול פת? [שאלת ה"ה ליאור בוזגלו הי"ו מחיפה יע"א].

תשובה. א. בענין סעודה שלישית, יש להקדים, שאכן אסור לאכול מצה בערב פסח כל היום, וחפץ אסור לאכול מסוף שעה רביעית מהיום, כלומר מהשעה 10:05 (בשעון קיץ).
וזמנה של סעודה שלישית הוא משיגיע זמן הפנחה, דהיינו משעה ששית ופנחה, כלומר מהשעה 13:15 והלאה, נמצא מזמן סעודה שלישית אסור באכילת חפץ ואסור גם באכילת מצה, ולכתחילה יש לאכול דוקא פת בסעודה שלישית. ולכן אפשר לקיים סעודה שלישית על "מצה עשירה", דהיינו שלשו קמח פת של פירות בלי מים כלל שאינם מחמיצים, וכן מנהג הספרדים לאכול עוגות של מצה עשירה בפסח (המיוצרים על ידי פפושדו וגטניון), וברכת מצה עשירה זו היא בורא מיני מזונות. וגם אחינו האשכנזים שמחמירים ולא אוכלים מצה עשירה בפסח, רשאים לאכול מצה עשירה זו של פפושדו בערב פסח לסעודה שלישית, ומכל מקום מנהגם לעשות סעודה שלישית בבשר ודגים, או במיני פירות (שלחן ערוך סימן רצא סעיף ב, ה, וסימן תמג סעיף א, וסימן תמד סעיף א, וסימן תסב סעיף א, ד, וסימן תעא סעיף ב, שו"ת נודע ביהודה קמא סימן כא, ערוך השלחן סימן תמד ס"ה).

אולם פאחר שלכתחילה מצוה לקיים סעודה שלישית דוקא בפת שברכתה המוציא לחם מן הארץ, על כן לכתחילה חכם עיניו בראשו מערב שבת לטגן מצות שלימות בשמן עמוק, שאז ברכת המצה שארת המוציא לחם מן הארץ, ומצה כזו פותר לאכלה בערב פסח, מפני שאינו יוצא ידי חובת אכילת מצה בליל פסח במצה כזו שהיא מבושלת, פאחר שנתבטל ממנה טעם המצה האפויה, וגם נשנתנה מהותה ממצה אפויה למצה מטוגנת, וכך יוכל לקיים מצות סעודה שלישית בהידור על מצות אלו (שלחן ערוך סימן קסח סעיף י, וסימן תסא סעיף ד, ומשנה ברורה סק"ח. ערוך השלחן סימן תמד סעיף ה. שו"ת יחווה דעת ח"א סימן צא אות יב. חזון עובדיה פסח עמ' רסד. ואמנם שם כתב עוד אופן לבשל המצה בתוך פרק שבבלי ראשון. אולם מהנסיין הדבר קשה מאוד מבחינה מעשית, וצריך מופחיות רבה להוציא את המצה בשלימותה. ומסתבר שהדבר אפשרי יותר במצות רכות).

ב. ולענין אכילת קניידלך בערב פסח בסעודה שלישית, הנה הקניידלך נעשה על ידי שלוקחים קמח מצה ולשים אותם בשמן ותבלינים וביצים, ועושים מהעיסה כופתאות שמבשלים אותם במרק, וקניידלך אלו ברכתם בורא מיני מזונות, כדין פירורי לחם קטנים פחות מכזית שעברו בישול וטיגון, וגם אם עושים כופתאות גדולות שכל אחת יותר מכזית, ברכתם בורא מיני מזונות, מפני שהפירורים עצמם פחות מכזית. ומותר לאכול קניידלך מקמח מצה בערב פסח, כדין מצה מבושלת, ורשאי לאכול מהם לסעודה שלישית, ויברך בורא מיני מזונות, וברכה אחרונה מעין שלש. ומכל מקום הרוצה לקיים מצוה מן המובחר, יאכל בסעודה שלישית מצה שלימה כשהיא מטוגנת או מבושלת (שלחן ערוך סימן קסח סעיף י, משנה ברורה סימן רצא ס"ק כה, וסימן תמד סק"ח. וסימן תעא סק"כ. שו"ת אור דוד ח"ב סימן כה).

והאוכל מצה לסעודה שלישית בשבת זו, בין מצה מבושלת או מטוגנת, בין קניידלך, ובין מצה עשירה של פפושדו או גטיניו, עליו להקדים את הסעודה לפני שעה עשירית, כלומר עד השעה 15:40 בערך, כדי שיהיה תאב לאכילת המצה בערב, ואז יאכל יותר מנביצה, דהיינו מעל חמשים גרם. ואם נתעכב עד לאור שעה זו, יקפיד לאכול מהמצות הנ"ל פחות מחמשים גרם. או שיקיים סעודה שלישית בבשר ודגים או פירות, אך יזהר שלא יפלא כרסו מהם (שלחן ערוך סימן תעא סעיף א, ב, וסימן תקכט סעיף א. שו"ת יחווה דעת ח"א סימן צא אות יב. חזון עובדיה עמ' רסד).

ג. ולענין אכילת לחמניות מקמח מצה בשבת זו, כבר הקדמנו שאסור לאכול מצה בערב פסח, זולת מצה עשירה או מצה מבושלת. אבל עוגה שעושים מקמח מצה, דהיינו שמפוררים מצה אפויה, ולשים אותה ביון ושמן וכדומה, אינה נקראת מצה עשירה לענין זה, ואסור לאכלה בערב פסח, כי לאחר שחל עליה איסור של מצה בערב פסח, שוב לא פקע ממנה איסור זה על ידי אפיה, אלא על ידי בישול דוקא. והוא הדין לנידון הלחמניות המזכרות בשאלה, שעשויות מקמח מצה שלשו אותו במים וחזרו ואפו אותם, מכיון שהקמח מצה היה אפוי ונשאר אפוי, לא פקע ממנו איסור אכילתם בערב הפסח, ומכל מקום המיקל בזה יש לו על מה שיסמוך (מהרי"ו סימן קצג. הרמ"א בהגה סימן תעא סוף ס"ב. הגרא"י קוק בעולת ראה ח"ב עמוד רמג. נתיבי עם עמוד קצד. חזון עובדיה פסח הלכות ערב פסח סעיף ה. ומה שכתבנו שהמיקל יש לו על מה שיסמוך, כן

מסקנת מרן הראשון לציון רבינו יצחק יוסף שליט"א בילקוט יוסף הלכות פסח. ע"ש).
ד. מי שחושש לאכול חמץ בשבת זו, מהטעם האמור בשאלה שמא ישאר לו פירורי
חמץ בין שיניו, רשאי לאכול חמץ בשבת בליל שבת מצות ולברך עליהן ברכת המוציא, כשם
שאנחנו מברכים המוציא על המצה בכל ימות הפסח כי לחמנו הם. ובשבת בבוקר יאכל
מצות מטוגנות, באופן שברכתם המוציא, וכמבואר לעיל לענין סעודה שלישית, שאם
מטגנים את המצות כשהן שלישיות ויש בהן כזית, מברך עליהן המוציא וברכת המזון (ע'
בש"ת יחזקאל דעת ח"ג ס"ס יב, שחולה שאינו אוכל לחם, מברך על המצה המוציא. ודון
מינה ואוקי באתרין. ולאפוקי ממה שכתב באור לציון ח"ג פ"ד אות א, שצריך לאכול
שיעור ארבע ביצים מצה כדי לברך עליה המוציא וברכת המזון בשבת זו, כי רוב עם
ישראל אוכלים חמץ. וליתא, כי כל המקומות הצבוריים כגון בצבא, בבתי החולים,
ובבתי המלון, אוכלים מצות בשבת זו, ונוסף עליהם חלקים גדולים מעם ישראל
שנמנעים מאכילת חמץ בשבת זו, ומסתבר שרוב עם ישראל כבר לא אוכלים חמץ
באותה שבת).

וזו עצה טובה לכל מי שחפץ לסלק את החמץ לגמרי מביתו ביום ששי, ובפרט
כשנמצאים ילדים קטנים בבית וקיים חשש שיפזרו את החמץ אנה ואנה, שבלייל שבת
יאכל מצות, ובסעודה שניה ושלישית יאכל מצות מטוגנות (ז"ל מרן הבית יוסף סימן
תמד: ואין להקשות, יבער הכל מלפני השבת ולא ישייר כלום, ובשבת יאכל מצה
עשירה, דכיון דאין סיפק בידי כל אדם לעשות מצה עשירה לכל השלוש סעודות לא
אטרחו רבנן. עכ"ל. ומשמע שיש מעלה בזה לבער כל החמץ מלפני השבת. שו"ת יחזקאל
דעת ח"א סימן צא אות יא).

סימן ח – בענין הפשרת המצות בשבת

שאלה [מאת ה"ה מעוז פלד ה"ו וה"ה מאור בוסידן ה"ו מנשר יע"א]. בשנה זו שערב
פסח חל בשבת, מה הדין במי שקנה מצות שמורות עבודת יד רכות לליל הסדר,
ומצות אלו יש לשמור בהקפאה כדי שישארו טריות כידוע, האם מותר להוציא מצות
אלו קודם צאת השבת כדי שיפשירו ויהיו מוכנות לאכילה בערב, או שיש בזה איסור
מטעם מוקצה, או מטעם הכנה משבת ליום טוב?

תשובה. יש להקדים, כי חכמים אסרו לאכול מצה בערב פסח, ולכן מצה שמורה
המיועדת לליל הסדר היא מוקצה בשבת זו, כי אינה ראויה לכלום בשבת זו, שהרי אדם
מקפיד שלא יאכלו ממנה עד הערב (פרי מגדים סימן תמד א"א סק"א. בן איש חי פרשת
צו אות ו. שו"ת יחזקאל דעת ח"א סימן צא אות יג. חזון עובדיה פסח ע"ב רסז). חזו"ע שבת
ח"ג ע"ב קיא. ומצות רגילות אינן מוקצה, מפני שראויות הן לתת לקטנים שאינם מבינים
בסיפור יציאת מצרים. ועוד, שלדעת מרן השלחן ערוך סימן שיח סעיף ה אין בישול
אחר אפיה, ולפי זה רשאי לבשל מצות אלו בשבת עצמה בכלי ראשון רותח שאינו על
האש, ולאכול מצות אלו בשבת, וכמ"ש בילקוט יוסף סימן תמד סעיף יט. ולאפוקי
ממ"ש באור לציון ח"ג פרק יד אות א שאין לעשות כן בשבת, ולטעמיה אזיל שכ"כ
בח"ב ע"ב פ"ל אות ד שנוהגים להחמיר בבישול אחר אפיה. אך כבר דחה דבריו בשו"ת
יביע אומר ח"ט חאו"ח סימן קח אות קסה, שאין בזה שום מנהג להחמיר).

לפיכך אין להוציא בידיים את המצות השמורות מההקפאה קודם צאת השבת, מטעם
מוקצה. אולם רשאי להוציא אותן בשינוי וכלאחר יד, כגון שידחוף אותם במרפקו
וכדומה, כשם שמותר לטלטל כל מוקצה בשינוי (שלחן ערוך סימן שח סוף סעיף ג,
וסימן שיא סעיף ח).

וכן יש אפשרות נוספת לטלטל את המצות הקפואות בשבת, על ידי שיתן על המצות
דבר הראוי לשימוש בשבת, כגון חתיכת חסה וכדומה, ואז מותר לטלטל המצה אגב
החסה. וכן ישנה אפשרות נוספת לטלטל המצות הללו, אם בדעתו ליתן מהן בשבת
חתיכה קטנה לילד קטן שאינו מבין בסיפור יציאת מצרים (שלחן ערוך סימן שח סעיף
ה. חזון עובדיה פסח ע"ב רסו. ילקוט יוסף סימן תמד סעיף ז).

ומצד הכנה משבת ליום טוב, אין בזה איסור, כיון שמדובר בפעולה קלה מאוד שהיא
לצורך מצוה, שמוציא את המצה מהמקפיא ומניחה בחוץ והמצה נפשרת מצליה (ע' פגן
אברהם ס"ס תק, חזון עובדיה שבת ב' ע"ב תמז, וח"ו סימן קב לענין הפשרת חלה,
ושטיפת כוס הקידוש. ע"ש. ודון מינה ואוקי באתרין).

אולם למעשה אין צורך להגיע לכל זה, מכיון שלא אוכלים את המצות מיד בתחילת הלילה, אלא רק לאחר כשעתיים, ולכן אפשר להוציא את המצות הקפואות רק לאחר צאת השבת בשעה 19:15, ועד שיגיעו לאכילת המצה לאחר כשעתיים המצות יספיקו להפשיר. וכן יכול להניח את המצות בערב בתוך מגבת מעל קדרה שעל גבי הפלאטה, והמצות יפשירו במהרה (ילקוט יוסף סימן תמד סעיף ז).

ובמקום הצורך יש להקל להוציא את המצות הקפואות כבר משקיעת החמה, כדין כל איסור דרבנן שהתירו בבין השמשות כשהוא לצורך מצוה, או שטרוד ונחפז עליה (שלחן ערוך סי' רסא סעיף א. סי' שז סעיף כב. סי' שמב. וע' בחזו"ע שבת א' ע"ב רפג שגם כאשר עושה מעשה שיש בו שני איסורי דרבנן, מותר בביה"ש לצורך מצוה. ע"ש ודו"ק).

סימן ט – בענין סיפור יציאת מצרים

שאלה [פאת ה"ה שלמה שמעון הי"ו מכרמיאל יע"א]. במה צריך להתמקד בהגדה של פסח בליל הסדר, וכיצד צריך להתנהל סיפור יציאת מצרים לילדים במשך הלילה?

תשובה. אף על פי שישנה מצוה לזכור את יציאת מצרים כל יום וכל לילה, וכפי שנאמר בפסוק (דברים טז, ג): "לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם יְצִיאַתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ", מכל מקום בליל הסדר ישנה מצוה מיוחדת להרחיב בסיפור יציאת מצרים, כי בורא עולם שברא אותנו, וגם את יצרנו הרע, יודע שבשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, אז מועיל מעשה השרשת יראת שמים לבנינו, ולא בזמן אחר. ולכן יש להתמקד בעיקר בסיפור יציאת מצרים, החל מהשיעבוד במצרים, עד עשרת המכות, ויציאת מצרים, וגם לאחר גמר הסדר אין לו לקום ממקומו וללכת לישון, כי חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וביציאת מצרים, ולספר בניסים ובנפלאות שעשה הקדוש ברוך הוא לאבותינו, עד שתחטפנו שינה (שלחן ערוך אורח חיים סימן תפא סעיף ב. תלמיד הגר"ח פולוזה"ן בספר מנוחה וקדושה ע"ב רסט בהגהה).

אי אפשר לשכוח את תיאורו של מרן זיע"א על עכת הערוב: אומר הגוי ליהודי, היום יום יפה, קח את הילדים שלי לטיול, והיהודי לוקח אותם לטיול. והנה פתאום בא ערוב כבד – אריות דובים, נמרים, נחשים, עקרבים, פילים, שועלים, והם עושים מעגל מסביב לילדי המצרי, כמו הסגר שעושים בצבא על המחבלים בעזה, מי יכול לברוח מהם? ואז הם מתחילים לאכול את הילדים המצריים, כל כזית זו מצוה, ה' צוה אותם לאכול מהם. והיהודי רואה שהחיות טורפות את כל המצרים, והם צועקים וצורחים, ומי יוכל להציל מפני האריה והדוב והפיל?! כל שרואה כך היהודי הוא מפחד גם על הקידים שלו, והוא מתחיל לומר וידי בדמעות, אך ראה זה פלא, החיות לא נגעו בו לרעה, כי החיים ברוך הוא לא נתן להם להרע לישראל, 'אל תגעו במשיחי', וכפי שנאמר בפסוק: "ושמתי פדות בין עמי ובין עמך". והנה כשהחיות סיימו את כל האכילה, ובירכו ברכה אחרונה... אחר כך מתקרב הפיל אל היהודי, ועושה לו עם החרטום שלו: "סאלמאת" [כאן מרן היה מדגים לשומעים והיה מניח את ידו על רקתו כמצדיע, וכל השומעים היו שמחים ונהנים]. כשמגיע היהודי בערב לבית, שואל אותו הגוי: היכן הילדים שלי? אומר לו היהודי – תרשום: מוחמד – אכל אותו האריה, פטמה – אכל אותה הברדלס, ערפאת – אכל אותו הדוב, וכן על זה הדרך... וכיצד אתה נשאת? שואל אותו המצרי, "אני יהודי!!!!" עונה לו. אפילו חיות רעות ידעו מיהו יהודי...

מי ששומע תיאור כזה, הוא מרגיש כאילו הוא נמצא עכשיו מול האריה ומול הדוב, הוא מפחד ביחד עם היהודי, והוא שמח במפלתו של המצרי. זו חוויה שהילד יזכור לעולם. וכן ישנה מצוה מיוחדת בליל הסדר, לספר דוקא בדרך שאלה ותשובה, וכפי שנאמר בפסוק (שמות פרק יג, יד): "וְהָיָה כִּי יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ בַּבֹּקֶר לֵאמֹר מָה זֶה, וְאָמַרְתָּ אֵלָיו 'וְגו', שעל ידי שהבן שואל והאב משיב, הדברים נחקקים במוחו של הבן. ולכן תיקנו חכמינו בעלי ההגדה שהבן ישאל שאלות בתחילת ההגדה – מה נשתנה וכו', והאב עונה – עבדים היינו וכו'. וכן תיקנו כמה שינויים בליל הסדר, כמו שמחלקים קליות ואגוזים ומיני מתיקה בתחילת הסדר, ושני טיבולים, ועוד, כדי שיתעוררו הילדים לשאול על כך, ומתוך זה יתעוררו לשים לב גם על כל השנויים ומנהגי לילה זה, וישאלו שאלות המבוארים בנוסח מה נשתנה, ואז האבא יענה להם בסיפור יציאת מצרים (עמק ברכה פומרנצ'יק ע"ב עז בשם הגר"ח מבריסק. משנה ברורה סי' תעב ס"ק ג).

ובצפנונו שיש שפע גדול, והילדים רגילים לקבל פתנות ומפתקים רבים בכל יום, ובודאי בימי שבת וחג, אין זה עושה עליהם שום רושם מה שמחלקים להם קליות ואגוזים. ועל כן יש לתת קליות ואגוזים לילדים בתנאי שישראלו שאלות, וכך יש למשוך אותם בדברים ובפתנות כדי שאם ישאלו שאלות יקבלו את הפתנות. ולחלק לילדים אגוזים ומפתקים, הוא יותר הכרחי וחשוב מאשר לתת לפני הילדים כוס של יין בארבע כוסות, שהרי אינם חייבים במצוות, ואילו עיקר המצוה וגולת הכותרת בליל הסדר היא לספר לילדים סיפור יציאת מצרים (אלה הם פועדי סימן כח. חזו"ע הל' ליל הסדר עמ' ו).

מספרים על אדם אחד שהתכונן היטב לליל הסדר, צלה כהוגן את הזרוע של הכבש זכר לקרבן פסח, הכין חרוסת טעימה במיוחד כדי לטבול בה את המרור, קנה יין נשן נושן שדעתו אקנים נוחה הימנו כדי לקיים בו מצות ארבע כוסות, הכין לו ספה מיוחדת עם כרים וכסתות להסב עליהן כראוי, בישל מטעמים מיוחדים כדי לקיים שלחן עורך בהיזור רב, וכן על זה הדרך הכנות רבות כדי להרגיש בן חורין אמיתי. אבל בתוך שלל ההכנות שכח להכין דבר אחד 'קטן', תשובות עבור השאלות של בניו, כל השנה הוא אמר לילדים שישאירו את הקושיות והשאלות לליל הסדר, והנה הגיע לליל הסדר, ובנו בא מוכן לקיים מצות "והיה כי ישאלך בנך", ושאל את אביו: מדוע יש שלש מצות? האבא: לא יודע. הבן: למה שותים ארבע כוסות? האבא נבוך: לא יודע. הבן: מדוע חוצים את המצה לשניים? האבא מגמגם: לא יודע. הבן הרגיש כבר לא נעים שהוא מביך את אביו, ואמר לאביו: אני מקוה שאתה לא כועס עלי שאני שואל כל כך הרבה שאלות. והאבא השיב לו בלי להתבלבל: שאל נא שאל בני היקר, כי אם לא תשאל איך תדע?... אשר על כן, כל אחד ישתדל במהלך השבת לעבור על המדרשים העוסקים בסיפור יציאת מצרים, כדי שיגיע מוכן לליל הסדר, וידע להשיב לבניו דבר דבור על אפניו, ויקיים מצות "והגדת לבנך" בהיזור. וכאן הפקום לברך את ידידי ר' אריאל ביטון הי"ו, על הדפסת החוברת המהודרת מטעם המועצה הדתית, כמידי חג, אשר בו באו ברנה שאלות ותשובות לליל הסדר, ועוד ענינים הנצרכים לחג. יישר כחו וחילו לאורייתא. אשרי אדם שיעבור על החוברת במהלך השבת, וכך יקיים מצוות החג כהלכתן. חג כשר ושמח.

סימן י - בענין הנ"ל

שאלה [פאת ה"ה אופיר צרור הי"ו מפתח תקוה יע"א]. האם צריך להאריך בסיפור יציאת מצרים בשעת אמירת ההגדה לפני הסעודה, או עדיף יותר לקצר בהגדה, ולהאריך בסיפור יציאת מצרים לאחר הסעודה?

תשובה. מצוה להאריך בסיפור יציאת מצרים, וכל המרבה בסיפור הדברים שהיו לאבותינו במצרים הרי זה משובח (רמב"ם פרק ז' מהלכות חמץ ומצה הלכה א). ולכן ראוי להרחיב במדושי אגדה המושכים לבות השומעים, ולספר חסדי ה' עמנו כל אחד כי ה' הטובה עליו, ולא יעהר בהגדה כדי לסיימה, וכל שכן שלא יבלע תיבות ואותיות ממנה. ומכל מקום כשיש שם ילדים רכים, שאינם יכולים להשאיר ערים זמן רב, טוב לקצר בסיפור יציאת מצרים, עד לאחר הסעודה, כדי לזכותם בכל המצוות הנהוגות בליל הסדר (שער הציון סי' תעב סוף סק"א. חזון עובדיה הלכות ליל הסדר עמ' נו. מטעמי השלחן ח"א עמ' 21 בשם הג"ר חיים פינחס שיינברג זצ"ל). וכן יכלכל דבריו במשפט, באופן שיספיק לסיים את ההלל עד חצות. ולכן אם רואים שפני שמאריכים בסיפור יסיימו אחרי חצות, יש להזדרז באמירת ההגדה (שלחן ערוך סי' תעז סעי' א בהגה. חזון עובדיה הל' ליל הסדר עמ' קכד. מקראי קודש הררי פרק ו סעיף ה).

ומכל מקום גם לאחר גמר הסדר כולו, חייב אדם להמשיך ולעסוק בהלכות הפסח וביציאת מצרים, ולספר בניסים ובנפלאות שעשה הקדוש ברוך הוא לאבותינו, עד שתחטפנו שינה (שלחן ערוך סי' תפא סעיף ב).

סימן יא - בענין רחיצה ביום טוב

שאלה [פאת ה"ה יהב דרבקין הי"ו ממעלות יע"א, וה"ה דניאל טרבלסי הי"ו מכרפיאל יע"א]. האם פותר להתרחץ ביום טוב במים שהוחמו ביום טוב על ידי בוילר בשעון שבת?

"תשובה. נאמר בתורה על ימים טובים "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם".

כלומר דבר השווה לכל נפש לעשות ביום טוב, ולכן מותר להדליק אש מאש ביום טוב, וכן מותר לבשל ולאפות ביום טוב, שאלו הן מלאכות השוות "לכל" נפש. וכן מותר לחמם מים ביום טוב כדי לרחוץ פניו ידיו ורגליו, שזוהי מלאכה השווה "לכל" נפש, אולם אסור לחמם מים ביום טוב כדי לרחוץ כל גופו, שזו מלאכה שאינה שווה לכל נפש ואסורה מהתורה ביום טוב (כתובות ז ע"א. שלחן ערוך סימן תקיא סעיף ב. וע"ש בבאור הלכה ד"ה ידיו).

ומכל מקום כל האיסור הוא דוקא לחמם ביום טוב מים כדי לרחוץ בהם כל גופו, אולם מותר לרחוץ כל גופו ביום טוב במים שהוחמו מערב יום טוב, בתנאי שעושה כן באמבטיה פרטית שבביתו, אבל בבית המרחץ אין לרחוץ כלל ביום טוב, אפילו פניו ידיו ורגליו (שלחן ערוך שם).

והוא הדין שמותר לרחוץ ביום טוב במים חמים שהוחמו ביום טוב מאליהם, כגון שהוחמו על ידי דוד שפש, שהיה הוחמו בהיתר ולא באיסור (שו"ת ברית אברהם דניאל ח"ב ס"ס יח. חזון עובדיה יום טוב עמ' מא. שו"ת ברכת יהודה ח"ד חאו"ח סי' לז).

והוא הדין בנידון דידן, שמותר לרחוץ ביום טוב במים שהוחמו ביום טוב מאליהם על ידי בוילר חשמלי שדולק מערב שבת, כי גם מים אלו הוחמו בהיתר ולא באיסור (כן מתבאר מדברי החזו"ע הנ"ל. וכ"כ בהליכות מועד ר"ה הל' יו"ט עמ' רמה אות כג בדעת החזו"ע. וכ"כ שהבין בכי בא מועד הל' יו"ט סי' תקיא סעיף יד ובהערה כט נ"ק שנראה שנשמט שם מגוף הסעיף. ע"ש. ודו"ק). וכ"כ מצי"ש בהליכות עולם ח"ד עמ' רט ד"ה ונראה. ע"ש. שו"ת הראשון לציון ח"ב חאו"ח סי' עד, עמ' שז. וכ"ש לפמ"ש בשו"ת ברכת יהודה ח"ד חאו"ח סי' לז אות ג בשם שו"ת אור יצחק ח"א סי' רי, שהיום מותר לחמם מים ביום טוב לרחיצה, שכיום היא הנאה השווה לכל נפש. אך אה"ר הפריז על המדה להקל, ופ"מ יש לצרפו לסניף. ופ"ש בחזו"ע יו"ט עמ' קנז, שמותר לרחוץ ביו"ט שני של גלויות במים שהוחמו ביו"ט ראשון ע"י בוילר חשמלי. רבותא קמ"ל דלא חשיב כיו"ט שמכין לחול. ופ"ש בשו"ת שערי יושר ח"ד חאו"ח ס"ס עה להחמיר בזה בלי טעם, אין דבריו מחוורים במצח"ת, מה גם שדבריו מגומגמים שם, כאשר עיני המעיין תחזינה מישרים).

והרוחץ ביום טוב מותר לו לחפוף את ראשו ואת גופו בסבון, אבל יזהר שלא לסחוט את שערות הראש או את המגבת, אלא יניח את המגבת בעדינות על גופו ושעריו, והמגבת תספוג את המים (ראה במש"כ בס"ד בשו"ת אבי בעזרי חאו"ח סי' פג, ובקונטרס אחרון סי' ח. ובהליכות מועד חלק ראש השנה הל' יום טוב עמ' רמו אות כז אסר לחפוף את השער, דחשיב ניחא ליה בסחיטה. ע"ש. ובמצח"ת ליתא, ולא נחית לכל מש"כ בס"ד שם).

סימן יב – תשלומין לערבית של חול המועד אחרי מוסף

שאלה [פאת ה"ה משה מנן הי"ו מנשר יע"א]. מי שאירע לו אונס ושכח להתפלל תפלת ערבית בחול המועד, ולמחרת לאחר שהתפלל שחרית ומוסף נזכר שאמש לא התפלל ערבית, האם יכול להתפלל תפלת תשלומין להשלים את תפלת ערבית החסרה לו?

תשובה. ראשית, יש להקדים שמי שהחסיר איזו תפלה משלש תפלות שחייב להתפלל כל יום, אם היה זה בטעות או באונס, יש לו תשלומין בתפלה הבאה, דהיינו אם לא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתים, לא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים, לא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים, הראשונה לתפלה שעתה זמנה, והשנייה לתשלומין (שלחן ערוך סימן קח סעיף א. ב. מגן אברהם ס"ק יא).

ואין תשלומין אלא לתפלה הסמוכה בלבד, כלומר שאם לא התפלל שחרית ופנחה, מתפלל ערבית שתים, אחרונה לתשלומי מנחה, אבל שחרית אין לה תשלומין, וכן בשאר תפלות (שלחן ערוך סימן קח סעיף ד).

ובנידוננו שלא התפלל ערבית, ונזכר בזה רק לאחר שהתפלל שחרית ומוסף, עדיין יכול להתפלל תפלת תשלומין של ערבית, כיון שמוסף אינה שייכת בידי תשלומין, והרי זה נחשב כתפלה הסמוכה לחברתה. ואף על פי שצריך להסמיך את תפלת התשלומין לתפלת החובה, ולא להתעסק בדברים אחרים, כאן שהתפלל מוסף לא נחשב לו להפסק (אליה רבה סי' קח סק"ז), וכמ"ש בשמו בהגהות חת"ס על מג"א סק"ו, ובאליה רבה חסרה תיבת "ערבית", וכמ"ש בתהלה לדוד סק"ח, ותורת חיים סופר סקי"א. וע"ע במאמר מרדכי סי' קח סס"ק ח. פסקי תשובות סי' קח אות ח. הלכה ברורה סי' קח אות יז. אשי ישראל פ"ל הע' סב).

ומכל מקום עדיף יותר שיחזור להתפלל תשלומין של ערבית בתנאי של נדבה, ויאמר לפני התפה: אם אני רשאי להתפלל תפלת תשלומין של ערבית, הרי זו תפלת תשלומין, ואם איני רשאי להתפלל תשלומין, הרי זו תפלת נדבה (לחוש לפ"ש בשו"ת האלף לך שלמה חאו"ח סי' נא דתפלת מוסף היא הפסק. וגם השערי תשובה ס"ז והמשנה ברורה ס"ק טז העתיקו את הא"ר הנ"ל על שחרית ולא על ערבית. ודו"ק).

שיעור מיוחד בענין ערב פסח שחל בשבת

ערב פסח שחל להיות בשבת

שואלין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום. מכירת החמץ והתנאי הנעשה עם הגוי לתועלת ערב החג ומוצאי החג. שבת הגדול, ביעור חמץ, סעודות שבת בשנה זו שחל ערב פסח בשבת. אכילת מצה, או עוגות מקמח מצה, או מקמח רגיל המיוחד למצות כעוגיות פפושדו, או מצה מטוגנת ורטובה בערב פסח. שימוש בכלי ההגשה חד פעמי בכל שבתות השנה ובשבת זו. הדרך לקיים סעודה שלישית בשבת זו. תענית בכורות בשנה זו שחל ערב פסח בשבת. איסור הכנה משבת לחול וגדרו. טלטול מצות השמורות לליל הסדר בשבת זו. אכילת עוגיות פפושדו למי שמחמיר ואוכל רק מצה שמורה בפסח. אכילת מנה ראשונה לאחר הקידוש בתור עזרה ראשונה

שואלין בהלכות הפסח שלשים יום

א) הגמרא (פסחים ו.ו) אומרת "שואלין בהלכות הפסח שלשים יום קודם הפסח". הבית יוסף (שם) הסביר לפה דוקא בפסח אופרים "שלשים יום קודם לפסח", ואילו בסוכות ופסח וראש השנה לא כך, ואחד מההסברים הוא, בגלל שהלכות הפסח הן מרובות, יש הלכות "הגעלת כלים", הלכות "מצה", "בדיקת חמץ", "ביעור חמץ", "מצרכים הכשרים לפסח", הלכות "מרור", הלכות "ליל הסדר", כל ההלכות האלו יש בהם המון פרטים. מלבד ההלכות הקבועות של יום טוב וחול המועד, יש הלכות מיוחדות בפסח שאין בשום חג. בכל חג אדם פותח את המקרר ומתחיל לבשל, אבל בפסח הוא מחליף את כל המטבח, את כל הכלים, את כל התבלינים, את כל המוצרים, כל דבר צריך לעשות מחדש, בפרט שיש מנהגים שונים בחג הפסח, והשנה יש הרבה שאלות, איך עושים בדיקת חמץ, איך עושים ביעור חמץ, מה אוכלים בשבת לפני הפסח, כי השנה יוצא פסח במוצאי שבת, וערב פסח זה שבת, ויש לנו בדיקת חמץ, ביעור חמץ, מכירת חמץ, אי אפשר לעשות את הדברים האלה בשבת, כל הדברים האלה מוקדמים, יום אחד קודם ביום חמישי בערב זה ליל י"ג ניסן, אנחנו עושים "בדיקת חמץ", אחר כך עושים "ביטול חמץ", ובבוקר "ביעור חמץ", למרות שעדיין לא סיימנו עם החמץ, כתב פרן השלחן ערוך, שאדם ישאיר לשבת מזון של לחם לשתי סעודות, כיון שסעודה שלישית היא אחרי חצות וכבר הלחם אסור, "לא תִשְׁחַט עַל חֻמֶּץ דֵּם זָבָחִי" (שמות לד, כה)... אי אפשר להשאיר חמץ בצהריים, "תִּשְׁבִּיתוּ שֵׂאֵר מִבִּתְיֵיכֶם" (שם יב, טו), מסוף שעה שלישית, חצות היום, זה איסור לאו מדאורייתא, וחכמים הוסיפו עוד שעתיים, שעה אחת שהחמץ אסור בהנאה, ועוד שעה נוספת שהחמץ אסור באכילה.

זמן מכירת חמץ השנה

ב) כל שנה ערב פסח ביום חול, ואנחנו עושים מכירת חמץ בדיוק בשעה הזאת שהחמץ אסור באכילה אבל מותר בהנאה, בשעה 10:06 בבוקר אסור לאכול חמץ, אבל עדיין מותר ליהנות ממנו, ולכן יכולים למכור את החמץ. כל שנה אנחנו עושים פה את המכירת חמץ, ומצמינים את הגוי חצי שעה קודם, אני עובר אתו על כל שטר המכירה, ומסביר לו עד שהוא מבין, ואחר כך נשאר לעשות את החתימות של הגוי והעדים ואת הקניינים, ואת זה אנחנו עושים בשעה חמישית שהחמץ אסור באכילה ועדיין מותר בהנאה. אם אני אעשה את מכירת החמץ לפני כן, אנשים עדיין אוכלים חמץ, וכי בזמן שהחמץ עודנו בין שיניהם אנחנו נמכור להם אותו?! אם אנחנו נמכור יותר מאוחר את החמץ, הלא הוא כבר נאסר בהנאה ואיך נמכור אותו, הרי הוא כבר לא ברשותינו, לכן יש את השעה הזאת שאפשר למכור את החמץ או לשרוף אותו, אבל השנה אנשים שופרים חמץ לשבת ביום שישי, ובשבת בבוקר עדיין אפשר לאכול חמץ, אם כן איך נמכור להם את החמץ, לכן אנחנו מוכרים לגוי את כל החמץ, אבל בתנאי שכל מי שירצה לאכול מהחמץ בהיתר הוא פרשה לו, אם לא היינו עושים עם הגוי את התנאי הזה, זה היה מראה חוסר גמירות דעת במכירה, כי כאשר אתה מוכר את החמץ וממשיך לאכול ממנו, זה מראה שהמכירה לא רצינית, לכן עושים את התנאי.

בשביל המופלטה עושים תנאי

ג) האמת, כי בכל שנה אנחנו צריכים את התנאי הזה בשביל מוצאי פסח, כי במוצאי פסח יש תחרות בין הזקנות המרוקאיות מי תזכה במופלטה הראשונה בעיר... מיד בצאת הכוכבים הן מסתערות על המחבתות ועל הקמח... ויש כאלה מהדרין לפני צאת הכוכבים... כבר משעות הצהריים בשביעי של פסח מתחילים להרים את הכלים של פסח ומזידיים את הכלים של החמץ, זה אסור! כל שנה אנחנו מזהירים על הדבר הזה, כי אלו נשים שלא כל כך יודעות את ההלכה, אבל נשים שהם ברוך ה' חכמניות, הן מחכות עד צאת הכוכבים, ואם אדם הולך למימונה אצל אנשים שהם לא יראי שמים צריך ליזהר! כי אם חס וחלילה הכינו את המופלטה הזאת בחג זה אסור! ולצערינו אני יודע את זה הפנסיון, שאנשים שאינם יראי שמים מכינים כבר לפני צאת החג את ההכנות וזה נקרא "חמץ שעבר עליו הפסח", לכן אדם צריך לתת את הדעת על זה. הבעיה שעדיין לא קנינו מהגוי את החמץ בחזרה, וכי הרב מנחה עם הגוי עד שיצא הכוכב השלישי וישר קונה מפנו את החמץ בחזרה? לא! אלא הרב שומר רבינו תם... ואם הגוי התעכב, אולי קרה לו תאונה בדרך... אולי יבוא רק למחרת, מי יודע מה קרה איתו? אף אחד לא מתקשר לרב במוצאי החג ושואל אם הרב קנה מהגוי את החמץ בחזרה, ואם אפשר כבר להתחיל במופלטות, אולי משתמשים בחמץ שהוא לא שלנו, וזה גם מראה חוסר גמירות דעת, ולכן אנחנו מוסיפים סעיף בשטר מכירה, שהגוי מרשה לנו להשתמש בחמץ בהיתר זה על דעתו, ואחר כך כשיבוא אנחנו נתקזז אתו על כל החמץ שלקחנו, אבל זה באישור! וכמו בסוף הפסח שמשתמשים בחמץ בהיתר כך גם לפני הפסח הגוי מרשה לנו להשתמש בחמץ בהיתר, אבל זה רק לסעודה ראשונה ושניה, ובשבת פרשת "צו" שזה "שבת הגדול" אנחנו נהיה צריכים להתפלל בנץ החמה כדי להספיק את הסעודה בבוקר.

דאבל שבת הגדול

ד) בכל שנה שבת הגדול עושים לפני פסח, אבל השנה יש פעמיים שבת הגדול, כי אם תבוא בשבת ערב פסח ותמסור להם דרשת שבת הגדול, רבותי! צריך לקנות מצה כזאת! הם כבר קנו מצה... רבותי! צריך לעשות בדיקת חמץ! הם כבר עשו בדיקת חמץ... רבותי! צריך לעשות הכשר כלים! כבר עשו הכשר כלים... לכן עושים שבת הגדול מוקדמת שבת שלפני שבת ערב פסח, ואז אופרים את כל ההלכות, שבת של ערב פסח אופרים הלכות שעדיין רלוונטיות, למשל: הלכות ליל הסדר, איך עושים הסיבה, הלכות מצה, כמה כזית צריך לאכול, כמה מרור, איך שותים ארבע כוסות, מה זה סיפור יציאת מצרים, דרשות על סיפור יציאת מצרים, את זה עוד אפשר להגיד בשבת האחרונה, אבל את רוב ככל ההלכות שבשבילם נועד שבת הגדול עושים שבת קודם, ובשבת ערב פסח צריך להשתדל להתפלל בנץ החמה. בדרך כלל אנשים מתפללים בשעה 7:00 או 7:30 ומסיימים בשעה 10:00 או 10:30, עד שבאים הביתה כמעט שעה 11:00, וצריך לעשות סעודת שבת, אבל איך הוא יבצע על לחם, הלא זה כבר סוף זמן אכילת חמץ, ובערב פסח צריך לאכול לחם.

ביעור חמץ בשבת הגדול

ה) לכן מקדימים ומתפללים בנץ החמה, הנץ בערך בשעה 6:00 ומסיימים באיזור שעה 7:00, גם אם יגיע הביתה בשעה 8:00 הלחם עדיין מותר, אחר כך לוקח את כל הפירורים של הלחם, או שזורק אותם בפח הציבורי, ויש היום פחים טמונים, "לא יראה" (שמות יג, יז) ו"לא ימצא" (שם יב, טו)... זורק אותם שם או זורק את זה בבלוע, חוץ מכבודכם בשירותים, זורק שם את כל הפירורים ומזידי את המים, וכך קובר ומאבד אותו מן העולם. כמובן החכם עיניו בראשו, צריך לשים לב כמה נקודות חשובות מאוד, למשל: אם האדם עושה חמץ עם חיטה זה חמץ גמור, בכל שבת מנקים את הסיר במוצאי שבת, כי אסור לנקות בשבת את הסירים, שהרי לא צריך להשתמש בהם בשבת, ואם יבשל חמץ בכלים של חמץ, אם כן ישאר חמץ בבית, ואין לו איך לנקות, וכי ישאיר בבית כלי עם חמץ? [ו] לכן לא להכין שום דבר עם חמץ, רק ישאיר לו פיתות בשביל ברכת "המוצאי", אבל כל המוצרים יהיו כשרים לפסח! הכי טוב לבשל בכלים של פסח, יכין דגים, חמין, והכל "כשר לפסח", תבלינים של פסח, בלי להשאיר חמץ בבית, רק דבר אחד שזה הפיתות. במקום חלות יביא פיתות, כי מהחלות מתפזר פירורים ולא כדאי, לכן עדיף פיתות, ויביא בדיוק מה שצריך ולא יותר מדאי.

כלי הגשה בסעודות שבת הגדול

1) אלא שהצלחות והמזלגות בשלחן, ואם כן איך יאכל אותם עם פיתות? זה בעיית! לכן יש שתי אפשרויות, או שכל אחד יאכל כביצה פת, ואחר כך יאכלו בכלים בלי לחם, או שיעשו חד פעמי באותה שבת, הכל חד פעמי! כי אמנם בכל שבת לא טוב לעשות חד פעמי, יחשוב שיבוא אליו הראשון לציון לשבת, וכי יביא לו חד פעמי! אפילו לא הראשון לציון, רק ביבי נתניהו יבוא, וכי יביא לו לאכול בחד פעמי! זה לא כבוד לראש הממשלה הגדול, איך יעשה לו חד פעמי, אלא יעשה לו כלים משובחים, וכי השבת פחות מראש הממשלה? אין כמו השבת! לכן זה האורח הכי חשוב, וצריך לעשות כלים רגילים, אלא אם כן האשה קשה לה להדיח כלים, ויש לה בעל מדובר שלא מוכן לעזור לה... אין מה לעשות, יעשו כלים חד פעמיים, כמובן משובחים יפים, אבל בערב פסח שחל בשבת אפשר להבין את הצורך בזה ולכן ישתמשו בחד פעמי, וגם אם יש פרורים של החמץ אורזים את הכל, ויוצא שמזוגים מהכלים של הפסח אוכל כשר לפסח לצלחות שהם חד פעמי. לא יביאו את הכלים של הכשר לפסח אל החמץ, כי אולי יהיה רותח ויפלו שם פירורים, לכן לא כדאי להכנס לספקות כאלה וימזוג במטבח הכל לכלים חד פעמי, מביא את הכלים האלו לשלחן, ושם כבר כל הכלים 'חד פעמי' והאוכל 'כשר לפסח', ואוכל את זה עם הפיתות ושלוש על ישראל.

[1] אמנם כלים של חמץ אין בהם איסור של "בל יראה ובל ימצא", אדם יש לו כלים שבלוע בהם חמץ, בישל בהם קוסקוס או איטריות, בפסח יכול להשאיר את הכלים האלו מול העיניים ולא עובר באיסור בל יראה. אם ככה אולי נשתמש באוכל כשר לפסח ובכלים האלו של החמץ, אבל כתב פרן השלחן ערוך (סימן תנא ס"א), כי אמנם מעיקר הדין כל האיסור בחמץ דוקא כשהוא בעין, וכאן הכל בלוע ולא עובר באיסור בל יראה, לא רואים כלום ולא מוצאים כלום, אבל בכל זאת יקח את כל הכלים של החמץ, ויכניס אותם לחדר מיוחד, וינעל את החדר, וטוב אפילו להצניע את המפתחות, וכל ההרחקות הלו בגלל שחמץ זה דבר מאוד מאוד חפז, התורה הזהירה אותנו על החמץ מה שלא הזהירה אותנו בשום דבר, לדוגמא, בשר בחלב זה חמור, אסור בהנאה, אבל זה איסור "לאו", לעופת זאת על איסור "חלב" עובר ב"כרת", אבל פותר בהנאה. ערלה אסור בהנאה אבל זה לאו ולא כרת, ואין כמעט איסורים שאסור בהנאה וגם כרת. התורה נתנה על פסח את כל האיסורים, גם כרת, גם אסור בהנאה, ונוסף על כל זה "בל יראה ובל ימצא". יש עוד דבר אחד כזה, זה איסור "עבודה זרה", לכן באו חכמים בעקבות התורה והוסיפו עוד חומרות בפסח, החומרה העיקרית "חמץ בפסח במשחר" שזה איסור דמאי, כל האיסורים בטלים בששים, אבל חמץ אפילו באלף לא בטיל. אפרו אלף רק בדרך גזמא, אבל אפילו יותר פאלף וגם פאה אלף ואפילו פיליון, גם אם יקח סיר של הצבא שיש בו בערך 50 ליטר ונפל טיפה אחת של בירה בפסח, אפילו שיש שם פי מליון, כל הסיר יהיה אסור בהנאה, והחמץ לא פתבטל, לכן גם פרן בשלחן ערוך החמיר שלא להשאיר את הכלים פגולים.

יש אחד שרוצה להשאיר את הכלים, הוא אומר: אין בזה בעיה של "בל יראה", נכון שאין בעיה, אבל אחד עלול מישוהו לטעות ולא ידע אם זה של פסח או לא, לכן צריך להכניס בחדר סגור לנעול אותו ולהצניע את המפתח, אבל היום לא לכל אחד יש חדר שלם להשאיר סגור עם כל הכלים, בפרט שזה לא רק כלים אלא גם מוצרים של חמץ. אדם הולך לסופר, עושים לו מבצעים, 5 ב-10 ש, או 10 ב-5 ש... כל מיני מבצעים, והאדם קונה ופתאום נתקע עם ארגז בירה, 10 פסטה, 20 שקדי מרק, ויש לו גם כמה בקבוקי ויסקי, ועוד כל מיני מוצרים של חמץ, וחבל לו לזרוק הכל לפח, לכן יש לנו תקנה טובה של מכירת חמץ, אבל אסור לאדם להשאיר את זה מול העיניים, צריך להכניס את זה באיזה חדר סגור, וכתבו האחרונים שמאחר שכל המטרה שמצניעים את החמץ בחדר מיוחד זה בשביל שלא יבוא להשתמש בזה, לכן יש פתרון להניח את כל החמץ, והכלי חמץ בתוך ארון, ולהדביק מודעה של חמץ עם גולגולת ושתי עצמות... ככה ידעו שאין לזה גישה, וככה לא יגעו בזה. הגפרא אופרת "חמץ לא בדילי מיניה אינשי" (פסחים כט:), אדם יבוא לבית שלו ויראה איזה סרטן בצלחת הוא ירצה, אוי ואבוי מה זה עושה פה... אבל חמץ כל השנה אנחנו אוכלים ומברכים עליו והוא חשוב, לכן אדם עלול בלא שיפת לב לראות פתאום איזה כף-כף שנסאר לו מפשלוח פנות ויקח אותו, ובלו לחשוב פעמים יאכל, לכן אפרו חכמים לעשות הרחקה, איזה סימן זיהוי שלא יגע בו, ואם יש לו חדר מיוחד עוד יותר טוב. והוא הדין מיי שנסאר לו מוצרים קפואים שהם יקרים או כמות גדולה, צריך לייחד לכל הפחות מגירה שלמה או מדף שלם במקפא ויסגור אותה עם מודעה גדולה של חמץ. לצערנו הרב, כל שנה ושנה אנחנו שומעים על כל מיני תקלות בעוונות הרבים, ולא עת האסף עכשיו, אבל אנחנו מזהירים מראש שאדם ידע לכלכל צעדיו במשפט, שלא יהיה מופתע ברגע האחרון, אבל אם קרה והוא צריך למכור את החמץ צריך לייחד לו מקום.

אפשרות לאכול עם כלים רב פעמיים בשבת זו

ז) אך יש כאלה שפריע להם מאוד חד פעמי, ואני מבין את הטענה הזאת, אבל יש פתרון גם לזה. על ידי שישימו על השלחן שתי מפות חד פעמי, על המפה הראשונה ישימו פיתות עם מעט סלטים, חומוס או טחינה ומה שאוהבים לאכול עם הלחם, ומברכים "המוציא לחם מן הארץ", ואוכלים שיעור כביצה מהפיתה הזאת עם הסלט, וכאשר יסיימו יסלקו את כל המפה עם השאריות של הפיתות, הכל לפח! וישטפו את הידים, כדי שלא יהיו שאריות שיתערבו עם הכלים של הפסח, ויערכו את השלחן מחדש עם כלים של פסח, כלי כסף וכלי זהב, כל אחד "כִּיד ה' הַטּוֹבָה עֲלֵיו" (עזרא ז, ט), כי עכשיו אין לחם בשלחן, וכך יוכלו לאכול את הדגים והבשר. ובבוקר אותו דבר, יערוך את השלחן עם שתי מפות, וישים פיתות עם איזה סלט, ויאכלו שיעור כביצה פת עם הסלט, וכאשר יסיימו יערכו את השלחן מחדש. זה למי שיש לו בעיה פסיכולוגית לאכול עם חד פעמי, אבל היום יש חד פעמי שהוא מהודר ויפה מאוד, ולכן אפשר להשתמש בשבת הזאת בכלים חד פעמי.

הכשר הגוף לקראת חג הפסח

ח) רק שאותם האוכלים חמץ בשבת זו, צריכים ליזהר בשעה 10:06 בבוקר לזרוק את כל מה שנשאר מהחמץ לפח הצבורי, או לפורר אותם ולזרוק את הפירורים האלה בשירותים ויוריד את המים, ואחר כך לנקות את הידים ולצחצח שיניים כמו שצריך, שהרי מותר לצחצח שיניים בשבת, וכמבואר בשו"ת יביע אומר (ח"ד או"ח סימן כט אות יז) ובהליכות עולם (ח"ד עמוד רא) ובשו"ת יחוה דעת (ח"ז סימן ס), וכך יוודא שלא נשאר שום חמץ בין השיניים, כי בשעה 10:06 זהו סוף זמן אכילת חמץ, ויכול להיות שאדם אכל חתיכת חמץ, והחתיכה הזאת עשתה לו סתימה זמנית... ואחרי רבע שעה היא תצא בחוץ, והוא יאכל את החמץ אחרי זמן איסורו, ולכן יצחצח שיניים בנחת שלא ירד דם, או ינקה בעדינות באיזה קיסם טוב, וכך יכשיר את הפה שלו לפסח. יש כאלה שיש להם גשר בשיניים, "גשר צד מאוד" (ליקוטי תנינא, מח)... או יש לו שן מכסף או זהב... הבן אדם הזה שווה הרבה כסף... והוא אכל בבוקר חמץ, ובאותו השן הוא אוכל בערב מצה, ולכן הרב אורבך היה פעמיץ לאדם כזה לשתות כוס תה חם, וזו ההגעלה של השיניים, שהרי הוא אכל אמנם משהו חם, אבל לא כלי ראשון, ולכן יעשה הגעלה מכלי שני, ובזה יצא ידי חובה. ויאמר את הנוסח של ביטול חמץ "כֹּל חֲמִירָא דְאִינְא בְּרִשׁוּתִי, דְחֲזַמְתִּיהּ וְדָלָא חֲזַמְתִּיהּ, דְבִיעַרְתִּיהּ וְדָלָא בִיעַרְתִּיהּ, לְבִטּוּל וְלְהֵי חֲמֵי בְּעֶפְרָא דְאַרְעָא".

עצה טובה קמשמע לן

ט) אבל מדברי הבית יוסף (סימן תמד) משמע, שאם היה אפשר לאכול בכל השבת הזאת בלי חמץ, זה עוד יותר טוב! כי הבית יוסף הקשה, למה לא יבער הכל מלפני השבת, ולא ישייר כלום, ובשבת יאכל מצה עשירה, רק פפושדו... ותירץ הבית יוסף, דכיון דאין סיפק בידי כל אדם לעשות מצה עשירה לכל השלש סעודות, לא אטרחו רבנן. עכ"ל. ומשמע, שאם היה אפשר לאכול אוכל כשר לפסח בכל הסעודות של שבת, זה עוד יותר טוב, ולכן מרן ע"ה כתב בשו"ת יחוה דעת (ח"א סימן צא) וגם בחזון עובדיה (הלכות ערב פסח שחל בשבת אות יא) עצה טובה, והעצה הזאת פורידה את מכלל הלחץ בבית, שהרי יש הרבה שהם לא רגועים, כי יש להם פיתות וגם ילדים, ואחר כך הוא לוקח את הילד ועושה לו הגעלה... אבל הפתרון הוא, ביום שישי לחסל את כל החמץ ולשרוף אותו, ולפרות שהחמץ עדיין מותר באכילה, בכל זאת יותר טוב שישורף את החמץ ביום שישי[2], וכך בסעודה הראשונה של ליל שבת, יאכל מצות, אמנם בירושלמי (פסחים, פ"י ה"א) כתוב, שהאוכל מצה בערב פסח כאילו בא על ארוסתו בבית חמיו, והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקת[3], אבל זה דוקא מעלות השחר של ערב פסח, מעלות השחר של יום שבת, אך בליל שבת עדיין מותר לאכול מצה[4]. ולפיכך בלילה יכול לאכול מצות מרובעות, מצות הכי פשוטות, של ראשון, יהודה, ישראל, אביב... ולא צריך שמורה, כי עדיין לא הגיע פסח, יברך עליהם "המוציא", ויאכל מהם כמה שהוא רוצה[5].

יראה הערה בתחילת העמוד הבא

[2] אגב, גם למי שרוצה לאכול חמץ בשבת הזאת, יותר טוב שישרוף את החמץ ביום שישי בשעה הרגילה שאנחנו רגילים בכל שנה, משעה 10:00 בבוקר עד 11:30, זאת כדי שלא יטעו בשאר שנים, ויזכרו תמיד שלמחרת הבדיקה עושים ביעור חמץ, כי אם ידחו את הביעור בשנה זו לזמן ארוך הצהריים, שנה הבאה הוא גם יעשה אחר הצהריים, והרי הוא כבר עבר על איסור בזה שהשיאי חמץ ברשות.

[3] האבודרהם כתב, למה השוו אותו לבא על ארוסתו בבית חמיו, בברכת האירוסין הרב מברך "אשר קדשנו במצותיו וציונו על העריות, ואסר לנו את הארוסות, והתיר לנו את הנשואות לנו על ידי חופה בקידושין". "ארוסת" זו אחת שהוא אמר לה "הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל", היום קוראים לארוסתו לזאת שהוא הכיר אותה ועשה אתה מסיבה, אבל מבחינה הלכתית היא לא ארוסתו, ואנחנו מברכים "ואסר לנו את הארוסות", כי היא עדיין לא אשתו עד אחרי שייברכו את השבע בברכות, שהרי "כלה בלא ברכה אסורה על בעלה כנדה" (כלה, פ"א ה"א), יוצא שלפני שבע ברכות עדיין היא אסורה עליו, וגם מצה בערב פסח אסורה עד שיברך עליה שבע ברכות, שהרי בליל הסדר יש בקידוש שלש ברכות. ברכת "בורא פרי הגפן", ברכת "מקדש ישראל והזמנים", וברכת "שהחיינו", אח"כ יש ברכת "כרפס", אבל זה לא נחשב, כי ברכתו נתקנה בשביל שהתינוקות יראו שינוי. ברכה רביעית זה ברכת ההגדה "גאלי ישראל", ברכה חמישית "על נטילת ידים". ברכה שישיית "המוציא לחם מן הארץ". ברכה שביעית "על אכילת מצה".

[4] "ערב" פסח הוא היום שבו בלילה אנחנו עושים את "ליל הסדר". היום יש יש ביטוי אצל אחינו שעדיין לא חזרו בתשובה "ערב שישי", "ארוחת ערב שישי", ולא יודע מאיפה הביאו את הביטוי הזה, אבל זה שטויות! כי יום שישי מפתים בשקיעת החמה, והחל מהערב זה כבר יום שבת, וכמו שהתורה (בראשית א, לא) אומרת "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי", אבל הם כנראה התבלבלו, כי אומרים בקידוש "יום השישי ויכולו השמים והארץ וכל צבאם", והם חשבו שעכשיו זה יום השישי, אבל באמת הפסוק אומר "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי" סוף פסוק, ואחר כך (שם ב, א) "וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם", וזה שאנחנו מוסיפים את שתי המילים האלה בקידוש, זה לפני שחטר שתי מילים, כי יש שם 70 מילים ואנחנו צריכים 72 כנגד שם קדוש, ולכן אנחנו מוסיפים את שתי המילים הללו "יום השישי". וכל היום שישי נקרא "ערב שבת", ובלילה זה נקרא "ליל שבת", ואותו דבר בפסח, בלילה זה "ליל הסדר" וכל היום שלפני נקרא "ערב פסח".

[5] שאלה מהקהל: בימות השנה אנחנו מברכים על המצה "מזונות", ואם כן איך יברך על המצה בסעודות ליל שבת "המוציא"?

תשובה: מנהג הספרדים לברך על המצה בכל ימות השנה "מזונות", כיון שהוא נכסס, אבל בפסח אנחנו מברכים עליו "המוציא" למרות שהוא נכסס, כי זה שהוא נכסס הוא סיבה לברך עליו מזונות בשאר ימות השנה כי הוא נועד לאכילת עראי, והוא עבדנו כמו קרקר, אבל כאשר הקרקר הוא הלחם שלנו, אנחנו מברכים עליו "המוציא". זה כמו שעם ישראל היו במדבר, ואכלו 40 שנה במדבר "מן", ואם חשב על טעם פטורים היה מקבל את הטעם, אבל אם לא חשב כלום, היה מקבל טעם של צפיחית בדבש, כמו שנאמר (שמות טז, לא) "וְטַעַמּוֹ כְּצַפִּיחִית בְּדָבֶשׁ", ובירכו על על זה "המוציא לחם מן השמים", ולמרות שהוא היה פתוק, אלא שלא היה להם לחם אחר, ולכן בירכו על זה "המוציא". לנו יש לחם אחר, ואם יבוא משהו ויעשה לחם עם דבש, זה דובשניות, ונברך על זה "מזונות", וכן גם עוגת דבש, אבל כשזה הלחם שלנו, אנחנו מברכים על זה "המוציא". לכן לא רק בפסח מברכים על המצה "המוציא", אלא גם במוציא פסח, יש כאלה 'הרצים יצאו דחופים' לקנות קמח... לעשות מופללות ולחם, אבל יש כאלה שיש להם זמן, נשאר עם שתי חבילות מצות, אומר לילדים: עד שאתם לא גופרים את המצות אני לא קונה לחם... ויש לו עוד שבוע מצות בבית, יברך על זה "המוציא לחם מן הארץ"! וכמו שעשינו שנה שעברה, שהיה שביעי של פסח ביום שישי, והרבה אנשים הוציאו בירות ושתי, אבל אכלו מצות ובירכו עליהן "המוציא". אמנם להרבה מעם ישראל עדיין יש לחם בשבת הזאת של ערב פסח, אבל כל המקומות המוסדיים אין להם לחם באותה השבת, כמו בצבא, בתי חולים, בתי פלון, ונוסוף על זה גם את ה-50% מעם ישראל שלא רוצים להסתבך עם החמץ, ויוצא שרוב עם ישראל אוכלים מצות באותה השבת. יותר מזה, מרן ע"ה גם בשו"ת יחזק דעת (ח"ג סימן יב, ח"ז סימן קכו אות ב) וגם בחזון עובדיה (ברכות, עמוד סא) כתב, שאדם שהוא חולה, ולא בריא בשבילו לאכול לחם, והוא רוצה לאכול מצה בכל שאר ימות השנה, יברך עליו קבוע "המוציא". למרות שרוב העולם אוכלים לחם, ונמצא שלא הולכים עם זה לפי רוב העולם, אלא לפי אותו אדם, ואם זה הלחם שלו יברך עליו "המוציא", ואם מביא אותו בתור קרקר יברך עליו "מזונות".

זמן מנחה גדולה ומנחה קטנה

י) אלא שבשבת בבוקר, הוא כבר לא יכול לאכול מצות רגילות, כי כבר ערב פסח, וכמו שאמרנו, אסור לאכול מצה כמות שהיא. אולם באמת, כי באותו פתרון שאנחנו משתמשים לצורך סעודה שלישית, אפשר להשתמש גם לצורך סעודה שניה, שהרי גם מי שאוכל בסעודה הראשונה והשניה, יש לו בעיה לקיים את מצות סעודה שלישית, שהרי חמץ הוא לא יכול לאכול, וגם מצה הוא לא יכול לאכול. אמנם אחד אמר לי: אין בעיה! אני אתפלל בנץ, ובשעה 8:00 אני אעשה סעודה, ובשעה 9:00 עושה ברכת הצון, ועוד פעם נוטל ידיים ועושה סעודה שלישית... אבל זה לא פתרון! כי מרן השלחן ערוך (סימן רצא ס"ב) כתב, שזמנה של סעודה שלישית הוא משיגיע זמן המנחה, דהיינו משיש שעות ומחצה. יש לנו "מנחה גדולה", ו"מנחה קטנה", לכתחילה – מצוה מן המובחר להתפלל "מנחה קטנה" סמוך לערב, כמו שכתוב אצל יצחק אבינו ע"ה "וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשֶׁדָה לְפָנֹת עָרֵב" (בראשית כד, טג), והוא תיקן לנו את תפלת מנחה כמבואר בגמרא (ברכות כו:), וגם תמיד של בין הערביים היה קרב על המזבח בבית המקדש בזמן מנחה קטנה, ורק כאשר היה צורך להקדים כמו ערב שבת, היו מקריבים את התמיד של בין הערביים לזמן מנחה גדולה, ולכן זמנה של מנחה קטנה זה הזמן המובחר, וכמבואר בשלחן ערוך (סימן רלג ס"א), אבל יש פעמים שיש כל מיני אילוצים להתפלל את תפלת המנחה בזמן מנחה גדולה, כמו בעבודה או בכולל, והזמן של מנחה גדולה הוא חצי שעה אחרי חצות היום, וחצות היום זה לא הזמן של הרדיו... שם קבוע חצות היום בשעה 12:00... אלא חצות היום הוא על ידי שמחלקים את היום לשנים עשר חלקים, ובחציו זהו זמן חצות היום, ובאותה השבת, חצות היום יוצא בשעה 12:45 בערך, וחצי שעה לאחר מכן זה בשעה 13:15, ואי אפשר להתפלל מנחה בשבת הזאת לפני השעה 13:15, וגם סעודה שלישית אי אפשר לעשות לפני הזמן הזה, והפתרון היחיד הוא לעשות את סעודה שלישית בצהריים. לכן מקדימים את תפלת מנחה לשעה 13:15, ולאחר מכן עושים סעודה שלישית, אבל השאלה איזה דבר קטן אפשר לאכול בסעודה הזאת, כי אי אפשר לאכול לחם, ולאכול מצה גם אי אפשר, ולכן כתב מרן השלחן ערוך (סימן תמד ס"א) שאוכלים בסעודה שלישית בשבת זו "מצה עשירה", כי זו מצה שלא יוצאים בה ידי חובה בליל פסח כמבואר בשלחן ערוך (סימן תעא ס"ב).

הפשוטו והגטניו בהלכה

יא) אם נלך עכשיו לסופר, נראה שיש כמין בסקוויטים כאלו של "פפושדו" או "גטניו", אלו הן שתי משפחות שבאו מסלוניקי, בגלל שאין מה לאכול כל כך בפסח, כי אסור לאכול עוגות של חמץ, אבל אומרת הגמרא (חולין קט). "כל מאי דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה", ולכן שם היו נוהגים לקחת קמח, כמובן קמח שהוא מיועד למצות, כי קמח שאנחנו קונים בשוק, בדרך כלל הוא חמץ, כי היו לותתים את החיטים, כלומר, בשביל לקלף את החיטה מהקליפה, פרטיבים או משרים את גרעיני הדגן במים, ואם כן יוצא שכל הקמח שלנו הוא "חמץ"! אבל אנחנו מדברים על קמח שהוא מיוחד למצות, שהרי גם מצות עושים מקמח, ולכן היו לוקחים קמח שלא עבר לתיתה, ומשעת הטחינה שופרים אותו שלא יבוא במגע עם מים[6], ואת אותו הקמח לשים עם יין, סוכר, ביצים, מרגרינה, וכל מיני דברים טובים, ומזה עושים את העוגות האלה, ולפרות שזה תופח, אומרת הגמרא (פסחים לה). "מי פירות אינן מחמיצין", כי רק המים הוא זה שמחמיץ, אבל המי פירות לא יחמיצו, ויוצא אם כן שהעוגה הזאת יותר כשרה מהמצה, כי אם לא הקפידו עם המצה, ועבר שפונה עשרה דקות, או שהיתה המצה בלי עסק, היא יכולה להחמיץ בין רגע, אבל קמח עם מי פירות לעולם לא יחמיץ, ואפילו אם ישם אותו כל היום מהבוקר ועד הערב הוא יתפח ויתפח, אבל כיון שאין שם מים זה לא יחמיץ[7], והתפיחה לא נחשבת חימוץ אלא סירחון, ולפי מנהג הספרדים אין בעוגות הללו שום בעיה, וכמו שכתב מרן השלחן ערוך (סימן תסב ס"א), וזה נקרא עוגה של "מצה עשירה", לא בגלל שמי שקונה אותו צריך להיות עשיר, אלא בגלל שהמצה הרגילה נקראת בלשון הכתוב (דברים טז, ג) "לֶחֶם עֲנִי", כי אין בה כלום, שהרי בדרך כלל כאשר אדם עושה עוגה או אפילו לחם, שמים בו קמח, מים, שמן, קצת סוכר, קצת מלח, ויש בו כל מיני טעמים, אבל המצה עשויה רק מקמח ומים ותו לא! כמו העני שאין לו מה לשים בתוך העיסה, אבל העוגיה הזאת עשירה בטעמים, שמים בה יין, ביצים, שמן ולמנהג הספרדים אין בו שום בעיה ואפשר לאכול אותו בפסח, בפרט לילדים[8], וכל שכן בערב פסח, שניתן להביא את העוגיות הללו ולקיים מצות סעודה שלישית.

ראה הערה בתחילת העמוד הבא

[6] יש מצות שמורות, שמופרים אותם פשעת הקצירה, אבל המצות הרגילות של "הודה", "ראשון" אחרון... את אלה שומרים על הקמח משעת שחינה.

[7] זה 100% מי פירות בלי טיפת מים. שם שוטפים אפילו את הצינורות עם יין. אני הלכתי לפני כמה שנים לחולון ששם נמצא המפעל של "פפושדו", ואני רואה שם את המשגיח, ירא שמים וכן תורה, והוא הראה לי שכל הברזים של המים פתוחים, והוא אמר לי: אני התפקיד שלי לראות שכל הברזים פתוחים ולא יוצא מים, כדי שלא תהיה טיפת מים בכל המפעל הגדול הזה. אבל ברז סגור, יכול להיות שיש שם מים, ויבוא איזה פועל וישתמש במים, ויעוף מהמים הללו אל תוך העיסה, ובשביל זה הוא בודק כל הברזים פתוחים ולא יוצא טיפת מים, ופי שרואה לשתוף ידים, יכול לשתוף רק בחוץ! הם בזמנו באו מסלוניקי, ויש להם מסורת מכמה דורות שהם עושים את זה, וכאשר מרן ע"ה היה בתל אביב, נתן להם את הכשרות שלו למפעל, ומצא ועד היום יש להם כשרות, והיום נמצא שם בנו של מרן, הרב אברהם יוסף שליט"א שהוא נותן להם את הכשרות.

[8] השבוע הייתי באיזה שיעור, ואחד אמר לי: אני לא מכניס שום דבר לבית, זה לא מוצא חן בעיני שיש ופלים כשרים לפסח, יש ביטלי, הרסתם את הפסח... שיהיה בריא ולא יאכל! זה הוא מפסיד, לא אנחנו... אבל צריכים לדעת, כי באמת אחינו האשכנזים מחמירים הרבה בפסח, לא אוכלים קטניות, ולא שרויה, וכמו שאמר מרן הראשון לציון שליט"א: האשכנזים לא אוכלים כלום חוץ ממצות, אבל אנחנו אוכלים הכל חוץ מחמץ... כי רק חמץ התורה אמרה שלא לאכול, אבל התורה לא אמרה שלא לאכול את כל הדברים האלה. אם אדם רוצה להחמיר לעצמו, שיהיה לו לבריאות, אבל צריכים לקחת בחשבון את בני הבית, ולדאוג שחם ושלום לא יהיה עליהם לטורח. אני לא אומר את זה סתם, אחד אמר לי היום, שיש משפחות ששונאים את הפסח חם ושלום! שמעתם דבר כזה?! זה החג שכולנו מחכים אליו, ויש כאלה בדור הצעיר ששונאים את החג, כי אין מה לאכול, רק בטטה ובטטה עד שהוא נהיה בטטה... יכול להיות שזה נובע מזה שאדם לא מכניס ארזה טובה לבית, כי הכל תלוי איך אתם מקרין בבית, אם אחד אומר לבני ביתו: תתכוננו, עוד מעט פסח, אין מה לאכול, רק בטטות... ברגע שהוא מקרין דבר כזה, הוא מעביר את הפסח הלאה לילדים. וגם צריך לזהר בהכנות לחג, שיש שם הרבה נקינות ושטיפת לב להרבה דברים קטנים. שלא להכניס את הבית לחמץ! לא שווה ליהרץ הזה, כי אבק זה לא חמץ והילדים זה לא קרבן פסח... לפעמים האשה מתעצבת על הילדים ומוציאה אותם לחוץ, ונתנת לו איזה פיצה ושלחת אותו לשכנים או לגן משחקים, צריך לדעת! שאפילו אם נשאר איזה פירור או אבק, לא עוברים בזה על "בל יראה", כי כאשר עושה "ביטול חמץ" הרי הוא מבטל את הפירור הזה, ואם יעשו כך. אחר כך ישארו לילדים זכרונות שליליים מהחג הזה, צריך לתת הרגשה טובה לילדים! לקנות להם בגדים חגיגיים, מפתקים ודברים טובים, כדי שישמחו ויאהבו את החמץ, אומרים בדרך רמז על מה שנאמר (שמות לד, יז-יח) "אלהי מִסְכָּה לא תַעֲשֶׂה לָךְ, אֶת חַג הַמִּצֻוֹת תִּשְׁמֵר", אלהי פסח זה עבודה זרה, והגמרא אומרת שכל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, ואת חג המצות תשמור, אפשר לשמור גם בלי עצבים...

אמרת לאתו אדם, שיש כאלה משפחות שאינן מכיר, שהם יותר גרוועים מזה, כי לצערינו יש אנשים שקצת התרחקו מהדרך, ואם לא נתן להם פלאש כשרה בחג, הם יאכלו חמץ! אני גדלתי בטבריה, ואני זוכר אנשים שהיו להם נסיונות, ובשביעי של פסח הם לא היו מסוגלים להחזיק מעמד, וכבר מהבוקר היו פותחים את הפלאש, כי היו אנשים באים לקנות מיד בצאת החג מרוב שהתנגעו והיו צמאים לפלאש, ועכשיו בשנים האחרונות עשו לאפות ופיתות כשרות לפסח, יש לחמניות, באגטים, ברוקס, הכל כשר לפסח! יש אדם שזה לא נושה לו הרגשה טובה בפסח, ואולי זה גם לא טעים, אבל יש כאלה שזוכות זה לא אוכל חמץ, וכמו שאומרת הגמרא (גיטין לז: וז). "לא שביק אינו היתירא ואכיל וסורא", כאשר אדם רואה דבר בחינה, למה יקח דבר שהוא באיסור, הלא "עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר" (רש"י ביצה ד:), וזה מציל הרבה יהודים שנמצאים על הגבול ויש להם נסיון בזה. אנחנו ברוך ה' אין לנו את הנסיון הזה, וכאשר אדם רואה חמץ הוא בורח, אבל יש הרבה אנשים לצערינו, שהם חלשים קצת, ובזכות זה הם נשפרים שלא לאכול חמץ בפסח, וצריך להסתכל על כל התלפפים שיש לנו היום בעין טובה!

לכן גם אנשים שהם יראי שמים, צריכים לבוא לקראת הדור הצעיר בדברים חזקים ודברים מיוחדים. לפעם, בחוץ לארץ לא אוכלים "סוכר" בהרבה מקומות, אלא היו אוכלים תפריים במקום זה, ויש אנשים מבוגרים שעד היום נהנים מזה, ושותים תה עם תפריים, אבל אם תבוא לבחור צעיר, תגיד לו: בא תשתה תה עם תפריים, הוא ישפוך לך את זה על הפרצוף שלך... תן לו את הסוכר שלי... אתה גדלת על תפריים, אבל הוא לא גדל על זה, ואם זה תה בלי סוכר, "הלא מי רגלים יפין לה"... לכן צריך להאמר, כי אין בו חמץ ולא חשש של חמץ. בדרות הקודמים, באמת היתה בעיה על הסוכר, כי היו מבשלים את הסוכר, והיו פועלים גוים, והם היו מטבילים את הפיתה בתוך הדוד של הסוכר ואוכלו, ובשביל זה היו נמצעים מהסוכר בפסח, אבל היום פי יכניס את הפיתה שלו בתוך הדוד הזה? הכל בתוך דודים סגורים וצינורות, והחשש הזה בכלל לא קיים! ולכן בדברים שהם לא איסור גמור, ואין להם יסוד באמת, והילדים רוצים, צריך להתנהג בדרך שהמשנה (אבות, פ"ב מ"א) מלמדת אותנו, "הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה", כי אם ימנע מהם את זה, וגם מקרין פהרשה לא טובה, אחר כך יגדלו מתוך הרגשה של סלידה מהתורה והמצות, וחבל מאוד! וגם בענין הזה של עוגיות פפושדו, יש כאלה שלא אוכלים, אבל אם הילדים שלו רוצים לאכול, אין בזה שום בעיה!

מרן ע"ה בשרת יחוד דעת ח"א סוכר (י) ובחזון עובדיה (פסח, עמוד קיח) כתב, שאפילו אשכנזי רשאי לקנות ולתת לילד שלו מהעוגיות האלה, והמקור שלו מדברי הרמ"א עצמו (שם, ס"ד), שגם הם לוקחים את זה רק בתור חומרא! כי חששו לשיטת רש"י שסובר, שמי פירות מחמיצין הן פדרבנן, ולכן הם לא אוכלים את העוגות האלה בפסח, אבל כתב הרמ"א, שאם רצה לתת לחולה או זקן או למי שזקוק לזה מותר, והוא הדין לקטן שמותר לתת, בפרט על פי מה שכתב הבית יוסף (סימן רסט) שבכל דבר שהוא שנוי במחלוקת, ויסוד שלו הוא בדברנן, אפשר לתת לילדים, ולכן אפילו אשכנזים יכולים לתת לילדים שלו, וכל שכן למי שהוא לא אשכנזי, יקנה להם את הפפושדו ויתן להם. יקנה פאחת משתי החברות הללו, "פפושדו" או "טנינו", שהן החברות המפורסמות בכשרות מסודרת, אבל לא יקנה של חברות אחרות או בתפוזרת, כי אי אפשר לדעת מי עשה אותם. בזמנו היה איזה מפעל בבית שמש שעשה עוגות כמו של הפפושדו, אבל הכניס גם פלח לתוך העוגות האלה, וזה כבר בעיה, כי יש אומרים שהפלח הוא מחמיץ את העיסה, ומכאן שלא כל אחד יודע לעשות את הדברים בצורה מדויקת, ולכן אנחנו אומרים בפירוש את השפות שלהם, כדי שכל אחד ידע, שאם הוא רוצה לקנות לעצמו או לילדים שלו, אין בהם שום בעיה!

אחד בזמנו טען, שבפשוטו הזה יש בעיה, כי בפפעל אופים בסקויטיס כל השנה, שהרי חברת פפושדו לא עובד רק בפסח, ובכל השנה יש כל מיני עוגיות כאלה, צורת כוכב או צורת לב, ואם כן איך משתמשים באותו התנור לפסח, אבל צריכים לדעת שני דברים. אמנם הם לא מחליפים את התבניות. בבית אנחנו מכשירים את התנור לפסח, אבל את התבניות אנחנו לא מכשירים אלא מחליפים, אבל הם משתמשים באותם התבניות, כי זה לא תבנית, פוציא תבנית מכניס תבנית, זה הפעל! זה סרט נק ברזל לא צפוי, ולהחליף אותו זה לא אינף אלפי אלפי רוב ריבי רבבות... אבל דבר ראשון, הם עושים לזה ליבון, רק השאלה אם זה ליבון חמור או לא. על ליבון חמור יש שיטות הפוסקים בשיעורו, 300 או 350 או 400 מעלות, ואני ביררתי שם, וזה מגיע ל-350 מעלות, וזה חום גבוה מאוד! ויכול להיות שזה ליבון חמור, וכך אין שום שאלה בכלל. אבל גם אם נאמר שזה לא ליבון חמור, יש כאן דבר נוסף. הם פזכים 24 שעות, ומכשירים את המפעל רק ביום ראשון, ויוצא שכל השבת המפעל שבת, ואם כן יוצא, שאפילו אם לא היו מכשירים את המפעל, זה היה כשר! שהרי אם אדם תיכנן להשתמש עם כלים מיוחדים לפסח, וטעה ולקח סיר של הקוסקוס בפסח ובישלו בו פרק לחג, אם עברו 24 שעות פזא שבישלו בו את החיפץ, מותר לאכול את הפרק הזה בפסח, וזה שאנחנו עושים את הככשר, הוא לכתחילה! כי לכתחילה אנחנו לא טומאים על זה, אבל בדיעבד פותרו! נוסף על זה, כל העוגיות נעשו לפני פסח, וזה נקרא נ"ט בר נ"ט דהיתירא. כל היתר לבדו הוא טוב, וכי שלשה היתירים ביחד לא טוב?

בא אחד שנה שעברה ועשה בלגן לחינם, אמר יש שם פרגרינה, ובפרגרינה יש מים. בהתחלה נבהלתי, כי אם באמת יש אפילו טיפת מים יש מחפץ! אבל הלתי לברר שם, והראו לי שיש להם פרגרינה יצור מיוחד בלי טיפה אחת של מים. אותו אחד אמר גם על הביצים, שהרי יש להם לוקחים ביצים ושוברים, אלא הם לוקחים ביצים בתוך מיכלים מנפצל שנמצא ליד מירון, ששם הם מייצרים נוזלים ואבקות ביצים, והנה הוא טען שבסוף כל יום מנקים את הצינורות שבמפעל עם מים, כי אם ישאירו שם את הביצים כל הלילה זה יתקלקל, ובבוקר יהיה טעם של ביצה מזוהה ומקולקלת, אבל ביררתי אתם, אמרו לי: וכי אתה חושב שעל דבר כל כך פשוט לא נחשוב עד שיבוא החכם הזה ויגלה את האפריקה... ובאמת הם לוקחים ביצים מייצור מיוחד עבורם, כלילה אמנם שטפו את הצינורות עם מים, אבל בבוקר עושים לצינורות הללו הרצה של ביצים, ואת כל הביצים הללו שולחים לקונדיטוריות וכל מיני מקומות אחרים, ואחרי שעשו לו את ההרצה, וכל הצינור נשטף בביצים, רק אז עושים ייצור מיוחד עבורם, שזה ביצים בלי טיפה אחת של מים. בא עוד אחד חכמולוג והמציא בעיה חדשה, אמר: יש עוגות כאלה של הפשוטו שיש עליהם שוקולד, ובשוקולד הזה יש מים, והנה הוא מחפץ את העיסה! שיהיה בריא! הוא מעולם לא היה במקום, והוא מוציא דיבה, "ומצא דבה הוא כסיל" כמו שאמר שלמה המלך (משלי י' יז), כל שמים את השוקולד על העוגות רק לאחר האפיה, וכמו שפותר למרוח שוקולד על הפצה אחרי שהיא אפוייה, שאין בה שום בעיה, כך הם עושים שם. בא עוד פיקח אחד, אמר: וזהוה חזמורא חדשה... הבעיה היא עם היין, "יין נסך", כיון שיש שם עובדים גוים, ומפילא היין הוא יין נסך! אבל שיהיה בריא הבן אדם הזה לא ידע שני דברים. דבר אחד, שהיין הזה מבושל, ובין מבושל אין דין יין נסך. דבר שני, שאין להם שום גישה ליין הזה, ואם כן איך יהיה יין נסך, הלא יש משגיח שולחץ על הכפתור, ויוצא יין מפקוס, אחר, ואין שום גישה לעובדים הגוים ליין. לכן צריך לדעת שאין שום חשש בעוגות האלה, והם כשרות בתכלית וכשרות! ואני אומר: הלוואי שהמפצה שלנו תהיה כשרה כמו המפצה הזו. מרן ע"ה בכבודו ובעצמו היה אוכל מהעוגות האלה, והיה מגיש לאורחים שלו, במקום ביצים ובטטות היה מביא להם עוגות של פפושדו...

השובע התקשר אלי חכם אחד, על מה שאמרתי שאין בפרגרינה שלהם טיפת מים, וטען כי אין דבר כזה פרגרינה בלי מים, ובאמת בכל פרגרינה כתוב כרכיבים שיש מים. אבל אני דיברתי אתה טיפת עוד הפעם, ואפרו לי, כי השם שלו "פרגרינה" אבל זה לא ממש פרגרינה כמו שאנחנו מכירים, אלא זה בלוקים כאלה, וזה "שומן דקלים", והוא באמת בלי טיפה אחת של מים. הוא לא נרגע, טען כי ביין יש מים, אמרתי לו, כי היין הזה הוא 100% יין! אמר לי: איך יכול להיות, הלא יש ביסולפיט, שהוא החומר שמשר ששמים ביין, וחלק מהמרכיבים שלו זה מים, ועוד אחד התקשר אלי השבוע, וטען את הטענה הזאת, וגם טען, שאם זה כל כך פחדר, למה אין על זה "בד"ץ"? טענה יפה מאוד... וכי כל מה שאין עליו בד"ץ הוא חמץ?! אמרתי לו: וכי ידוע לך שהם ביקשו הכשר מהבד"ץ ולא קיבלו? כאן בנשר יש לנו מאפיות, וכל המאפיות כאן בלי יוצא מן הכלל כשרות לפחדרין ברוך ה', ואין אחת מהן עם בד"ץ! וכי בגלל זה אנחנו פוסלים? לא שמענו שעם עשרת הדברות ירד גם הבד"ץ... כתוב שצריך להיות כשר! חכם בן ציון אבא שאול ע"ה היה אומר: לא צריך לאכול "כשרות", אלא צריך לאכול "כשר"... אנשים היום התבלבלו, וחושבים כי הקישוט של הבד"ץ עושה את המוצר כשר, אבל לא! כל מקרה לגופו! יכול להיות מוצר של בד"ץ ויש אתו בעיות, ולצערינו יש! אני יודע בערים אחרות על כמה מקומות של בד"ץ, ולצערינו יש שם תקלות יותר ממה שיש ברבנות רגילה, ולעומת זאת, יש עסקים של רבנות, וברוך ה' יש משגיחים טובים ונאמנים, יראי שמים שעושים מלאכתם נאמנה. זה לא הולך ככה גזירת הכתוב, בד"ץ וגפרון... לכן אמרתי לו: דבר ראשון, גם אם יש ביין מים, הלא מרן השלחן ערוך (סימן תסב ס"ג) כתב בפירושו, שאפילו אם יהיה ביין מים, כי היו נוהגים בזמנם מים בשעת הביצה, בשביל לפנוע בעיה של יין נסך, בכל זאת המים הללו לא מחמיצים את העיסה, כי המים האלו התבטלו כבר ביין, וכל זה שאנחנו אומרים, שמי פירות שמעורב בהם קצת מים הם מחמיצים את העיסה, הוא כאשר יש לתוך הקצח מים, המים הללו מחמיצים את העיסה, אבל אם המים כבר התבטלו ביין, אין אתו שום בעיה, והנה סך הכל מתוך כל היין, יש רק 1% אולי של ביסולפיט, ושמים את זה ביין ולא בעיסה, אבל יתירה מזו, בכלל לא שמים ביסולפיט ביין הזה, אלא עושים את היין הזה 100% בלי שום תוספות. יוצא שלפעמים יש כל מיני שמועות, ועל השמועות הללו מוסיפים עוד קומה של שמועות, וכך לאט לאט מוציאים שם רע לכל מיני דברים, וצריך לבדוק כל מקרה לגופו. השבוע הייתי בחוץ לארץ – באמת, אמנם אסור לצאת לחוץ לארץ, אבל יצאתי בשביל לתת דברי תורה בכנס של ראשי מועצות חדות, ודיברתי גם באיזה בית כנסת שם, ואמרתי להם: תראו, מרן י"ה נתן כשרות בכתב יד למצוא אחד יחיד ומיוחד, רק לעוגות הפפושדו, שעל זה מרן נתן כשרות אישית, לא מטעם בד"ץ בית יוסף, ולא מטעם הרבנות, ולעומת זאת, לבד"ץ יש אלפי מוצרים, וכולם אהובים וכולם ברורים, אין בהם שום שמץ של חשש, ואילו על המוצר היחיד שמרן נתן עליו כשרות והתנפלו עליו, חמץ, יין נסך, ומה לא אמרו על העוגות הפסכנות האלה...

אמרתי ואני חוזר שוב: "הלואי שנהיה רגועים עם האפיקומן שאנחנו אוכלים בליל הסדר שהוא כשר כמו הלוואות של פפושדו", שהרי המצות הם מעשה ידי אדם, והמים הם אלו שמחמיצים את הקמח, וכתב מרן השלחן ערוך בפנינו אפית המצה (סימן ט"ב) ש"אחרי שיש את העיסה, אסור להניח אותה רגע אחד, ואמנם פירו"ח רינגיים, אבל זה כאשר הבצק קר, אולם אחרי שעבדו על הבצק, הבצק התחמם, וברגע אחד הוא מחמיץ. כמה קשה לפקח על דבר כזה, שלא יניחו רגע אחד את המצה לאחר שהתחמם, וכמה פעמים היא פונחת על הפקל עד שמכניסים אותה לתנור אפילו כמה רגעים. הנה התקשר אלי לפני שבע רב אחד, אשר סבא שלו היה מגדולי הדור הקודם, והוא אשר לימד את מרן ע"ה בשיבת פורת יוסף, וקראו לו "זכם מצנור בן שמעון ע"ה", ויש לו בנים, כולם אנשים תלמידי חכמים, אחד מהם רבה של בני ברק, רבי שמעון בן שמעון, ואחד היה אב בית הדין של תל אביב, ורבי ניסים בן שמעון, וגם רבי שלמה בן שמעון, שהיה חבר בית הדין הגדול, וכל אלה הבנים של אותו הגדול, ואותו רב סיפר לי על סבא שלו, שלא היה מכניס מצות יד הביתה, אלא אך ורק מצות מכונה! כמובן לא סתם מצות מכונה, אלא הוא בעצמו היה הולך למפעל בשביל לפקח על המצות הללו, וזאת מפני ששם ההידור יכול להיות עוד יותר ממצות יד, כי בצפות יד, אם אדם היה עייף, בטל, או עצלן, והזניח קצת את המצה, היא תחמיץ, אבל המכונה לא מתעייפת, אלא איך שמכתננים אותה כך היא תעבוד בלי הפסקה, ורק בליל הסדר הוא היה מקפיד על הכזיתים, שהיה לוקח בצמחם מצות עבודת יד. אם אדם לוקח מצות יד מפקוס שהוא מכין את האנשים שם, אדרבה, אבל לא בהכרח זה יותר טוב ממצות מכונה. ההבדל בין המילה "מצה" למילה "חמץ", הוא הפסיק באות ח' שמחבר את המילה לגג, וזה כל ההבדל בין אם המצה הזאת כשרה או שהיא חמץ. אבל הפפושדו, כתב הרמב"ם (פ"ה מהלכות חמץ ורצה ה"ב), שאפילו אם יהיה כל היום הפירות בתוך הקמח, הוא לא יחמיץ, כי מי פירות לא מחמיצים לעולם, ואין טיפה אחת של מים בכל המפעל, ועליו מוציאים שם רע, ואילו המצות כולם אוכלים ורגועים, אף שאנחנו צריכים לחשוש עליהם יותר.

לא סתם רבינו האר"י ז"ל כתב, שכל הנזר ממשוה חמץ בפסח, מובטח לו שלא יחטא כל השנה, והביאו בספר משנת חסידים (מסכת ניסן פ"ג מ"ד), השבוע התקשר אלי איזה אברך, אמר לי: אני חטאתי השנה, ואיך זה יכול להיות, הלא הקפדתי שלא לאכול שום חמץ! אמרתי לו: אכלת מצות? אמר לי: כן. אמרתי לו: זה הפשוט חמץ... לא אני אומר את זה, אלא החכם צבי. הוא היה כואב לו על החומרות של האשכנזים בפסח, שלא אוכלים ארוז, קטניות, ויש כאלה מקלפים את העגבניות, ויש כאלה שלא אוכלים שום, זה בגלל שזה דומה לזה, וזה פעם היה בארגז ההוא... כל מיני חומרות, ובקיצור, לא אוכלים כלום חוץ ממצות ובטנות, ואז לא היה מצות מכונה, והיו עושים רק מצות עבודת יד בכמות מרובה מאוד, ובגלל החומרה הזאת שנמנעים מקטניות, באים לידי קולא, כי מרוב הלחץ של אפיית המצות, לא עושים אותם בישוב ובענין, אם היא אוכלים אורז וחומס ושעועית, אדם היה אוכל קצת מצה בשביל המצה, וזה קצת בשביל לשבוע, אבל יש לו דברים מפה לשבוע. כך כתב הגאון היעב"ץ (במורד לוקציעה סימן ננג) בשם אביו החכם צבי! וכן כתב עוד היעב"ץ בשאלת יעב"ץ (ח"ב סימן סה) בענין הסוכר שהיו מחמיצים בו בפסח, וכתב, "הלואי שהאפיקומן שאנחנו אוכלים בליל הסדר יהיה כשר כמו הסוכר הזה", כי הסוכר לא יכול להחמיץ, ואילו האפיקומן יכול להחמיץ אם לא נזרז בו. הנה הרבה אנשים יראים ושלמים, וקורה להם חטאים בפהלך השנה, וזה אומר שהם לא נזרזו ממשוה חמץ. אחד התקשר אלי השבוע, אמר לי: אני רוצה לקבל את ההבטחה הזאת של האר"י ז"ל, ולכן אני מחלטי לפרק את המקרר לגורמים, כי ראיתי שמה שיש בפנים "עמק עמק מי יצאנו" (קהלת ז, כד) איזה פרוור של חמץ שאי אפשר להגיע אליו, ואני רוצה להרויח את החומרה של האר"י ז"ל... אמרתי לו: יש לך גינה? אמר לי: לא. אמרתי לו: מל שאלן לך, כי אחר כך היית צריך להעלות את כולה באש, אי אולי נשאר איזה פרוור בתוך העפר... וכי זה מה שהאר"י ז"ל התכוין? האר"י ז"ל התכוין שאדם יזרז בתערובת חמץ, שלא יאכל, אבל בפרוור הזה אין שום איסור, שהיה אחרי שהוא מפתל אותו, אין בו שום איסור, ואדם עוד עושה היום "מכירת חמץ", ומצא שהוא גם מכר אותו וגם מכר אותו, וכל שכן החמץ שחודר לכל מיני חמצים במקרר, וכבר ניקו אותו היטב היטב, לך תפרק את כל המקרר, ומי יודע אם ידע להרכיב אותו אחר כך... אני אחרי שהתחממת, הביאו לי מתנה טוסטר, והייתי צריך להטביל אותו, אך פחדתי שהוא יתקלקל במים, אבל יש שתי דרכים בשביל להיפטר מטבילה, או לתת אותו לגוי במתנה ולהשאיל ממנו, כי כל החובה להטביל הוא רק בכלים ששייכים ליהודי, אבל אם משאיל מגוי לא חייב טבילה, כמו גוי שבא להתגייר שחייב לעבור טבילה, אבל אם רק לבקר אצלי בבית לא צריך להטביל אותו... אבל אני הייתי חדש שם בשכונה בירושלים ולא מצאתי גוי, וניסיתי להתמשש באפשרות השניה, לפרק אותו, ואחרי הפירוק הוא כבר לא כלי ונטהר, וכאשר יהודי מחבר אותו שוב, לא צריך טבילה, אני פירקתי אותו אולם את העלחתי לחבר אותו עד היום הזה... אותו דבר, זה יפרק את המקרר, והאשה תבוא ותצקע 'הבעל עננו'... האר"י ז"ל לא התכוין לזה, אלא הכונה לזה ממשוה חמץ שלא יבוא לפיו! כי אמנם מהתורה החמץ בטל בשישים, אבל חכמים אסרו אותו במשנה, ויש עוד כל מיני חומרות.

למשל, אנחנו שותים מים של הכנרת, אמנם פה בנשר זה לא מהכנרת, וגם ברוב הארץ זה התפלה, אבל בטבריה אולי שותים מהכנרת, ובזה יש שאלה גדולה, מרן ע"ה בשו"ת יביע אומר (ח"א או"ח סימן מד) ובחזון עובדיה (פסח, עמוד קד) כתב תשובה ארוכה מאוד כמו הכנרת... פעם חשבו שזורקים חמץ בכנרת רק לפני הפסח, ואמרו שאין בזה בעיה, כי הדגים אוכלים את הכל מהר ולא נשאר כלום, זה יכול להיות כאשר זורקים חמץ לתוכו חמץ כמו לחם, אבל אם שופכים שם בירה, הדגים לא שותים בירה, והבירה יש מתערבת בתוך הכנרת, ולפי פסח חמץ אפשר לומר שזה בטל בשישים מליארד, אבל זה רק בערב פסח, אולם בפסח, חמץ לא בטל אפילו בטריליון, ולצערנו יש אנשים בתוך ימי הפסח, בני ברית או שאינם בני ברית, מטיילים על שפת הכנרת, וכאשר פטימים לאכול ולשתות חמץ, זורקים אל תוך הכנרת, וזה לא בטל במי הכנרת, אבל הרב כתב על זה תשובה ארוכה להתיר את מי הכנרת בשתייה. הרב אוריבך מטרבריה, היה מחמיר על עצמו, והיה מפלא בערב פסח כדי ש לא מים בערב פסח ושומר אותם, ובמשך ימי הפסח שותה מהם, כי כיון שזה נחשב מלפני הפסח, אין אתו בעיה, האמת, שבימיים שלשה הראשונים של פסח, הפים שנמצא בברזים הם מהמים ששאבו אותם לפני הפסח, אבל לקראת סוף הפסח, זה מהמים של תוך הפסח, ואחד מהטעמים להתיר את זה בכל זאת, הוא מפני שכל האיסור הוא רק בדבר שיכול להגיע לידי נתינת טעם, כמו למשל, אם יש סיר גדול ושם קצת חמץ, הוא מתבטל בשישים, אבל אם ישים הרבה, הוא לא יתבטל, ולעומת זאת בכנרת, גם אם ישים את כל אוסם ועילית ביחד בכנרת, עדיין הוא יתבטל ולא יהיה שום נתינת טעם במים, כי הכנרת גדולה מאוד, ולכן אין בזה חשש, אבל בכל זאת יש כאלה שמחמירים, ומבטלים לבישול ושתייה בעים מינרלים.

היה הרב שטיינמן ע"ה, פגדולי הדור, וראש ישיבת פוניבז', והוא היה מחפיר בנושא הזה, והיה מעתפוש רק במים פינרליים או במים ששאבו אותם קודם הפסח, אבל בשנה אחת החליט להפסיק את החומרא הזאת, ואחרי כמה שנים חזר שוב להחפיר בנושא הזה, והתפלאו התלמידים על הדבר הזה, אמרו לו: רבינו, מה קרה? הרב יכול לחזור בו, אבל זה לא פינג פונג... הולך חוזר ושוב הולך... אבל הוא הסביר להם, ומכאן נלמד איזה מידות נעלות ואיזה יראת שמים היה לו, אמר להם: אמר לי הייתי מחפיר, אבל שנה אחת הייתה תקלה, אשתו ע"ה היכנה לו פרוק, ובאמצע שהוא אוכל, ניגשה אליו הרבנית, אמרה לי: הייתה לי טעות, בישילתי במים מהרבה, ושכחתי לקחת מפהים של פסח. אמר לה: לא נורא, זה רק חומרא... אבל היא התחילה לבכות בשלל המשיגה אותו בדבר הזה, וכמה שהוא ניסה להרגיע אותה לא הצליח, אמר לה: בואי תראי שזה רק חומרא, לקח את כל המים שהוא הכין לפסח, ושפך אותם, אמר: מהיום אין את החומרא הזאת! רק אז היא נרגעה... וגם שנה הבאה לא הכין מים לפסח, אמר להם: לכן אני הפסקתי את החומרא הזאת, בשביל לפייס את דעתה של הרבנית, אבל באותה שנה שהוא חזר להחפיר, זה מפני שהרבנית נפטרה ע"ה, ולכן הוא הרשה לעצמו לחזור ולהחפיר. הרבה פעמים מחפירים כל מיני חומרות, זה טוב שאדם יחפיר בדברים שיש בהם הגיון, אבל להגיד שצריך לחפש ולהחפיר, זה לא! אם ככה, בא ונהפוך את הבלטות, כי יכול להיות שבתוך השיט ששמו בבלטות נפל שם איזה פרוו חמץ... אין לדבר סוף!

אבל גם כאשר אדם מחפיר צריך לזהר שלא להוציא לעז על מי שמיקל, ושלא יגרום צער לבני הבית, לצערנו הרב יש אנשים שמחפירים בלי חשבון, והם מביאים לידי קולות וכל מיני תקלות. הבאנו דוגמא מהרב שטיינמן, אבל היה מעשה דומה עם החוזה מלובלין – רבי יעקב יצחק הלוי הורוויץ, אחרי הפסח הגיע אליו איזה אחד, ואמר לו: שהוא רוצה להתגרש, שאל אותו הרב: למה אתה רוצה להתגרש, הלא הגמרא (גיטין צ) אומרת: המגרש אשתו ראשונה ואפילו מוריד עליו דמעות. היה אחד שבא לדיין, אמר לו שהוא רוצה להתגרש, הדיין אמר לו שהמזבח מוריד עליו דמעות, אמר לו: עדיף שהמזבח יוריד דמעות, העיקר שאני לא יוריד דמעות... ההוא אמר לחוזה מלובלין, האשה הזאת החטיאה אותי, בפסח היא נתנה לי לאכול 'שרויה'... זו חומרא, לא של כל האשכנזים, הגאון רבי שניאור זלמן פלאדי בתשובה (סוף ח"ה) סימן ו) הזכיר את החומרא הזאת, שלא לשרות את הפצה בכלל, וחסידי חב"ד הולכים לאורו, ולכן אין להם עוגות מקצח פצה וקיינדלעך, ואמר לי משהו, שלכל אחד יש שקית של פצות, וכל אחד קושר אותו אצלו לכסא, שלא יבוא איזה פרוו של פצה לתוך הפרק... וזה מפני שיכול להיות שיש איזה חלק בפצה שלא נאפה, ואם זה לא נאפה לגמרי, יכול להיות שהוא יכנס למרק ויחמיץ, אבל הגאון פוילנא התייחס לזה כאל חומרא טפילה, וכמבואר בספר מעשה רב (אות קפג), כי גם אם נגיד שהיה איזה פרוו אחד של קצח, רק קצח שהוא חי הוא יכול להחמיץ, אבל ברגע שכבר הוא נקרא קלי, או שאפה אותו בתנור, הרי זה לא מחמיץ ונולד וכמבואר בגמרא (פסחים ט"ז), וכן פסק פרן ע"ה בשו"ת יביע אומר (ח"ב) או"ח סימן כג אות יד, וחי"א או"ח סימן מד) ובשו"ת יחוה דעת (ח"א סימן כא) ובחזון עובדיה (פסח, עמוד ריח), אבל בכל זאת יש כאלה שמחפירים, ואותו אדם היה מחפיר בדבר הזה, וטען שאשתו הכשילה אותו, שאל אותה: מה יש בקציצה הזאת? אמרה לו: זו קציצה מיוחדת, יש כאן בשר טחון, שומן כבש, פטרזוליה, לפלפ שחור, וקצת קצח פצה לדבק... ההוא שמע ככה, זרק את הפרק הזה על פניה, אמר: יום ראשון הולכים לרבנות... אמר לו החוזה מלובלין: אם זה הסיפור שלך, תשב פה, קרא לאשתו, אמר לה: תגדי לי את האמת, איזה פצות שמת לי בקערה של ליל הסדר? אמרה לו: אדוני הרב, חטאתי עויתי פשעתי... לא לחינם קראו לו 'החוזה מלובלין', כי הוא היה חוזה מסוף העולם ועד סופו. הנה החוזה היה רגיל להכין בכל שנה שלש פצות לליל הסדר בדחילו ורחימו, היה הולך בעצמו לקצור את החיטים, ואומר לשם יחוד לפני הקצירה, בא הביתה ולש את החיטים, טוחן את החיטים, ולש את הקצח, והכל היה עושה בעצמו, עד שהיה עושה שלש פצות בתכלית ההידור עם כל הכוונה הראויה לכון, וחיכה בליל הסדר לבלו לברך על שלש המצות האלה, והנה הוא הלך לבית הנכנסת, אבל אם הוא עושה פצה ענין, שאל את הרבנית אם יש לה פצות לליל הסדר, והיא החלבלבלה ונתנה לו את השלש פצות שהרב הכין לעצמו, והיא יצא יצא העני מהבית, שמה לב שהיא נתנה לו את המצות שהרב עבד עליהם חצי שנה, אבל מה לעשות... לקחה שלש פצות פשוטות ודחפה אותם בקערה, בתקוה שהכל יעבור בשלום. החוזה מלובלין בא, ראה את מה שהיא עשתה, ולא אמר כלום. אמרה: כנראה הוא אחוז בשרעפים אחרים ולא שם לב... אמר לה החוזה, אני ידעתי מהתחלה את הכל, אבל אני שתקתי! כי זו רק חומרא לכתחילה, והיא לא הכשילה אותי בשום אסור. אמר לו הרב: אתה שומע, אני חצי שנה עובד על המצות האלה, עם כל הכוונות, ועם כל עבודת הקודש שלי, ולא פתחתי את הפה מאומה, ואשתי אפילו חשבה שלא הרגשתי, ואתה בשביל 'שרויה' ובשביל חומרא שהיא כל כך רחוקה אתה רוצה להתגרש?!... צריך לדעת לקחת את החומרות בפרופרציות נכונות, חומרא זה טוב רק היכא דאפשר, ואם זה לא בא על חשבון שום דבר, ואם זה בא בקלות, ולא פוגע באף אחד ובשום דבר, ואתה עושה אותה רק לעצמך, ואף אחד לא פרגיש שבו, אבל אם הוא עושה פצה ענין, והוא פגיע לידי מחלוקת ולידי בעיות והילדים סובלים פזה כמו שדברנו בשיעור הקודם, יצא שכרו בהפסדו, והחומרא הזאת לא שווה שום דבר!

סוף הערה

עוגיות פפושדו אפילו לאשכנזים בסעודה שלישית

יב) אפילו אחינו האשכנזים יכולים לאכול מהעוגיות של פפושדו בסעודה שלישית, ולמרות שהרמ"א כתב שהם לא נוהגים ללוש את הקמח במי פירות, אבל כתב הנודע ביהודה (שו"ת, או"ח סימן כא), כי כל מה שדיבר הרמ"א, זה רק בפסח עצמו, אבל בערב פסח, אפילו אחר זמן איסורו של החמץ לא החמיר. הלא בפסח חמץ אסור מהתורה, והתורה (שמות יב, טו) מזהירה אותנו "כי כל אכל חמץ ונקרתה הנפש ההוא מישךאל מיום הראשון עד יום השביעי", אבל לא רק חייב כרת, אלא חמץ אסור בהנאה, ויש עליו איסור של "ולא יראה" (שם יג, יז) ו"לא ימצא" (שם יב, יט), ולכן חכמים החמירו בו הרבה ואמרו, שחמץ בפסח אסור במשהו, ואפילו באלף לא בטייל! למשל, אם נשפך חלב לתוך בשר, ובבשר היה פי שישים כנגד החלב, זה מותר! לעומת זאת בפסח, אפילו אם יהיה בתבשיל פי שישים ופי אלף ופי מיליון כנגד החמץ, יש לו סיר של הצבא המכיל 48 ליטר, והנה דרוזי אחד חצוף, באמצע הפסח לקח בקבוק בירה ושפך ממנו טיפה אחת לתוך הסיר, כל הסיר הזה בבלוע, ואסור לטעום ממנו כלום! כל זה בפסח עצמו! לעומת זאת, בערב פסח, בבוקר החמץ מותר באכילה, אבל מחצות היום אסור מהתורה, וכמו שנאמר (שמות לד, כה) "לא תשחט על חמץ דם זבחי", אבל אם אדם אוכל פיתה פלאפל שעה לפני כניסת החג ב"פ, הוא לא חייב כרת, כי חיוב כרת התורה אמרה, רק על מי שאוכל חמץ בחג עצמו, אבל לפני החג עובר על איסור לאו, ועל איסור עשה של "אך ביום הראשון תשביטו שאר מבתיקם" (שם יב, טו), ולכן אם אותו הסיפור שסיפרנו עם הסיר של הצבא היה קורה בערב פסח, שעה לפני החג, ויש פי שישים בסיר כנגד הבירה שהוא שפך, מותר להביא את הסיר הזה לליל הסדר ולאכול אותו בשלחן עורך, כי מה שאמרו חמץ בפסח אפילו במשהו ואפילו באלף לא בטייל, זהו רק חמץ "בפסח", אבל חמץ בערב פסח שהאיסור שלו יותר קל, זה כמו כל האיסורים, וכמו שכל האיסורים בטלים בשישים, גם זה בטל בשישים, ומאחר שבערב פסח האיסור התבטל בשישים, לא חוזר האיסור ומתעורר בפסח עצמו[9], ונמצא אם כן שגם האשכנזים יכולים לאכול מצה עשירה בסעודה שלישית.

ארבע דרגות לקיום מצות סעודה שלישית

יג) אלא שהרמ"א עצמו גם בהלכות שבת (סימן רצא ס"ה) וגם בהלכות פסח (סימן תמד ס"א) כתב, שהם לא אוכלים מצה עשירה בסעודה שלישית, אלא הם אוכלים בשר ודגים או מיני פירות. אבל זה לא לכתחילה, כי לכתחילה אדם צריך לעשות סעודה שלישית עם לחם, אלא שבשבת הזאת אסור לאכול לחם, ולכן לפחות יאכלו "מצה עשירה", שהרי מן השלחן ערוך (סימן רצא ס"ה) כתב ארבע דרגות לסעודה שלישית, והדרגה הכי טובה זה "לחם", ואם לא יכול לאכול לחם, לכל הפחות יאכל "מזונות", ואם לא יכול לאכול מזונות, לכל הפחות יאכל "בשר ודגים", כי זה נקרא יותר סעודה מאשר תפוח, ואם לא יכול לאכול בשר ודגים, יאכל "פירות" או ישתה "יין", ונמצא כי פה הרמ"א הלך ישר לדרגה השלישית והרביעית ודילג על מצה עשירה, והסביר הערוך השלחן (סימן תמד ס"ה), כי זה מפני שהאשכנזים לא רגילים להכין מצה עשירה לפסח, אדם לא ילך לטרוח ולהכין מצה עשירה לסעודה שלישית, ואילו אצל הספרדים כן מצוי מצה עשירה לכל ימי הפסח, ולכן מן השלחן ערוך אומר לנו לקחת את זה לסעודה שלישית.

[9] שאלה מהקהל: אם כן, נבשל את כל האוכל של פסח בכלים של חמץ לפני הפסח ונאכל אותו בפסח?

תשובה: קודם כל, כאשר אדם יבשל בכלים של חמץ, לא יהיה לו פי שישים מהחמץ הבלוע בסיר, ואני דיברתי כאשר יש בפרק פי שישים כנגד הבירה שהדרוזי שפך לתוכו, ובדרך כלל אין בסיר פרק פי שישים כנגד הכלי, אבל גם אם היה מקום להתייר את הדבר הזה מצד "נ"ט בר נ"ט", זה רק בדיעבד, ולכתחילה לא עושים דברים כאלה.

גם עוגה מקמח מצה אסורה באכילה בערב פסח

יד) לכאורה תשאל: למה לא אמר להם, לעשות עוגות מקמח מצה? הרי זה כן מצוי אצלם, שלוקחים קמח מצה ולשים אותו עם אגוזים ושקדים. או אחד שאל אותי, אם מותר לאכול לחמניות מקמח מצה בסעודה שלישית? אבל באמת הרמ"א (סימן תע"א ס"ב) כתב, כי לא רק מצה אסור לאכול בערב פסח, אלא גם אם פורר אותו ועשה ממנו קמח מצה, ולש אותו עם סוכר ויין ודבש, ואפר אותו בחזרה, זה גם אסור לאכול בערב פסח, כי היא היתה מצה ונשארה מצה, היה אפוי ונשאר אפוי! אמנם אם בישל אותו ועשה ממנו קניידלך או כל מיני קציצות, או שהמצה היא מטוגנת או מבושלת, זה מותר לאכול בערב פסח, כי גם ביטל בזה את הטעם שלה, וגם שינה את המהות שלה, ממצה "אפוייה" למצה "מבושלת" או מצה "מטוגנת", ולא יוצאים בה ידי חובה בליל הסדר, וכל הבעיה שאסור לאכול מצה בערב פסח, זה רק במצה שיוצאים בה ידי חובה בליל הסדר, אבל אם אדם יביא קניידלך לליל הסדר לא יכול לצאת בזה ידי חובה, ונמצא שאחינו האשכנזים אינם יכולים לעשות עוגות מקמח מצה לסעודה שלישית, ולא נשאר להם לאכול אלא רק הבשר ודגים ופירות ויין, אולם כל זה בדורותם, שלא היה מצוי מצה עשירה, אבל בדורינו, הוא יכול ללכת לחנות ולקנות חבילה אחת של מצה עשירה ויעשה על זה סעודה שלישית.

שיעור האכילה בסעודה שלישית בשבת זז

טו) יוצא שגם אחינו האשכנזים, השנה שחל ערב פסח בשבת, יכולים לעשות סעודה שלישית על מצה עשירה, יברך "בורא מיני מזונות", ויאכל שיעור של כביצה, ויברך "על המציה", אלא אם כן היה לו תיאבון והרביץ... אכל 216 גרם, שבאופן כזה יברך לאחריו "ברכת המזון", אבל לא טוב לאכול הרבה, כי בערב פסח אדם צריך ליזהר מאכילה מרובה, כדי שיוכל לאכול בערב מצה לתיאבון. בנוסף לזה, צריך להקפיד לאכול את הסעודה שלישית מוקדם, כי מרן השלחן ערוך (סימן תע"א ס"א) פסק, שמשעה עשירית אסור לאכול יותר מכביצה פת, כדי שיאכל את המצה בלילה לתיאבון. אדם צריך לאכול את המצה בלילה בהתלהבות, ואם הוא מילא את כריסו כל היום בפפושדו, הוא יגיע בערב ויאכל את המצה בכח רק בשביל לצאת ידי חובה, ולכן לכל המאוחר צריך לסיים את הסעודה שלישית על מצה עשירה בשעה 15:30, ולא יותר מאוחר! הלא גם ככה אפרנו שמקדימים את הסעודה השניה של הבוקר, וממילא אין בעיה לאכול את הסעודה שלישית מוקדם, בשעה 13:30 או 14:00. ואם נרדם והתעורר בשעה 16:00 ביום שבת, אסור לו כבר לאכול שיעור של כביצה – 50 גרם, וצריך לאכול פחות מהשיעור הזה. אמנם בדרך כלל צריך לאכול בסעודה שלישית שיעור כביצה^[10], וכמבואר בשלחן ערוך (סימן רצ"א ס"א) והסביר הפגן אברהם (שם ס"ק א) שזה מעט יותר מכביצה, אבל זה רק עד שעה עשירית, ואם התעכב יש לו קנס, יאכל פחות! שנה שעברה בדקנו את זה, ואם אני זוכר טוב, העוגיות הגדולות, כל אחת מהן 45 גרם, ואדם כזה יאכל רק אחד, לא אחת ואחת... אבל אם אוכל יותר מוקדם, יכול לאכול כמה שרוצה, ואם אכל שיעור של 216 גרם יברך ברכת המזון.

[10] הרבה אנשים לא מקפידים על זה, נוטלים ידיים ואוכלים רק כזית, אבל זה לא טוב! זה לא כבוד של השבת שאדם אוכל את סעודה שלישית באכילת עראי כזאת, וכל שכן בסעודה ראשונה ושניה. הרבה אנשים אוכלים דגים ועופות בסעודה, ופתאום הוא רואה את הפרוסה של המוציא נשארה, וזה לא טוב! צריך לעשות את הרוטב של הדגים חריף כמו של המרוקאים, כדי שהוא יהיה מוכרח לאכול לחם...

לחם או מצה פחות או יותר מכזית כשהוא מטוגן או מבושל

טז) כל זה שאמרנו - לאכול מצה עשירה - הוא מה שכתוב בשלחן ערוך, וזו הדרגה השניה, או כמו שכתב הרמ"א בשר ודגים ופירות ויין שזו הדרגה השלישית והרביעית, אבל בא מרן ע"ה בשו"ת יחזוה דעת (ח"א סימן צא) [10] ובחזון עובדיה (פסח, עמוד קצט, רס), וכתב פתרון בשביל להגיע לדרגה הראשונה שכתב מרן השלחן ערוך, ולקיים סעודה שלישית עם 'לחם', והוא על ידי אכילת מצה "מטוגנת". אמנם הרב משנה ברורה (סימן תפד ס"ק ח) כבר כתב, שאפשר לאכול מצה מבושלת בערב פסח, ולא חייב לאכול רק את הפפושדו הזה, אלא אפשר לאכול את המצה הכתושה במרק, וקוראים לזה קניידלך, אבל זה עדיין מזונות, ואנחנו רוצים לברך "המוציא לחם מן הארץ". והנה מרן השלחן ערוך בהלכות ברכות (סימן קסח ס"ו) כתב, שאם אדם לוקח לחם אפוי, ומבשל לחם, ומברך על זה "המוציא לחם מן הארץ", אבל אם זה חתיכות קטנות, כמו שעושים "קרוטונים", לוקחים פרוסה של לחם מהחלה של שבת, "פתות אותה פיתים", ועושה אותה קוביות קטנות, ומטגן אותם בשמן עמוק, ומברכים על זה "בורא מיני מזונות", או כמו הכיפה של הפיתה פלאפל, שמטגנים אותה, ומנשנשים אותה עד שהוא יכין את המנה... מברכים על זה "בורא מיני מזונות", כי אז חתיכה קטנה של 10 או 20 גרם מטוגנת, ואפילו אם יאכל הרבה כאלה, עדיין תישאר ברכתו "בורא מיני מזונות", כמו שאדם יאכל הרבה קניידלך, כמה שיאכל יברך "בורא מיני מזונות", כי אנחנו מסתכלים על כל פירור ופירור, ואפילו אם הקציצה של הקניידלך גדולה יותר מכזית, בכל זאת מברכים על זה "בורא מיני מזונות", אפילו אם יאכל בסוף 300 גרם, ואותו הדבר פה, אם הטיגון של הפיתה או להבדיל המצה היה פחות מכזית, ברכתה "בורא מיני מזונות", אבל אם טיגן פרוסה שלמה של לחם, היא תישאר בברכת "המוציא לחם מן הארץ".

הפתרון לקיים את סעודה שלישית בהידור

יז) אומר הרב ע"ה, הנה מצאנו פתרון לעשות סעודה שלישית בהידור, על ידי שיקח מצה מערב שבת, ויעשה לה טיגון בשמן עמוק כשהיא שלמה בפחבת גדולה, וירתיח השמן ויכניס המצה בפנים, ואחרי שהוא סגף את השמן יוציא אותה, ויכניס את המצה הבאה בתור, ועל המצות הללו מברכים "המוציא לחם מן הארץ"! שהרי המצה בפסח היא כמו הלחם שלנו בכל השנה, וכמו שמברכים על המצה בפסח ברכת "המוציא", כך יברך על המצה הזאת בשבת שחל בה ערב פסח "המוציא לחם מן הארץ", כי אין לנו כבר לחם, וזה הלחם שלנו, אלא שלאכול מצה כמות שהיא בערב פסח אסור! אבל פה הוא טיגן אותה, ונשתנה הטעם שלה, וגם השם שלה השתנה, במקום אפוי נהיה מטוגן, ומפילא ברכתו "המוציא לחם מן הארץ", וכך ניתן לעשות סעודה שלישית בהידור, כי זו הדרגה הראשונה של סעודה שלישית. אמנם מרן השלחן ערוך כתב "מצה עשירה", אבל זו אפשרות, אמנם אם רוצה להדר, יכול לעשות כפי שכתב מרן ע"ה. אמנם מרן ע"ה הביא עוד אפשרות, שבמקום לטיגן יבשל את המצה, אבל אם יבשל מעט את המצה בסוף היא תתפורר שם, ולכן הרב כתב, שיקח מרק של בשר, ויוציא מתוכו את הבשר, ויפתין שהמים ירדו מרתיחתו, כי אם הם רותחים ודאי שהמצה תתפורר בפנים, ולכן ישים אותו בצד 5 דקות, כאשר עדיין המרק בחום שהיד סולדת, 60 או 70 מעלות, וישים את המצות בפנים כמה דקות, שיספגו את הטעם, ויוציא אותם, וכך יש לו מצות מבושלת, ויכול לאכול את זה בערב פסח, ולברך עליה "המוציא לחם מן הארץ". אבל מהנסיין זה קשה מאוד, וצריך מופחיות רבה שהמצה תיכנס בשלום ותצא בשלום וה' יברך את עמו בשלום... זה לא דבר קל, ואולי זה אפשרי במצות הרכות העבות, אבל במצות הקשות והדקות זה קשה מאוד, והדרך של הטיגון היא הדרך הבטוחה ביותר, וגם אנשים אוהבים את זה.

הפתרון לקיים סעודה שניה כהלכה

יח) אמנם מי שמבער את החמץ מהבית קודם השבת, יכול לעשות את הדבר הזה גם לשלש סעודות, אלא שאחר כך הוא יקבל צרבת... לאכול שלש סעודות עם מצה מטוגנת... אבל כמו שאמרתי, בסעודה הראשונה של שבת, הוא יכול להשתמש במצות רגילות, ולא צריך לטגן אותם, כי האיסור לאכול מצות רגילות, שאינם מבושלות או מטוגנות, זה מתחיל בערב פסח בבוקר, ונמצא שבילילה הוא יכול לאכול מצות רגילות ולברך עליהם "המוציא לחם מן הארץ", כי אין לו לחם אחר, אבל בבוקר הוא יצטרך להשתמש בפתרון שאמרנו, לאכול רק מצות מטוגנות או מבושלות. ולכן אדם יכין מערב שבת מצות מטוגנות בכמות המספקת לכל בני ביתו, לסעודה השניה והשלישית, וכך יוכל שלא להשאיר בביתו בכלל חמץ, ופי שעשה ככה ולא השאיר חמץ בביתו מיום שישי, את הביטול חמץ יכול לעשות כבר ביום שישי, ולא צריך לחכות ליום שבת בבוקר.

[10] זה יצא לפני 44 שנים, בשנת התשל"ז, ושם הרב כתב 91 תשובות, והוא כמנין "עבדיה", וכמו שכתב בהקדמה שם. החלק הזה - חלק א, כולו מדבר על הלכות המועדים, ובאותה השנה היה כמו השנה, שערב פסח חל בשבת, ופורים היה משולש, ובסימן צ' הרב כתב על דיני "פורים משולש", וסימן צ"א על דיני "ערב פסח שחל בשבת". כי זה הולך ביחד כמו השנה.

דרך הטיגון של המצה למעשה

יט) שאלה מהקהל: האם אפשר לטגן את המצה גם עם ביצה?
תשובה: האמת, שכאשר מטגנים את הביצה רק עם שמן, הוא יוצא חסר טעם, אבל כאשר מטבל אותו בביצה ומטגן אותו בשמן, נהיה טעמו כצפיחית בביצה... זה אפשרי! כי סוף סוף המצה נשארת בשלימותה, רק צריך לשים לב לדבר אחד, והוא שכדאי לדלל את הביצה במים, כי מהנסיגון כאשר עושים לחם מטוגן, ומטבלים את המצה או הלחם בביצה, הרבה פעמים מבחוץ נהיה המעטפת של הביצה הזאת, ובפנים נשאר הלחם כמות שהיה ולא ספג את השמן, כי הביצה למעשה הגינה על המצה שלא יחדור לתוכה השמן, ויוצא שהמצה או הלחם לא עבר טיגון, וזה כמו אחד שימרח שוקולד על המצה, וזה לא טוב, ולכן צריך לשים לב, שהביצה לא תהיה לבדה, או שישהה אותה קצת יותר בשמן, כדי שישכנס הטעם של השמן.

דרכי ביעור חמץ בשבת

כ) עוד שאלה מהקהל: האם יש בעיה לזרוק את החמץ בשבת בפח של הבנין?

תשובה: מעיקר הדין אין בעיה לזרוק את זה בפח הצבורי, כי אין לו לאדם חלק בו, אלא סך הכל אדם משלם אגרה על השירותים שהעיריה עושה לו, אבל הפח הוא לא שלו, ולא של אף אחד מהתושבים, אבל אם אדם לא רוצה לטלטל מרשות לרשות, כי הבית שלו זה רשות היחיד והפח זה רשות היחיד, ואינו רוצה לטלטל דרך רשות הרבים, אמנם הוא יכול לטלטל על ידי ילדים קטנים וכמו שעושים רוב העולם, אבל יש אחד שנמצא בבידוד, ולא יכול לצאת החוצה, וגם לזה יש שני פתרונות. פתרון אחד, לפורר אותה לפירורים דקים, ולזרוק אותם בבית שימוש ויוריד את המים, וכך איבד את החמץ מרשותו. אבל יש אחד שמבחינה מנטלית הוא לא מסוגל לעשות את זה, לשרוף לחם אין לו בעיה אבל לזרוק בשירותים הוא לא מסוגל... גם לו יש פתרון, על ידי שיקח איזו קערה או איזה דלי, ויניח בה אקונומיקה או חומצה שאינה ראויה לפאכל, ויפורר שם את הפירורים האלה, וכך זה נחשב שהוא ביער את החמץ מרשותו, ויוצא בזה ידי חובה. זה נכון למי שאוכל חמץ בשבת, אבל כפי שאמרנו "כל ערום יעשה בְּדַעַת" (משלי יג, טז), וכל אחד ישב עם אשתו וידון אתה איך להתנהג בשבת הזאת, ולא ינחית עליה בערב פסח שאוכלים פיתות בשבת... אחד שאל אותי: מה הדרך העדיפה? אמרתי לו: העצה הטובה ביותר, זה לאכול את המצות המטוגנות, אבל יש אחד שהוא לא מסוגל לאכול את המצות המטוגנות, ויש כאלה שלא רוצים לאכול מצות לפני פסח, ולכן כל אחד ישב עם אשתו, ויסקם אתה מה הדרך הנכונה עבורם, ובמשנה (אבות, פ"ב מ"א) רבי אומר: איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. בכל דרך שאמרנו, יש את המעלות שלה, כדי שאדם יעשה את הדברים כמו שצריך.

תענית בכורות

כא) עוד שאלה מהקהל: מה עושים השנה עם "תענית בכורות"?

תשובה: מעיקר הדין פטורים השנה מתענית בכורות כי זה שבת, וכמבואר בשלחן ערוך (סימן תע ס"ב), אבל בגלל שגם ככה כל שנה אנחנו פוטרים את עצמנו מתענית בכורות על ידי סיום מסכת, חבל שנפסיד את סיום מסכת הזאת, ולכן כדאי שכל אחד ישתתף בסיום מסכת, ועכשיו זה זמן טוב להתחיל מסכת, יש מעכשיו חודש ימים ואפשר להתחיל ולסיים מסכת, אפילו שמעיקר הדין יכול לעשות סיום מסכת משניות ולפטור את עצמו, אבל ככה הוא פוטר רק את עצמו ולא פוטר עוד אחרים, כי זה לא שמחה כל כך גדולה בשביל לפטור אחרים, כשאדם מסיים מסכת גמרא זו שמחה גדולה כי זה לוקח הרבה זמן, ואילו מסכת משניות אדם יכול לסיים בתוך שעה[12], אבל עכשיו חודש מראש יכול אדם לקחת מסכת לא ארוכה, וככה גם יזכה את כל הצבור. זה לרווחא דמילתא, אבל מעיקר הדין השנה פטורים מתענית בכורות. ויהי רצון, שנזכה לחוג את חג המצות בשמחה ובדיעות, ולא תצא תקלה מתחת ידינו, ונזכה בעזרת ה' לעלות לירושלים הבנויה, לאכול שם מן הזבחים והפסחים. אפילו שערב פסח חל השנה בשבת, אומרת הגמרא (פסחים סו.) שזחטים בשבת את קרבן פסח וצולין אותו בלילה.

[12] לפני הרבה שנים עשינו סיום מסכת בכרמיאל, וכשאני בא ללכת בא אלי איזה בכור אחד, אומר לי: אני לא עשיתי סיום מסכת, מה אני אעשה, אצום כל היום?? אפרתי לו: בא תשב נלמד, למדנו ביחד מסכת "ערלה", היא שלשה פרקים בסך הכל, ותוך שעה אחת סיימנו הכל, אפרתי לו: "לך אכול בשמחה לחמך"...

מצות קשות ורכות

כב) עוד שאלה פהקהל: את המצות הרכות צריך להוציא מההקפאה כמה שעות קודם ליל הסדר, האם מותר להוציא אותם בשבת כדי שיהיו ראויים לאכילה בליל הסדר?
תשובה: מדין התלמוד, המצה יכולה להיות עבה עד טפח – 8 ס"מ, ואין בזה בעיה, אבל היום אפילו הבגאט לא עבה עד טפח... והמצה כל שכן שאינה אפילו חצי טפח, אולם אחינו האשכנזים עושים אותה עוד יותר דקה. יש מצות עבודת יד של העדה החרדית בירושלים, ומישהו הביא לי מזה לפני שנתיים, והן דקות כמו דף של נייר, דקה מן הדקה, וזו אומנות מיוחדת, אבל המצות של הספרדים – לא כולם, אלא התימנים והעיראקים ועוד, היו עושים מצות רכות, ומכיון שאם משאירים אותן בחוץ הן מתייבשות מהר, לכן היו עושים מצות בכל יום מימי חול המועד, אבל אצל אחינו האשכנזים לא רצו לקחת סיכון, כי אם יהיה בחול המועד שאריות של חמץ, זו בעיה, ולכן הם עושים את המצות הדקות, כיון שלא נשאר שום לחלוחית, והן יבשות לגמרי, ומכינים אותם כמה חודשים לפני פסח, ולא קורה להם שום דבר, אולם למצות הרכות מצאו פתרון בדורות האחרונים, לאפות בכמויות ולשים בהקפאה.

גדר איסור הכנה משבת לחול

כג) והנה מצד ההערה של "הכנה משבת לחול" היינו יכולים להסתדר, כי זה לא איסור, מאחר שאין כאן ממש פעולה כמו של הכנת סלט בשבת לסעודה רביעית, אלא כאן הוא רק מזיז את המצה מפקום אחד לפקום אחר. אמנם אם לוקח סיר מהמקרר ומניח אותו על הפלאטה כדי שיתחמם, עכשיו הוא משנה את המהות שלו, והוא מחמם אותו בצורה אקטיבית – פעילה, וזה נקרא "הכנה". אבל אם אדם מוציא מהמקפיא משהו, הרי הוא מפשר פאליו, ולא עושים בו פעולה, אלא הקרח עוזב אותו והולך, וממילא הוא נפשר וראוי לאכילה, ומצד זה הרי זה מותר, כיון שהוא לצורך מצוה. מרן ע"ה בחזון עובדיה (שבת, ח"ב עמוד תמז) כתב, שמותר להוציא בשבת אחרי הצהריים, חלה קפואה מהמקפיא לצורך סעודה רביעית. יש כאלה שעושים סעודה רביעית מדי אחרי ההבדלה, וזה מצוה מן המובחר, כי זו סעודת "מלוה מלכא", וכשאדם מלוה את האורח, הוא מלוה אותו כשהוא יוצא מהבית ולא כאשר הוא מגיע לבית שלו...[31] ואם אדם כזה רוצה להוציא חלה מהמקפיא כאשר יוצא לתפלת ערבית, זה מותר! כי אין כאן פעולה כבדה וזה דבר שנעשה פאליו.

טלטול המצה השמורה בשבת זו

כד) אבל יש לנו בעיה אחרת של "מוקצה". הלא ביום שבת – המצות השמורות של ליל הסדר הן מוקצה! וכמו שכתב מרן ע"ה בחזון עובדיה (פסח, עמוד רו, רסו. שבת, ח"ג עמוד קיא) שהרי אסור לאכול מצה בערב פסח, וממילא זה דבר שאסור באכילה, ונאסר בטלטול בשבת משום מוקצה. אמנם המצות הרגילות המרובעות לא מוקצה, למרות שגם אותן אסור לאכול בערב פסח, אבל יש אפשרות לתת אותן לילדים קטנים, כגון ילד בן 3 שנים, שהוא קטן ועדיין אינו מבין את סיפור יציאת מצרים, ואינו בדרגה אפילו של אחד שאינו יודע לשאול, ולו אין בעיה לאכול מצה בערב פסח, וגם ניתן לעשות מהמצות האלה מצות מבושלות, שהרי יכול לקחת מצה ולפורר אותה במרק, כי לדעת מרן הש"ע (סימן שיח ס"ה) אין בישול אחרי אפיה, ונמצא שיש אפשרות להשתמש בה בשבת בהיתר, אבל המצה השמורה לליל הסדר, אדם מקפיד שלא לאכול ממנה בערב פסח, וגם אם בנו הקטן ירצה לאכול מצה, הוא לא יתן לו מהמצה השמורה לליל הסדר, וכיון שאדם מקפיד על זה, זה נקרא "מוקצה". הדבר דומה לדג חי, שכתב מרן השלחן ערוך (סימן שח סל"ב) שהוא מוקצה, למרות שהחנות יאכל דג חי, ואנשים מגדלים חתולים, אבל אדם לא יוציא מהמקפיא דג מושט ויתן לחתול שלו... זאת אופרת, אפילו שזה ראוי לחתול, אבל כיון שזה לא עומד בשבילו, זה מוקצה! גם כאן להבדיל, זה ילד ולא חתול... אבל גם לילד הזה אני לא אתן מצות שמורות, ולכן זה מוקצה[14].

[13] אנג, יש אופרים שבים טוב שחל במוצאי שבת, טוב לעשות תבשיל נוסף לכבוד "מלוה מלכא", וכמו השנה שליל הסדר חל במוצאי שבת, אם אדם היה רגיל לאכול מרק, יעשה עוד איזה משהו בשביל סעודה רביעית. זה לא חובה, אלא רק חופרא בלבד, כי כל הפאר של ליל הסדר זה מספיק בשביל ללוות את השבת בכבוד, אבל זה רק בשביל חסידות יתירה בעלמא

[14] כאן הפקום לציין, כי לכל השבוע, כל המצות כשרות מעיקר הדין, ואמנם יש הידורים, יש את המצה הפשוטה ביותר שהיא כשרה. מעבר לזה – מצות ח"י רגעים, שזה אומר שכל 18 רגעים משביתים את המפעל ומנקים את הכל, ואילו המצות שלא כתוב עליהם "ח"י רגעים" לא עושים ככה, אלא סומכים על ביטולים כיון שהכל נעשה לפני הפסח. מעבר לזה – יש מצות "שמורה", ח"י רגעים, שלא רק שעוצרים בכל ח"י רגעים, אלא גם החיטים שמורים משעת קצירה שלא יבואו בפגע עם מים. מעבר לזה – יש "עבודת יד", וזה מהודר, לא בהכרח בשביל הכשרות, אלא בשביל המצוה של ליל הסדר, כי התורה (שמות יב, יז) אומרת "וּשְׁמַרְתָּ אֶת הַמִּצְוֹת", ולמדו מזה בגמרא (פסחים לח): שצריך לשמר את המצה לשם מצת מצוה, אבל המכונה לא יודעת להניד "לשם מצת מצוה", ולכן בשביל לברך על המצה "אשר קדשנו במצותיו וציונו על אכילת מצה" צריך לקחת מצה "עבודת יד", אבל בשביל כל השבוע כל המצות כשרות, ואם יש לו לאדם אפשרות כלכלית להחמיר על "ח"י רגעים" ועל "שמורה" לפה לא? יחמיר! אבל מעיקר הדין אין בזה חובה וכמבואר בשו"ת יחזה דעת (ח"א סימן יד) ובחזון עובדיהם (פסח, עמוד רכא, ודיני הסדר עמוד עח) ובהליכות עולם (ח"א עמוד ד), אולם לליל הסדר, אנחנו לוקחים את המצות הכי מהודרות. יש אחד שלוקח מצות עבודת יד, אבל זולות, ובזה עדיף שיקח כבר מצות מכונה, כי אם זה זולות, זאת אומרת שהם משלמים מספיק כסף לעובדים, והם עושים את זה בבהירות, וכשיש ספיקות במצות הם פוסקים עליה לקולא, כי במצות המהודרות והיקרות בודקים כל מצה ומצה שלא תהיה מקופלת או מנופחת, ואם אדם לוקח מצות זולות, זה בגלל שחשכו בכח אדם ובמצעים טכנולוגיים שיכולים לשפר, כמו למשל, משתמשים הרבה בחזר פעמי, זה שמרדד את המצה וזה שמחורר את המצה, יש הרבה מאפיות שמשתמשים בפלסטיק חד פעמי, ובכל 18 דקות זורקים את הכל לפח, כי לנקות בחריצים שלא ישאר פרוח חפץ זה קשה מאוד, וכמה שינקה אותו עם מברשות תמיד נשאר איזה פרוח, ולכן יש כאלה שבאים עם ברנר ושורפים אותו, אבל אחר כך זה חס, ואי אפשר לעבוד עם המצה, כי המצה תחמיץ מהחום, וצריך להביא אויר לקרר אותו, וכל זה לוקח זמן, ועל כל זה יש עלויות לפועלים, ולפיך אם אלו מצות זולות, עדיף שיקנה מצות מכונה. אחד אמר לי: קניית שנה שעברה מצות עבודת יד והתאכזבתי מאוד, כי הם לא טעימות... אמרתי לו: כשאתה קונה לולב ואתרוג אתה גם מתאכזב כי הוא לא יצא טעים... קונים בשביל המצוה ולא בשביל להניד את הכל לפח, כי לנקות בחריצים שלא ישאר פרוח חפץ זה קשה מאוד, וכמה שינקה שאלה מהקהל: לפי מה שהרב אומר שצריך לאכול מצות שמורות עבודת יד בליל הסדר, האם אפשר לאכול עוגיות פפושדו בליל הסדר, הלא זה לא עשוי ממצה שאינה שמורה?

תשובה: יש כאן נקודה שצריך להבהיר. מה שאמרתי שצריך לאכול מצה שמורה בליל הסדר, זה לא בכל ליל הסדר, אלא רק בשביל המצוה שאנחנו מברכים עליה "על אכילת מצה". אנחנו לא מחוייבים לאכול הרבה מצות, אלא בסך הכל אנחנו חייבים לאכול כזית אחד, התורה (שמות יב, יח) אומרת "בִּרְאשֹׁן בְּאֶרְצָה עֵשׂוֹר יוֹם לַחֲדָשׁ יִקְרַב הַתְּקֵלוֹ מִצַּת", ואין לנו אכילה שהיא פחות מכזית, אבל באו חכמים והוסיפו עוד שלש כזיתים. בכזית הראשון להוסיף עוד כזית, כיון שיש ספק אם הברכה על המצה העליונה או על המצה האמצעית, ויש לנו עוד כזית ב"בורך", וזכר למקדש שהיה הלל הזקן כורכר ואוכלן בבת אחת, ויש לנו "זכר לקרבן פסח שהיה נאכל על השבע" וזה האפיקומן, ועל כל פנים יש לנו מצוה מי מצדאורייתא ומי מדרבנן, וכיון שזה מצוה לוקחים מצה שמורה משעת קצירה עבודת יד, אבל בשלחן ערוך, כי כאלה שעושים מרק, ומפוררים את המצה במרק, או שאוכלים את המצה עם איזה סלט בשביל לשבוע, בזה לא צריך להקפיד שהמצה תהיה שמורה או עבודת יד, אלא שמצד הכשרות של המצה, יש כאלה שמקפידים לאכול מצה שמורה בכל השבוע, ואין בזה נפקא מינה אם בליל הסדר או לפחרת, כי האיסור של חמץ לא יותר חמור בליל הסדר משאר ימי החג. אבל השאלה שנשאלת, לגבי מי שמחמיר לאכול רק מצה שמורה, איך הוא יכול לאכול מהעוגיות פפושדו האלה, הלא היא עשויה ממצה שהיא לא שמורה, וזו טענה נכונה. אבל באמת מעיקר הדין אפשר להקל גם מצד זה. אני לא אומר שחייב לאכול, אבל מי שרוצה יכול לאכול, גם אם הוא מחמיר שלא לאכול אלא מצה שמורה. כי הכלל בחומרות הוא רק "היכא דאפשר", לדוגמא, יש חומרא שלא לאכול פת של גוים, אפילו שהמצרים כשרים, אבל אם הגוי אפה את הפת, ואפילו שהוא נחתום, יש חומרא שלא לאכול מזה, ובארץ ישראל קיבלו עליהם את החומרא הזאת, ואנחנו לא אוכלים "פת גוים", והרבנות הראשית גם כן לא מאשרת אפיה של גוים, ואם יבוא גוי לקבל כשרות, הוא חייב משגיח שיבוא להדליק את התנורים, אבל אפילו אדם שמקפיד שלא לאכול פת גוים, אם יום אחד לא מצא פת של ישראל, אלא רק פת של גוים, הוא יכול לאכול את זה, כי החומרא היא רק היכא דאפשר, אלא שהרשב"א בספרו תורת הבית (הקצרה, ב"ג ש"ז דף צג.) הוסיף חידוש, שאפילו כאשר יש לו לאדם פת של ישראל, אבל אין לו את אותו הלחם, יש לו לחם שחזר של יהודי, אבל הוא רוצה פיתה יפפיה, או איזה חלה יפה, או איזה לחמניה טובה, וזה של גוי, בגלל שאין לו כפותו בשל הישראל, הרי הוא לא חייב להחמיר בזה, והרי הוא יכול לאכול את אותה המצה שהוא רוצה לאכול, כי החומרא היתה רק כאשר יש כפותו של ישראל, אבל כאשר אין כפותו של יהודי, הרי הוא יכול לאכול מהוול, וכך פסק מרן השלחן ערוך (יו"ד, סימן קיב ס"ה). אני אומר כעין זה גם בנידון שלנו. אדם מחמיר על המצות, כי יש מצות מהודרות יותר כמותם, אבל העוגיות של פפושדו אין עוגות כמותם של שמורה, ולכן לא חייב להחמיר גם בזה, ואם רוצה בכל זאת להחמיר גם בזה, המחמיר תבוא עליו ברכה, אבל מצד הסתירה שבזה, לא בהכרח שזה סתירה. אם זה היה איסור, "אין חקמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'" (משלי כא, ל), וזה לא משנה אם יש כפותו או אין כמותו, אבל כאן אנחנו מדברים על ענין של חומרא, וזה רק היכא דאפשר.

ניתן להוציא את המצה בזמן וליהנות מאכילתה

כה) אמנם יש לזה קצת פתרון, אך לא כך כך פרקטי, להוציא את המצות הללו בשינוי מהמקפיא, על ידי שיכניס את המרפק למקפיא, וישלוף אותו באיזו שהיא צורה, זו אפשרות, אבל האמת שזה מיותר ואין צורך בזה, כי בליל הסדר השקיעה בשעה 19:08, וצאת הכוכבים בשעה 19:23, ואנחנו מתפללים ערבית בשעה הזאת בכדי לקרוא קריאת שמע בזמנה, ומודיעים לבני הבית, שבשעה זאת יאמרו "המבדיל בין קודש לקודש", ויתחילו בהכנות של ליל הסדר, והנה תפלת ערבית של ליל פסח לוקחת בערך 25 דקות, כי עושים בה תפלה עם מנגינה, ויש את ההלל אחר כך, וכל מיני תוספות שיש היום, ועד שמסיימים את התפלה זה בערך 19:50, ועד שאדם בא הביתה זה בסביבות 20:00, ואי אפשר להתחיל את הסדר מבחינה פרקטית לפני השעה 20:00, ובפרט מי שרוצה להמתין עד 20:26 לזמן רבינו תם בשביל להדליק נרות יום טוב, אבל גם בלי זה, האשה צריכה להדיח את הכלים שהשתמשו בהם בשבת, וצריכים לערוך את השלחן, והרבה פעמים אדם בא הביתה והשלחן עדיין לא מוכן, ונגיד שהצליחו לעמוד בזמנים, ובשעה 20:00 מתחילים את ליל הסדר, עד שמגיעים לאכילת המצה, יש לפחות שעה.

איפה הקידוש ואיפה האוכל...

כו) הלא לא אוכלים מיד כאשר באים הביתה, איפה הקידוש ואיפה האוכל... וכי בליל הסדר אוכלים... הלא יש לנו סדר, קדש, ורחץ, כרפס, יחץ, מגיד, רחצה, מוציא, מצה, מרור, כורך, ובסוף יש גם שלחן עורך... ויש לנו הגדה של פסח, ורבותינו אמרו שכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח! ואמנם מרן השלחן ערוך (סימן תעב ס"א) כתב, שאדם צריך לסדר שלחנו מבעוד יום, כדי שיוכל לקדש ולאכול, ולא לחינם אומרים במזמור של פסח (תהלים קז, ה) "רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף"... כי בערב פסח אסור לאכול מצה במשך כל היום כמבואר בירושלמי (פסחים, פ"י ה"א), ולחם גם אסור מארבע שעות מתחילת היום כמבואר בשלחן ערוך (סימן תמג ס"א), וגם עוגה של מצה עשירה אסור לאכול משעה עשירית וכמבואר בשלחן ערוך (סימן תעא ס"א), כדי שיבוא תאב לאכילת המצה, ומה שנשאר לאכול זה רק בטטות... ובלילה עוד באים ועושים את כל ההגדה, וכשמביאים לו את הכרפס, אומרים לו לאכול פחות מכזאת... ואם כן איך מרן כתב שאוכלים מיד שבאים מבית הכנסת. אבל יש לזה שני ביאורים. הסבר אחד, מרן בא לומר לנו, כי אכן צריך להזדרז בהגדה של פסח, ולא יותר מדי להאריך עד הרגע האחרון, וזאת כדי שיוכל כמה שיותר להסמיך ולהקדים את הסעודה בשביל אכילת המצה, ולכן צריך להשתדל שלא להאריך יותר מדי. הסבר נוסף, לא שצריך לקצר בהגדה, אלא מרן התכוין שצריך לסדר את השלחן מבעוד יום, כדי שיחסוך את הזמן של עריכת השלחן, הקערה, ומקום מושבו, שלא יצטרך להתעכב בשבילו.

חובה להתחשב בילדים

כז) הענין לקצר בהגדה הוא בשביל הילדים, כי הילדים לא צריכים רק את ההגדה של פסח, ולא צריכים רק לשתות כוס ראשונה של הקידוש, אלא הם צריכים לשתות גם כוס שניה של ההגדה, והם צריכים גם לאכול מצה, כי בזה הוא עחנך אותם, ומקיים גם את המצוה של "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ" (שמות יג, ח), שזה לא רק לספר להם, אלא גם להראות להם, מה זה מצה, מה זה מרור, ואם אדם מושך יותר מדי את סיפור יציאת מצרים, הוא לא יוכל להספיק את כל זה. יש אחד שהוא מאריך בספור יציאת מצרים כיד ה' הטובה עליו, מאריך טרחא בלי אתנח... על מכת דם לבד הוא דורש שעה, אחר כך מתחיל עם הצפרדע, וכשיגיע לכינים יעיר את בני משפחתו... ואם עושה על כל פרק תקיעה, הילדים נרדמים בסוף, וכמה שהסיפורים מעניינים, אבל הרעבון מחליש אותם, והגיע כבר 11:00 בלילה, והוא עוד לא הגיע למצה, ובבוקר שואל אותו הילד: מתי אוכלים מצה? אומר לו: שנה הבאה!... זה לא טוב!

כח) לפני כמה שנים, כשהייתי עוד בכרמיאל, התקשרה אלי אשה אחת שהיא מתחזקת, ויש לה חתן בן תורה וירא שמים, והיא רוצה מאוד שהוא יבוא לעשות אצלה את ליל הסדר, החתן שלה אמר לה: אני מוכן לעשות את ליל הסדר אצלך, אבל בתנאי אחד, שאת נותנת לי את הפיקוד, אני אומר אתי ממשטיכים ומתי הופכים דף, ולא תלחצו אותנו לאכול מהר, וכמה שיקח יקח... היא אמרה: אבל יש לנו עוד בני משפחה, והם עלולים להיות רעבים, מה אני אעשה?! אמרתי לה פתרון, וזו הפלצה של מרן ע"ה, כפי שכתב בשו"ת חזון עובדיה (סימן מג בהערה) ובהליכות עולם (ח"א עמוד רצה) ובחזון עובדיה (ח"ב עמוד לא), וכתבנו על זה גם בשו"ת אבי בעזרי (או"ח סימן קכב), והוא לעשות אחרי ה"קדש" מנה ראשונה, לעשות עוד ביצים כמנין בני הבית מלבד הביצה הנמצאת בקערה. יש ביצה בקערה, שאנחנו מניחים אותה "זכר לקרבן חגיגה" כמבואר במשנה (פסחים קיד). שיש מצוה שיהיה בקערה שני תבשילין, אחד זכר לקרבן פסח, ואחד זכר לקרבן חגיגה, ונהגו להביא בשר וביצה כמו שכתב הטור (סימן תעג) והובא בשלחן ערוך (שם, ס"ד), הזרוע הוא זכר לקרבן פסח, והביצה זכר לקרבן חגיגה. פעם היו נותנים את הביצה לבכור, כי הוא צם כל היום, ומגיע לו פשוטו לפתוח את הצום... אבל היום לכל הבכורות יש כל מיני קומבינות... עושים סיום מסכת ואוכלים, ועכשיו ערב פסח חל בשבת, ומעיקר הדין הם פטורים מן הצום כמבואר בשלחן ערוך (סימן תע ס"ב), אולם מלבד הביצה שנמצאת בקערה, יבשל סיר של ביצים כמנין בני הבית, ויוסיף על יד הביצה עוד איזה שניצל, או קציצה אחת, אבל לא יותר מדי, שהרי אפילו על פירות וירקות כתב מרן השלחן ערוך (סימן תעא ס"א) שלא ימלא כריסו מהם, כי אחר כך יבוא שבע למצה, זה נועד רק בשביל להשקיט את הרעבון, מברכים "שהכל", אוכלים, מברכים "בורא נפשות", ומתניעים... ממשטיכים "ורחץ", "כרפס"... למרות שזה גוזל איזה 10 דקות, אבל זה נקרא "ביטולה זהו קיומה" (מנחות צט), שווה להקדיש את הדקות האלה, בשביל שאחר כך יוכלו להרחיב בסיפור יציאת מצרים ברוגע, "שבעים בלחם נשפרו ורעבים חזלו" (שפואל א ב, ה). אם אדם עוד יותר רעב, יכול לאכול אפילו איזה עוגה של מצה עשירה, של פפושדו, ולא עוגה מקמח מצה.

במקום צורך מותר לעשות איסור דרבנן בבין השמשות

כט) ועל כל פנים, כפי שאמרנו, יש ענין להאריך, אבל לא יותר מדי, ועם כל הפנה הראשונה שאמרנו לעשות, "החכם עיניו בראשו" (קהלת ב, יד) ויחלק את ההגדה, חלק לפני הסעודה, וחלק אחרי הסעודה, ולמרות הפנה הראשונה שאמרתי מקודם, אבל צריכים לזכור, שצריך לסיים את כל הליל הסדר לפני חצות הלילה, לא רק את האפיקומן אלא גם את ההלל, לא יאוחר מהשעה 00:41, ואם אדם מתחיל בשעה 20:00 יש לו קרוב ל-5 שעות, אולם מי שרוצה להאריך, יעשה חלק לפני הסעודה, ואחרי הסעודה ימשיך עד כעשרים דקות לפני חצות, כי יש את האפיקומן, וגם הילדים צריכים לחפש את האפיקומן, וזה גם לוקח כמה דקות, ברכת הפזון והלל, וזה לוקח לפחות רבע שעה, כך שברכת "ההלל" תהיה לפני חצות הלילה. ונמצא אם כן שמשעה 19:23 עד הזמן שבו יאכלו את המצות, יש הרבה זמן, ואפילו בשעה 19:08 ניתן להוציא את המצות, כי בסך הכל יש כאן בעיה של מוקצה ואיסור הכנה משבת לחול שזה דרבנן, ובמקום צורך של מצוה כאשר הוא טרוד ונחצה עליו, מותר לעשות אותו אפילו בבין השמשות, ולכן יכול לומר לבני הבית, שבשעה 19:08 יגידו "המבדיל בין קודש לקודש" ויוציאו את המצות, ולא לוקח יותר משעתיים עד שהמצות מפשרות, ואם רואה בכל זאת שהמצה לא הפשירה, ישים אותה על הפלאטה כמה דקות, והיא תפשריר ותתחמם כמו שצריך. אם השאלה הזאת היתה קיימת, היינו צריכים לדון עליה, אבל מהנסיון – שעה שעתיים זהו זמן מספיק בשביל להפשריר את המצות.

דרשות שבת הגדול

המרא דאתרא

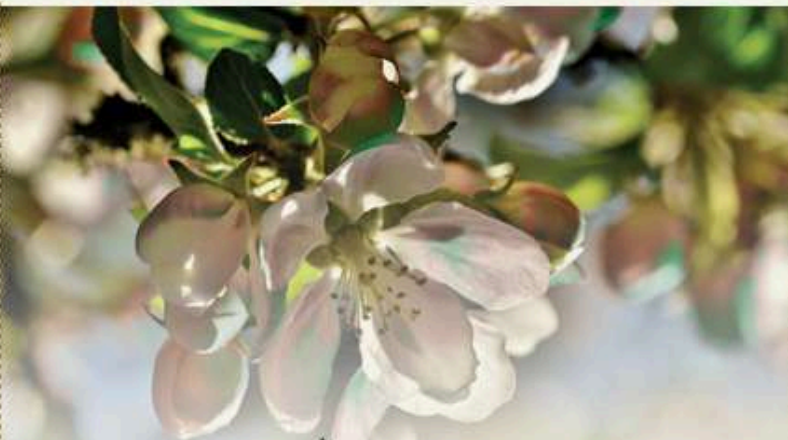
הרב יצחק לוי שליט"א

רב העיר נשר יע"א

- ידרוש מענינא דיומא כמנהג ישראל בשבת הגדול [מוקדמת] פרשת ויקרא ז' ניסן תשפ"ה בבתי הכנסת הבאים:
 - בית הכנסת אורן הכרמל: ערב שבת לפני תפלת ערבית [תפלת מנחה בשעה 18:30].
 - בית הכנסת הנוריות: בשעה 7:30 לאחר תפלת שחרית בנץ החמה [תחילת התפלה בשעה 5:15].
 - בית הכנסת הנוריות: בשעה 8:45 [לפני קריאת התורה].
 - בית הכנסת אור יצחק רח' האלון: בשעה 9:45 [לאחר קריאת התורה].
- השיעור המרכזי בבית הכנסת הגדול היכל שלמה, תל חנן: בשעה 14:00 לאחר תפלת מנחה [מנחה בשעה 13:30].**
- בית הכנסת גבעת נשר: בשעה 17:15.
 - המרכז הרוחני "דוד המלך": בשעה 19:00 [סעודה שלישית].
-
- כמו כן יתקיימו דרשות בשבת הגדול פרשת צו כדלהלן:**
- המרכז הרוחני "חזון עובדיה בנשר" [אהל קדושים]: ערב שבת לפני תפלת ערבית [תפלת מנחה בשעה 18:40].
 - המרכז הרוחני "חזון עובדיה בנשר" [אהל קדושים] ביום שבת לפני תפלת ערבית של החג: 18:15 [תפלת ערבית בשעה 19:20].

בברכת שבת הגדול שלום

ברכת האילנות

ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, שלא חסר בעולמו כלום, וברא בו פירות טובות ואילנות טובות, להנות בהם בני אדם.

בריקת וביטול חמץ

לפני הבדיקה יברך: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על ביעור חמץ ומיד אחר הבדיקה יבטלנו ויאמר: כל חמירא דאיכא ברשותי, דלא חזמיה, ודלא בערתיה, ודלא ידענא ליה, לבטל ולהוי כעפרא דארעא.

[ואם אינו מבין בלשון תרגום, יאמר בלשון הקודש: כל חמץ ושאר שיש ברשותי שלא ראיתיו, ושלא ביערתיו, יבטל ויהיה כעפר הארץ].

לאחר שריפת החמץ, אומר ביטול חמץ:

כל חמירא דאיכא ברשותי דחזמה ודלא חזמה דבערתה ודלא בערתה ליבטיל ולהוי הפקר כעפרא דארעא.

אם אוכל חמץ בשבת אומר ביטול זה לאחר סיום אכילת החמץ בבוקר.